

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Türkiyat Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

AFİLİ FİLİNTALAR ÖRNEĞİNDE İNTERNET VE EDEBİYAT İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Ayşen GENÇTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

AFİLİ FİLİNTALAR ÖRNEĞİNDE İNTERNET VE EDEBİYAT İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Ayşen GENÇTÜRK

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Türkiyat Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

16/11/2023

Ayşen GENÇTÜRK

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Evgenia KERMELİ ÜNAL danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

16/11/2023

Ayşen GENÇTÜRK

Eşsiz bir hoca ve insan olduğu için,
Bu tezi mümkün kıldığı için,
Prof. Dr. Evgenia Kermeli Ünal'a...

TEŞEKKÜR

Bu tezin bitmesini mümkün kıldığı için; bir hoca öğrencisine, bir kadın bir başka kadına ne kadar destek olabilirse daha da çok destek olduğu için; ben kendime inanmadığımda bile bana inandığı için; kendi deyimiyle bana “tutunacak o dalı” verdiği için; çok özel, çok güçlü, çok iyi bir örnek olduğu ve hayatımda tanıdığım en iyi hocalardan biri olduğu için Prof. Dr. Evgenia Kermeli Ünal’a sonsuz minnetle... İyi ki varsınız hocam, çok teşekkürler, her şey için!

Lisans yıllarımda ütümden büyük emekleri olan ve yüksek lisans tez jürimde de yer almayı kabul eden Prof Dr. Sema Aslan Demir Hocam’a bana kattıkları ve desteği için çok teşekkür ederim.

Sayın Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Atabey Hocam’a tezimi okuduğu, değerli vaktini ayırdığı ve jürimde yer almayı kabul ettiği için çok teşekkürler.

Bunca yıllık eğitim hayatımda dönüm noktası olmuş hocalarım Dr. Rasim Özyürek, Dr. Süer Eker ve Dr. Nurettin Demir’e de ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Canım ailem; annem Ayşe Gençtürk, babam Kadir Gençtürk ve abiciğim H. Barış Gençtürk; her adımında, her yolculukta, sonu iyi ya da kötü biten her maceralarda yanımda olduğunuz için, belki de baştan bu maceralara çıkabilecek gücü sizde bulduğum için, var olduğunuz için, sizin kızınız olabildiğim için sonsuz teşekkürler!

Bu tezi ilk yazmaya başladığımda aynı evi paylaştığımız, bir lojmanı benim için yuva yaptıkları ve hayatı güzel kıldıkları için canım arkadaşlarım Merve Akdemir Kurfalı’ya ve Sena Örücü’ye çok teşekkürler.

Arkadaşım Dr. Can Eyüp Çekiç’e hem akademik destekleri hem de yıllar boyunca hep yanımda duran gerçek bir dost olduğu için; arkadaşım Burcu Çekiç’e her an yanımda olduğu, beni güvende hissettirdiği ve bana kız kardeşlik ettiği için çok teşekkürler.

Her zaman desteği ve bilgeliği ile yanımda olan dostum Prof. Dr. Sarper Yılmaz’a çok teşekkür ederim.

Birlikte yüksek lisans yapacaktık ve belki de yollarımız ayrılacaktı, ikisi de tam olarak öyle olmadı; biz on yılı aşkın bir süredir dost olmayı seçtik, birçok iyi ve kötü zamanda, bu yolculukta yanımda olduğun için teşekkür ederim Gizem Göksel Orhan.

Birbirinin yolundan taş çekerek, destekle, güvenle çalışmayı mümkün kılan canım arkadaşlarım Nurbanu Demirtaş ve Dr. Özlem Aksu Kurtoğlu'na sonsuz teşekkürler.

Her gün ve her anlamda yanımda olan canım arkadaşım Derya Devrimsel'e, kendisinden çok şey öğrendiğim canım hocam Meltem Kılıç'a ve her zaman verdikleri destek için Birsu Gündüz Polat, Deniz Zeka ve Kıvanç Aker'e çok teşekkürler, iyi ki birlikte çalışıyoruz! Ayrıca gerçek birer lider olan ve okulumuzu bir iş yerinden çok birlikte çalışması çok keyifli, güven dolu bir yuvaya çeviren, her daim desteklerini hissettiğim Dr. Louise Barry ve Ayşegül Erdem'e çok teşekkür ederim.

Hayattaki yolumu bulmamda bana ışık olan, attığım adımları anlamlandırmamda rehberlik eden ve tam da tez sürecimin sonlarında karşıma çıktığı için çok şanslı olduğum Psk. Elif Doğru'ya çok teşekkür ederim.

Sadece bu yolculukta değil, yıllardır birçok başka yollarda da yanımda duran, beni destekleyen ve bana sabır gösteren dostlarım; Hazel Nehir Seçkin, Elif Olgun, Aras Sarıoğlu, Lauren Kent, F. Güzin Dulkadiroğlu, Anita Alexander, Alicia Elliott, Kaan Dewan ve Bora Demirel'e çok teşekkürler.

Kasım 2023

Ayşen Gençtürk

ÖZET

GENÇTÜRK, Ayşen. *Afili Filintalar Örneğinde İnternet ve Edebiyat İlişkisine Bakış*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Tarih boyunca her dönemin kendine ait medyası ile dil ve edebiyat bir ilişki içindedir. 21. yüzyılda da internet, çağın medyası olarak edebiyatın üretim-tüketim şekillerinde belli değişikliklere yol açmıştır. İnternette edebiyat odaklı birçok site ve blog, yazar ve okurların bir araya gelmesine ve her kesimden insanın üretim yapabilmesine olanak tanımaktadır. Bu da yazar ve okurun konum ve rollerinde belli değişikliklere yol açmaktadır. Yazar için okurun ilgi ve beğenilerini anlamak, ondan geri dönüt almak artık çok daha kolaydır çünkü okur da aynı şekilde okudukları hakkında fikirlerini daha kolay bir şekilde duyurabilmekte ya da doğrudan yazara ulaşabilmektedir. Tezimde bu çerçevede internetin bir medya olarak yazar ve okuru nasıl etkilediği ve bu etkinin basılı eserlerde izlerinin olup olmadığını tartışıyorum. Bunu yaparken öncelikle literatür taraması metoduyla medyanın sanat ve edebiyat üzerindeki etkilerini tespit edip ardından internet medyasında edebî üretimin olanaklarını sorguluyorum. Bu üretimin hangi alanlarda ve ne şekilde yapıldığını tespit ettikten sonra örnek durum çalışması metoduyla Afili Filintalar grubu ve onlara ait 2010-2019 yılları arasında etkinlik göstermiş olan blogun internet-edebiyat etkileşimi bağlamındaki önemini vurguluyorum. Bu etkileşimin yazar ve okuru nasıl etkilediğini somut örnekler üzerinden göstermek için edebiyat siteleri üzerinden okur beğenisini takip edip yazarın durduğu konumu belirlemeye çalışıyorum. Okur beğenisi ve internet kültürünün basılı kitap ile ortaklıklar gösterip göstermediğini görmek için yakın okuma metodu ile Afili Filintalar grubundan Murat Menteş'in Ruhi Mücerret adlı romanı ile Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar adlı romanını inceliyorum. Sonuç olarak internetin edebî üretim ve tüketim için yeni olanaklar sunduğu görülmektedir ve bu da edebiyat için yeni bir açılım demektir. Değişen yazar ve okur rolleri edebiyatın üretimini de etkilemektedir. Bunun izlerini basılı kitaplar üzerinden incelemek ve yeni edebi kültür ile kitapların dil ve içeriklerinde koşutluklar görmek mümkündür.

Anahtar Sözcükler

İnternet ve Edebiyat, Yeni Medya, Edebî Üretim, Yazar ve Okur, Edebiyat Blogları, Edebiyat Siteleri, Afili Filintalar, Murat Menteş, Alper Canıgüz

ABSTRACT

GENÇTÜRK, Ayşen. *An Overview at the Relationship Between Internet and Literature*, Master Thesis, Ankara, 2023.

Throughout history, each era has been intertwined with its own media, language, and literature. In the 21st century, the internet, as the media of the age, has brought about certain changes in the production and consumption of literature. There are numerous internet-based sites and blogs focusing on literature that enable writers and readers from all walks of life to come together and create. This allows for shifts in the positions and roles of both writers and readers. For writers, understanding the interests and preferences of readers, and receiving feedback, has become much easier because readers, similarly, can easily express their thoughts on what they read as well as directly reach out to authors. It is essential to question whether printed books and literary production have been affected by all of these changes.

The impact of change in these domains is inevitable. Within this framework, in my thesis, I discuss how the internet, as a medium, has influenced writers and readers and whether these effects are reflected in printed works. In order to accomplish this, I first identify the effects of media on art and literature through a literature survey method. Subsequently, I question the possibilities of literary production in internet media. After determining in which areas and in what ways this production takes place, I highlight the importance of the interaction between the internet and literature through a case study method, focusing on the Afili Filintalar group and their blog that was active between 2010 and 2019.

I attempt to track reader preferences via literary websites and determine the position of the writer to demonstrate how this interaction has affected writers and readers. I use the close reading method to examine Murat Menteş's novel *Ruhi Mücerret* and Alper Canıgüz's novel *Oğullar ve Rencide Ruhlar* from the Afili Filintalar group. Ultimately, it is evident that the internet has offered new opportunities for literary production and consumption, signifying a new dimension for literature. The evolving roles of writers and readers also influence the production of literature. Examining these traces on printed books and finding correlations between new literary culture, the language and content of books is possible.

Key Words

Internet and Literature, New Media, Literary Production, Author and Reader, Literature Blogs, Literature websites, Afili Filintalar, Murat Menteş, Alper Canıgüz

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
GİRİŞ	1
Araştırmanın Konusu, Amacı, Yöntem ve Sınırları	2
Yeni Bir Medya Olarak İnternet	3
1. İNTERNET VE EDEBİYAT	7
2. TÜRKİYE’DE İNTERNETTE EDEBİYAT HAREKETLERİ VE AFİLİ FİLİNTALAR.....	25
2.1. 21. Yüzyıl Okur Tipi.....	32
2.2. Edebi Dil ve Üretimin Evrimi.....	36
2.3. Medya Olarak İnternetin Basılı Metinle İlişkisi	41
3. İNTERNET ÇAĞINDA İKİ ROMAN: RUHİ MÜCERRET İLE OĞULLAR VE RENCİDE RUHLAR.....	48
3.1. “Bookstagram”lık Ve Popüler Edebiyat Dergileri.....	50
3.1.1. Goodreads.....	51
3.1.2. 1000kitap.com	55
3.2. Okur İncelemeleri	59
4. ROMANLARDA YENİ KÜLTÜRE DAİR UNSURLAR	67
4.1. Oğullar ve Rencide Ruhlar	69
4.2. Ruhi Mücerret	79
SONUÇ	86

KAYNAKÇA.....	90
EK 1. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU	93
EK 2. ORJİNALLİK RAPORU	94
EK 3. TURNİTİN BENZERLİK ENDEKSİ.....	95

GİRİŞ

21. yüzyılda edebiyat üretimi dönemin getirdiği teknolojik gelişmeler ve teknik olanaklarla karşı karşıyadır. Geçmişte, her dönemde olduğu gibi teknik gelişmeler toplumsal gelişmeleri ve değişimleri tetiklemiş tüm bunlar da toplumun içinden çıkan sanata doğrudan ya da dolaylı bir etki bırakmıştır. Günümüze gelindiğinde yeni tekniklerden söz etmek gerektiğinde elbette artık matbaa teknolojisini ya da basılı kitabın dağıtım olanaklarını tartışmıyoruz¹. Ancak bugünkü teknik evrilmeyi anlayabilmek adına tüm bunların edebiyata, kendi dönemindeki etkisini anlayabilmemiz ve bugünkü teknik olanakları benzer bir çerçeveden tartışabilmeliyiz.

İçinde yaşadığımız çağ internet çağıdır ve bu bize internetin etkilerini ve yarattığı değişimleri ilk elden gözlemlene ve araştırma şansı vermektedir. Bu hem bugünkü üretim dinamiklerine dair daha iyi bir fikir sahibi olmamızı sağlarken hem de ileride, bu odakta yapılacak çalışmalara farklı bir bakış açısı sağlayacaktır. 21. Yüzyıl çok kısa sürede çok farklı teknolojik olanakları tanıdığımız ve kullanmaya başladığımız bir dönem olmuştur ve olmaktadır. İnternetin tanıdığı olanaklar sonucunda birçok farklı mecra ortaya çıkmıştır. Bloglar, çevrim içi sözlükler, Facebook, Instagram, Twitter gibi birçok medya yüzyıl insanının kullanımına sunulmuş ve yaygınlaşmıştır. Hatta bu o kadar hızlı olmuştur ki bu hızla paralel olarak bazılarının kullanım olanaklarının değişimi ya da kullanımdan kalkması da söz konusudur. Tüm bu değişimler olup biterken ve farklı alanlar yazarlar ve edebiyat okurlarının da kullanımına açıkken edebiyatın bunlardan etkilenmemesi elbette söz konusu değildir. Sosyal medyada edebiyat sayfaları, edebî paylaşım eğilimleri, edebiyat siteleri ve bloglar gibi birçok yeni alan açılmış ve tüm bunlar da araştırmacılara edebî üretim ve tüketim dinamiklerine dair veriler sunabilecek yeni alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlarda yalnızca okurların değil yazarların da etkin olduğunu görmek mümkün. Yazar kimlikleri ile bireysel etkinlikleri olabildiği gibi bir araya gelerek de internetin olanaklarını kullanmaktadırlar. Bu tezin konusu olan Afili Filintalar da bu grupta yer alır. Bir grup yazarın beraber hareket ederek bir blog açmaları ve bu yazarların ayrıca basılı kitaplarının da olması onları incelemeye değer bir noktaya taşımaktadır.

¹ Yazının teknik yoldan yeniden üretimi demek olan baskının edebiyat alanında yarattığı değişiklikler, herkesçe bilinmektedir. Ancak bunlar, burada dünya tarihinin ölçütleri içersinde ele alman olayın çatısı altında doğal olarak yalnızca tek ama hiç kuşkusuz önemi yadsınamayacak bir özel durumu oluşturmaktadır. Tahtabaskıya ortaçağ boyunca bakırbaskı ve gravür, Ondokuzuncu Yüzyıl'ın başında da litografi eklenir (Benjamin, 52)

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEM VE SINIRLARI

Bu çalışmanın temel amacı internetin bir araç/medya olarak edebî üretimle ne gibi bir ilişki içinde olduğunu incelemek ve bu ilişkinin edebî üretim dinamiklerine etkisini tespit etmektedir. Bu amaç doğrultusunda internetin ne gibi araçlarla ve alanlarda edebiyatı içerdiği, ne gibi araçlar kullanılarak edebî üretim ve tüketime yapıldığı belirlenecektir. Bu doğrultuda öne çıkan siteler ve bloglar incelenecektir. Bu araçların kullanıcılarının kim olduğu, yani bu araçlarda üretilmiş olan edebî ürünü tüketen kitlenin özellikleri tespit edilecektir. Bu kitle söz konusu edebî eserlerin hitap ettiği okur özelliklerini belirlemede çalışma için önem taşımaktadır. Ayrıca bu site ve bloglarda üretilen ya da üstüne yazılan edebî eserlerin özelliklerini belirlemede okur ilgisini anlamak önemlidir. Okurun edebî zevkinde tekrar eden birtakım özellikler var mıdır ya da bunlar bize üretilen edebî eserde tekrar eden bazı özelliklerle bir koşutluk olduğunu gösterir mi? Bu soru cevaplanmaya çalışılacak ve bu yapılırken çalışma belli bir edebî grup çerçevesinde sınırlandırılacaktır. Bu noktada Afili Filintalar grubu odağa alınarak onların bir araç olarak interneti nasıl kullandığı ya da internet kullanıcısının bu gruba ulaşım olanakları incelenecektir. Afili Filintalar grubu 2010 yılında bir blog etrafında bir araya gelen bir yazarlar topluluğudur. Bu blog 2010 ve 2014 yılları arasında en etkin zamanını yaşamış, ardından 2019 yılına dek de açık kalmıştır. Özellikler açıldıktan sonraki ilk birkaç yılın ardından blogda yayınlanan yazılar azalmış ve özellikle son yıllarında site neredeyse yayın yapmaz hale gelmiştir. Bu nedenle bu çalışmada Afili Filintalar grubunun 2010 ve 2018 yılları arasındaki etkinliklerine odaklanılacaktır. Bununla aynı doğrultuda grupla ilgili yazılan kaynaklar konusunda da aynı kısıtlamaya gidilecektir. Grubun incelenmesi bir edebî topluluğun internetle olan ilişkisini ortaya koymak anlamında önem taşımaktadır. Ancak internetin doğrudan basılı edebiyat üzerinde bir etkisi olup olmadığını anlamak da önemlidir. Bunun için grupta çok tanınan ve kurucuları arasında yer alan iki yazarın eserleri üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar kitabı ile Murat Menteş'in Ruhi Mücerret kitapları seçilmiştir. Bu kitaplar yakın okuma tekniği ile incelenecektir. Bu inceleme yapılırken internette okur ilgisi ve internet araçlarında ilgi gören eserlerin özellikleri ile koşutluk olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu konuda da yine internette 2010-2018 arasında yazılan ve yayınlanan kaynaklar dikkate alınacak ve yukarıda belirttiğim aynı nedenle sonraki yıllar incelenmeyecektir.

YENİ BİR MEDYA OLARAK İNTERNET

20. yüzyılın sonları ve özellikle 21. yüzyıla gelindiğinde en yeni ve etkili teknolojik gelişme internet olarak görünmektedir. Yaşamın hemen her alanını çeşitli şekillerde etkisi altına alan bu teknik, elbette edebiyat üretimi üzerinde de birtakım etkilere sahiptir. Bu etkileri edebî üretimin yazılı ve sözlü kültür alanlarında, edebiyatın üretim-tüketim şekillerinde, yazarın üslubunda, okurun metni okuma sürecinde, yazar-okur ilişkisinde, basılı metnin olanaklarında ve editoryal süreçler üzerinde görebilmekteyiz. Bu tezde daha çok değişen yazar-okur rolleri ve ilişkisi ile metnin basılı kitap dışında dolaşım olanakları incelenerek tüm bunların basılı metni de nasıl etkilediği tespit edilmeye çalışılacaktır.

İnternet ve edebiyat ilişkisi söz konusu olduğunda bu konuya dair birtakım düşünce ve çalışmalar üretilmiş ve üretilmektedir. Araştırmacıların üstünde yoğun olarak üstünde durduğu konulardan biri bloglardır. Bu bağlamda blogun ne olduğu, bir edebî tür olup olmadığı ya da edebiyat odaklı blogların edebî üretime katkısının nasıl olduğu gibi konular çeşitli açılardan tartışılmıştır. Bu konuda Şenay Çınar'ın “Edebiyatta Yeni Bir Tür: Bloglar” başlı tezi Türk edebiyatı çalışmalarında da bu konuya eğilinmiş olması bakımından önemli bir kaynaktır. Çınar, tezinde edebî türün tanımının ayrıca tartışmalı bir konu olmakla birlikte blog türünün gelişimini odağa aldığını özellikle belirleterek blogu edebî bir tür olarak kabul etmiştir.

Bloglar diğer dijital metinlerle ortak özelliklere okura yeni yollar sunabilme, bağlantıları kullanma, yazara yeni olanaklar sunabilme, vb. -sahip olmanın yanında, kendilerine özgü özelliklerle- ters kronolojik sıra, zaman görünümü, yorum, basit kullanım, vb. – ve bu özelliklerinin yeni düşünsel temeller ile uygulamalara olanak tanınması nedeniyle diğer dijital metinlerden ayrılarak, ortak bazı temeller üzerinde durarak var olurlar. Bu özellikler, blogların edebi bir tür olabilmelerinde önemli rol oynar ve onların edebi olan ve olmayan bloglar şeklinde sınıflandırılmalarına karşı koyar. Böylelikle, edebiyat içindeki yerini yeni yeni oluşturan blog, kimi dışlanmalara maruz kalsa da kendine özgü özellikleri ile özgünlüğünü yaratmıştır (Çınar, 26).

Bloglar, blog yazarlarının güncesi, ilgi duydukları konular hakkındaki yazıları ya da doğrudan edebî üretimlerini sergiledikleri bir alan olabilmektedir. Ancak Çınar'ın da belirttiği gibi edebî olan blog ve olmayan blog diye bir ayrım yapmak pek mümkün olmamakla birlikte doğrudan başka edebî türlerin paylaşımının yapıldığı bloglar yazarın okura ulaşması bağlamında farklı bir anlam taşımaktadır. Bu bir noktada editörü aradan çıkarırken bir noktada da edebiyatın basılı formdan önce ya da ayrı var olabilmesini sağlamaktadır. Yazarlar editör denetiminden geçiremedikleri eserler bloglar aracılığıyla okura ulaştırmayı deneyebilir ve eğer başarılı oranda bir okuyucu elde ederse bu yolla

editör ve yayınevi ilgisini kazanarak eserini dijital olandan basılı olana dönüştürebilir. Blogları önemli kılan bir diğer nokta ise çeşitli odaklarda insanları buluşturabilmelidir. Bu özelliği de tam da bu noktada Afili Filintalar’ın bir blog etrafında bir araya gelen bir grup yazar olması ve bu yolla isteyerek ya da istemeyerek bir edebî dalgalanma yaratmış olmalarını önemli kılar.

İnternetin edebiyatla ilişkisi ile ilgili çalışma alanlarından dikkate değer olan bir diğeri ise edebiyatın sosyal medyadaki yansımalarıdır. Bu alan da yine internetin diğer tüm alanları gibi çok çeşitli bir yelpazeye sahiptir. “Hemen hemen her tür söylemin yansıdığı gönderilerde edebî söylemin de çeşitli şekillerde ‘tüketim’ine şahit olmak; onun felsefi, sanatsal veya bilimsel önermeler gibi ‘paylaşımsallık içerisinde eritildiğini görmek mümkündür. Hatta bu noktada edebiyat, diğer söylemlerden daha fazla rağbet görür” (Güngör, 28). Instagram, Facebook, Twitter vb. gibi yaygın olarak bilinen platformlarda edebiyatı farklı şekillerde görebiliriz. Yazar, kitap fan sayfaları, edebî paylaşımlar, okurların okuma yarışları, kitap fotoğrafları ile beğeni alma çabaları vb. oldukça yaygındır. Bu da edebiyatın popülerliği ile ilgili bir anlam taşır.

“(S)osyal medyanın edebiyata dönük etkilerine bakıldığında iki nokta göze çarpar. Bunlardan ilki; edebiyatın bir moda haline gelişidir. [...] ve bizi asıl ilgilendiren nokta ise edebi eserlerde sosyal medyanın varlık kazanışıdır. Sosyal medyanın gündelik hayatın yerini alması ve milyonları bir şekilde ilgilendirecek konuma yükselmesi, şairlerin/yazarların dikkatinden kaçmaz; böylelikle bu ortam, çeşitli edebi eserlerin estetik dünyasında yer edinir” (Gündör, 22).

Görüldüğü üzere sosyal medyanın bir konu olarak da basılı kitaba yansımış olması söz konusudur. Sosyal hayatta olup biten, kullanılan, tüketilen her şeyin edebî esere yansıyabilirliği elbette şaşırtıcı değildir. Toplumun birer üyesi olan yazarlar etraflarında olup biten şeyleri kurgularına aktarabilirler. Bu da işledikleri konuları çağın içinden seçebildiklerinin açık bir sonucudur. İnternetin ya da internetin ürünü olan sosyal medyanın vb. edebî eserlerde söz edilmiş ya da ediliyor olmasına bakmak yani konuyu edebî eserin içeriği bağlamında ele almak elbette kıymetlidir.

Konuya bir de biçimsel yansımalar bağlamında bakabiliriz. Yani internetle birlikte hayatımıza giren ne gibi türler oldu ve bunlar var olan edebî metinlerle nasıl bir biçimsel ilişki içindedir? Yukarıda blogdan söz ettik ancak onun kendisinin bir tür olarak ele alındığı açıktır. Burada kastettiğim ise daha çok “geleneksel” edebî türlere internetin kendi yazılı türlerinin katkısı, etkisi ya da birlikteliğine bakmak gerektiğidir. Burada da karşımıza e-posta romanlar çıkmaktadır.

E-posta romanları, hikayedeki karakterlerin aralarında yazılan e-postaların bir koleksiyonu olarak bir anlatı sunar. Çevrimiçi e-posta romanları ise hem internet arşivinde hem e-posta arşivi olarak hem de e-postaların okuyuculara doğrudan gönderildiği canlı performanslar

olarak yayımlandı. Ayrıca e-postalar aracılığıyla yapılandırılmış bir dizi basılı roman da vardır (Rettberg, 177).

E-posta romanlarını geçmişte ve hâlâ yazılmakta olan mektuplaşma türündeki romanlara benzetmek mümkün. Ancak bu noktada e-posta'nın her ne kadar fikir ve yöntem olarak mektup ile benzerliği olsa da hem biçimsel hem de araçsal olarak farkını görmezden gelmemeli ve yeni bir medya olan internetin bu etkisini fark etmeliyiz. Ayrıca bu örnek internetin basılı edebiyata sadece konu olarak değil biçimsel olarak da yansıdığını göstermesi açısından önemlidir.

İnternetin edebî üretime etkilerinden bir diğerini de hayran kurgusu fenomeni üzerinden görebilmekteyiz. Bu temelde belli bir eserin hayranlarının bir internet platformu üzerinden bir araya gelip, hayranı oldukları eseri kolektif ya da bireysel olarak yeniden yazmaları konseptidir. Bu edim birçok açıdan yenilikçidir ve edebiyatın üretiminde etki yaratacak bir potansiyele sahiptir.² Bu hem her yaştan insanın yazma pratiklerini geliştirme ya da uygulaması anlamında hem de yeniden üretime yeni bir bakış açısı getirilmesi gerekliliği bağlamında önemlidir. Ayrıca birçok genç edebiyat meraklısının erken yaşta kolektif bir alanda yazma pratiğine başlaması gelecekteki edebî üretimin evriminde farklı şekillerde rol oynayabilir. Bu potansiyeli olan gençlerin yazarlığa yönelmesi ve alanda ustalaşmasının erken yaşlara dayanması olabileceği gibi eş zamanlı ve birlikte yazmanın ortaya çıkaracağı başka birtakım etkiler olması potansiyelini taşımaktadır.

Peki, 21. Yüzyılda üretilmekte olan basılı edebî eserlerin, romanların ya da başka bir deyişle bildiğimiz anlamdaki romanın bu yeni medya ile ilişkisinde ne doğmaktadır? Tezimde bir blog etrafında bir araya gelmiş olan Afili Filintalar topluluğundan Murat Menteş ve Alper Canıgüz'ün seçili romanları üzerinden bu ilişkiyi incelemeye çalışıyorum. İkinci bölümde internet ve edebiyat ilişkisinin genel bağlamını inceleyerek üçüncü bölümde bu bağlamda yazar ve okur ilişkisi ile rollerinin nasıl değiştiğini tespit etmeye çalışıyorum. Bu ilişkinin internet ile birlikte evriliyor olması hem yazarın üretim pratikleri hem de okurun tüketim şekli açısından büyük önem taşımakla birlikte bu etkilerin basılı olan ürüne yansımalarını tespit etmek bu tezin ana amacını oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde daha çok bu ilişkiyi incelemeye çalışarak yeni okurun kimliğini tespit ederek okurla yazarın buluştuğu çevrim içi platformları ve bunların konu çerçevesindeki değerini ele alıyorum. Dördüncü bölümde doğrudan basılı kitaplara

² “Hayran topluluğu yeni yazarlara gayri resmi eğitim sağlamakta olağanüstü boyutlara varmıştır. En geniş *Harry Potter* arşivi olan www.fictionalley.org halihazırda yüzlerce kısmen veya tamamen bitmiş roman dâhil olmak üzere, 30.000'in üzerinde hikâye ve kitap bölümüne ev sahipliği yapar” (Jenkins, 274).

eğilerek internet edebiyat ilişkisinin etkisi üzerinden belirlemiş olduğum ölçütlerle Ruhi Mücerret ile Oğullar ve Rencide Ruhlar romanlarını yakın okuma tekniği ile inceliyorum. Bu topluluğu seçmemdeki amaç bir blog etrafında buluşmaları ve söz konusu iki yazarın eserlerinin hem çevrim içi platformlarda hem de basılı kitapta konuya dair önemli ipuçları taşıyor olmalarıdır.

1. İNTERNET VE EDEBİYAT

Edebiyat toplumsal hayatla ilişki içindedir ve var olan sosyal ve politik gelişmelerden, kısa ya da uzun, bir süre sonra etkilenir. 21. yüzyılı yaşadığımız şu günlerde ise teknolojinin hayatlarımıza vazgeçilmez, görmezden gelinemez bir sonuç olarak kattığı internet gerçeğiyle karşı karşıyayız. İnternetin sosyal pratikleri etkilemesinin yanı sıra sunduğu olanaklar ve yol açtığı çeşitli edimlerle onu yönlendirdiği de açıktır. Aynı zamanda internetin zaman kavramıyla da yakından bir ilişki içinde olduğunu biliyoruz; internet zaman kazandırır, enformatik yayılımı hızlandırır, profesyonel ve kişisel ilişkilerin sürdürülürliğini daha pratik hale getirip zaman içinde sürekliliğini sağlar. Böyle bir toplumsal aşamada edebiyatın da bundan etkilenmesi ve bu yeni aracın lojistik olanaklarından yararlanması doğal bir sonuçtur. Bu durumda internet hem toplumsal bir gelişmenin ta kendisi olurken hem de var olan diğer toplumsal gelişmelerin etkilerini hızlandıran ve dönüştüren bir rol üstlenmektedir. Böyle bir ortamda yazar, okur, eleştirmen, yayıncı ve editör basılı olan pratiklerin yanı sıra internet üzerinden yeni bir açılıma gitmek durumunda kalmışlardır.

Bu açılım elektronik edebiyat kavramını ortaya çıkarır. Elektronik edebiyat basılı olandan tamamen farklı, ondan kopuk bir edebî olgu değildir. Basılı olanın da elektronik ortama aktarılması ya da basılı olandan alınan metin parçalarının elektronik ortamda yayılımı mümkündür. Basılı olanın aktarılması elektronik metin türlerinin yalnızca biridir. Bu metin türlerini üç grupta toplanabilir:

Birincisi geleneksel varolan metinlerin elektronik ortamlara aktarılarak biçim ve hipermetin yapısı açısından yeniden düzenlenmiş halleri, ikincisi amatör veya profesyonel kişiler, yazar ve sanatçılar tarafından yazılan ve elektronik ortamlara aktarılan metinler, üçüncüsü ise birden fazla yazar ya da kişilerce birbirine eklemeler ile yazılan ortak metinlerdir. (Asutay, 66)

Bu noktada internetin hem basılı olanın tanıtılması ve yayılması için bir araç olarak kullanıldığını hem de doğrudan yeni türlerin ortaya çıkış zemini olduğu görülür. Bu üçlü sınıflandırmaya bakıldığında basılı kitapların elektronik ortama aktarılmasının bir ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılabilir. Çünkü bu yolla yayıncının maliyeti düşer, yazarın okura, okurun da esere ulaşımı zamansal ve mali açıdan kolaylaşır. Az sonra ayrıntılı olarak değineceğim yeni okur tipi de göz önüne alındığında piyasanın bir ayağı olan okura ulaşmak piyasanın diğer bir ayağı olan yayıncı için önemli bir meseledir ve okur beklentileri yayın politikalarını etkiler. Ancak bu, basılı kitabın serüveninin sonlandığı anlamına gelmemektedir. Bunu hâlâ düzenlenen kitap fuarları, dolu raflarıyla müşteri

bekleyen ve bulan kitapçılar, sosyal medyadaki kitap fotoğrafları furyası göstermektedir. Bu noktada kitabın meta değerine yeni anlamlar yükleyen bir okur tipi de söz konusudur. Bir yandan elektronik kitaba yönelen okur, bir yandan da kitap fotoğrafları paylaşan bir nesil haline gelerek sosyal medyanın da etkisiyle basılı olan kitapla ilişkisini sürdürmektedir. İnternet elektronik olanı önceleyen bir edebî gelecek sunuyor gibi görünse de kitabın meta olarak kendisi sosyal medya dinamiklerinde önemli bir eğilimi açığa çıkarır. İnternet okuru diyebileceğimiz bu okur, eseri basılı olarak tüketmeye de devam eder.

İnternet okuru, yeni nesil okur gibi söylemlerle tarif ettiğimiz bu okura yakından bakmakta yarar var. “Tarihin uzun dönemleri boyunca insanlığın varoluş biçiminin bütünüyle birlikte, duyularıyla algılama biçimi de değişime uğrar. Duyularla algılamanın kendini örgütlendirme biçimi –bu algılamayı gerçekleştiren araçlar– yalnızca doğal koşullara değil, aynı zamanda tarihsel koşullara bağımlıdır” (Benjamin, 56). Var olan teknolojik gelişme ve yeni medya etkisi ile bugünün toplumu ciddi bir metin zenginliği ve çeşitliliği ile karşı karşıya. Okurlar da birçok farklı tür, bakış açısı ve metin ile kuşatılmış durumda. Bu nedenle günümüz okurunun bu çeşitliliği yaratan internetle ilişkisini göz önünde bulundurmak bir zorunluluk. İnternet okuryazarlığı ve türleri farklı seviyelerde olsa bile bugün birden çok nesil aynı enformatik dünyanın internet okurları grubuna dâhil. Bu okur türü 21. yüzyıla dek alışlageldik okur tipinden farklı bir kültür dünyasının kodlarına aşina. “Öyle ki, yeni medya araştırmalarında internet, dijital kültür tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmiş, öncesi doğanlar ‘dijital göçmen’, sonrası doğanlar ise ‘dijital yerliler’ (ağ nesli) olarak kavramsallaştırılmıştır” (Güzel, 84). Bu nesil internetin sunduğu hızlı ve kalabalık dünyayı okumaya, izlemeye alışık, birçok farklı değişkene maruz kalan, bir metin okurken görme duyusunun kısıtlı imkanlarıyla yetinmeyip, ilişkili işitsel vb. öğelerle haşır neşir olabilen, belki de en önemlisi sosyal medya kullanıcısı olan bir nesil. Sosyal medya insanların gündelik hayatlarında epey yer kaplamakta ve hayata bakışlarında farklı bir kültürel çerçeveye oluşturmaktadır.

İletişim teknolojilerindeki hızlı gelişimden etkilenen kültür dünyasında, artık dijital sistemler ve onun kuralları hüküm sürmektedir. [...] Her simgesel ortam gibi kendi kodlama ve kod açıklama biçimleri ve kendi diline sahip olan böylesi bir sanal ortamda benzeşimi mükemmelleştiren şey, yeni toplumsal ve kültürel kodların üretilmesidir. (Güzel, 83)

Dolayısıyla bu kültür, okurun okuma kültürünü de etkiler. Bu yeni okur Twitter’ın yüz kırk karakterle en etkileyici ve özlü ifade oluşturma pratiğini uzun yıllardır görmekte ve belki de uygulamaktadır. Dolayısıyla flaş denebilecek kısa, çarpıcı ve durumu, duyguyu

özetleyen ifade tarzı bugün edebî üretimde de oldukça önemli bir yer tutmaktadır, bunun birçok örneğine rastlanmaktadır. Bunun yanında okurun çok fazla uyararla haşır neşir olduğu gerçeği ile de karşı karşıyayız. Onun dikkatini çekebilmek için de kısa ve çarpıcı ifadeler daha işlevsel görünmektedir. Çünkü okurun dikkat süresini etkileyen birçok unsur olduğunu ve çok satanlar listelerinde uzun yapıtların yerini daha çok iki yüz, üç yüz sayfalık romanlara bıraktığını göz önüne almak gerekir. “Bu dönem, kitle iletişim araçlarının, internetin de devreye girmesiyle insanların dikkat süresinin ve uzun soluklu yapıtları okuma konusundaki heveslerinin azaldığı bir dönem olarak görülebilir” (Öz, 189). Okura çarpıcı olan bir söylemle ulaşmak kolaydır ve okur da ya aforizmavari söylemlerle bir ilişki içindedir ya da aforizmavari söylemleri bolca içeren ve çok da uzun olmayan yapıtlarla. Nesir Halinde, esprili ve hazır cevapça formüle edilmiş, düşünce ağırlığı olan ifade; bilinen bir şeyi şeffaf bir kalıpla dile getiren fikir kırıntısı (Aytaç, 323). Bu okuru sosyal medyada geçirdiği zengin uyarılar dünyasından koparıp bir kitaba çekebilmek biraz da o kodlarla yazabilmeyi gerektirir. Afili Filintalar’a bakıldığında da onların bu beklentiye birçok açıdan karşıldığını görebiliriz.

Arka arkaya sıralanan [...] aforizmaların, Afili Filintalar’ın stilinin vazgeçilmez bir parçası olduğu söylenebilir. Mikro düzeyde hikâyeyi bir genellemeye bağlamak ve bitiş için akılda kalacak bir cümle etmek metinlerde sıkça karşımıza çıkan bir yazma biçimidir. Aforizmalar kesip kopyalamaya elverişli olduğundan sosyal medya paylaşımlarında geniş yer bulurlar. (Çakıroğlu, 90)

Okurlar Facebook, Twitter gibi kanallarda okudukları kitaplardan bu tip aforizmaları sıkça paylaşırlar. Hatta bu fenomen öyle yaygınlaşmıştır ki bağlamdan koparılan birçok alıntı ile dolayimli konuşan yani bir yazar ya da şair adına açılmış sanal hesaplar kalabalığı yıllardan beri eleştirilir. Ancak bugün geline nokta olumsuz eleştirinin ötesinde bir anlama çabası gerekli görünmektedir. Çünkü yazarların adına kendileri ya da okurları tarafından açılmış sosyal medya hesaplarında bu gibi paylaşımlar büyük bir yoğunlukla yapılmaktadır. Bu bir ölçüde kitapların reklamı da sayılabilir. Hatta okur ve bazen yazarın kendisi de Instagram ağında görsel ve işitsel öğelerle de bu alıntıları destekleyerek daha çok uyararla bu trendi sürdürür. Bu bağlamda çok dikkat çekici görünen bir başka mecra da edebiyat-kitap siteleridir. “1000kitap.com, neokur.com, alintiso.com” gibi örnekleri çoğaltılabilecek birçok site, edebiyata dair paylaşımları odağa almıştır. Bu siteler internet okurunun edebi eğilimlerini gözlemlemek açısından zengin bir malzeme sunar. Hem çok okunan yazarları hem çok okunan kitapları görmek mümkündür. Çünkü sitelerin birçoğunda hangi kitaptan kaç kere alıntı yapıldığı, alıntı yapan kullanıcıların hangi kitapları okumuş olduğu, hangi türleri okuduğu, neleri okumayı hedeflediği gibi istatistiki veriler mevcuttur. Hatta yazarları farklı özelliklerle

sıralamaya sokan siteler vardır; en popüler, en çok okunan, yükselişte olan, en çok kitabı olan vb. Bu sitelerde Afili Filintalar yazarlarından da sıklıkla alıntı yapılmaktadır. İlerleyen bölümlerde, istatistiki ve içeriksel olarak daha ayrıntılı şekilde bunlar incelenecektir.

Görüldüğü gibi artık okur beklentileri daha farklı özelliklerle de donanmıştır. Yazar ve yayınevleri buna belli ölçüde katılmaktadırlar. Hatta Afili Filintalar aforizmaları söylemleri, farklı türlerle olan bağları (dizi, sinema vb.), özellikleri ile okura ve piyasaya yönelik üretim yapıyor olmakla itham edilir. Yine de şunu söylemek gerekir ki bu topluluk günün okur beklentileri ile iyi bir uyum yakalamıştır. Ürettikleri eserlerin niteliği ise bu ilişki çerçevesinde de incelenmeye değerdir. edebî çevrelerde bir tepki ile karşılandıkları gibi kabul görmeye başlayan yazar ve eserler de vardır.

Tüm bunların yanında, bir yandan yüksek edebiyat denebilecek olan edebî alışveriş de yazar ve okur arasında sürmekte, kitabın meta değerinden ziyade içeriği ile ilgili okur hâlâ basılı olanı satın almayı tercih etmektedir. Yüksek edebiyata mensup bazı yazarlar da internetin etkileriyle ilgilenmeden üretimine devam eder. Ancak bu çoktan piyasada kendini kabul ettirmiş olan yazar için daha olasıdır. Yine de bu gibi yazarların eserlerinin de elektronik kitap olarak piyasaya sunulduğu gerçeği ile kitapların reklam ve satışlarının internet üzerinden de yürüyor olması internetten kopuk bir üretimin çok da mümkün olmadığı bir çağın yaşandığını gösterir. Üstelik elektronik ortamda üretilen metinlerin de yüksek edebiyata dâhil olamayacağını söyleyemeyiz. İnternet çağının dinamikleriyle iç içe yetişen ya da bu dinamikleri benimsemiş olan bir yazarın da nitelikli üretim yapmasının önünde bir engel yoktur. Kısacası yüksek edebiyat yalnızca basılı olan bir tür olmak zorunda değildir. Tıpkı matbaanın bulunuşunun yarattığı etkiler gibi internet ve elektronik olanaklar da yeni etkiler açığa çıkarmaktadır ve çıkaracaktır. Elektronik üretimin varlığı doğrudan niteliğin düşmesi ya da düşeceği anlamına gelmemektedir. Yalnızca farklı bir teknolojik üretim alanı mevcuttur ve bu teknik bir imkân olarak yayın dünyasını ve edebî üretimi etkilemektedir, yine bu etkiler olumlu ve olumsuz olabilir.

Basılı olanın elektronik metne çevrilmesinden başka bir tür de internet dışı multimedya ürünlerdir. Buna yukarıda da değinmiştim. Bu tür internet dışındaki tüm elektronik cihazlarda olan multimedya edebiyatı kapsar. Aslına bakılırsa burada daha çok teknik birtakım olanakların ayırıcı olduğunu görüyoruz. Burada tür ile kastedilen edebî bir içerikle ilişkili değil, daha çok araçlara yönelik bir ayırmadır. Dolayısıyla yukarıda verilen, Asutay'ın yaptığı sınıflandırmada ikinci türün hem bir hem de üç ile geçişken

bir yapıda olduğunu düşünüyorum. Çünkü basılı olan yazın birinci türdeki gibi internete aktarılabilir ama aynı zamanda diğer elektronik araçlara da kaydedilebilir. Üçüncü türde de bu kez basılı olmayan, doğrudan internet ortamında üretilen metnin kaydedilebilirliği söz konusudur. Dolayısıyla üçlü değil, ikili bir sınıflandırma bu bakımdan daha yararlıdır.

Bir diğer tür ise doğrudan internet ortamında üretilen eserleri kapsar. Bu eserler ilk gruptakilere göre internetle daha doğrudan bir ilişki içindedir. Bugüne gelindiğinde artık internet etkisi denen şeyin, etki olmaktan çok üretimin doğal bir aracı haline gelmekte olduğunu gösterir. İnternet artık kendi neslini yetiştirmiş ve bir önceki neslin de elektronik olanakları benimsemesini sağlamıştır. Dolayısıyla doğrudan bu kanal aracılığıyla üretim uzun süredir yapılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu üretimin tarihine yakından bakmak faydalı olacaktır. Yalnızca elektronik kitabın (kısaca e-kitap) bile tarihçesine bakıldığında epey gerilere gitmek mümkündür. Bu fikrin mülkiyeti tartışmalı olsa da e-kitaba benzer ilk buluş İspanyol bir öğretmen olan Angela Ruiz Robles'ten³ gelmiştir. Robles, 1949'da öğrencilerinin ağır kitapları taşımalarını anlamsız bularak “taşınması daha kolay olan şey” hayaliyle yola çıkar. Daha yakın tarihlere gelindiğinde ise Gutenberg Projesi⁴ ile karşılaşırız; e-kitabı büyük kitlelerle tanıştıran proje 1971 yılında Illinois'de başlamış ve Amerikan Özgürlük Bildirgesi'ni ilk e-kitap olarak yayımlamıştır. Yayımlamaktan kasıt bugün virüs diye bilinen teknolojiye benzer bir yolla kitabın yayılımını sağlamışlardır. Bunu izleyen süreçte elektronik kitap yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye'de ise bu süreç 90'lı yılların sonuna denk gelmiştir. 2000'lerde yayınevleri tarafından e-roman, e-öykü yarışmaları düzenlenmiştir. Bu da aslında e-kitabın ve dolayısıyla elektronik edebî olanakların, küçük ölçekte, yayın sektörünün farkında olarak teşvik ettiği bir şey olarak görülmesi anlamına gelir. Bugün birçok yayınevi basılı olan kitapları bile e-kitap olarak da yayınlamakta, hatta basılı olanın yaklaşık yarı fiyatına piyasaya sürmektedir. Ancak Türkiye'de basılı olanların e-kitaba dönüştürülmesi dışındaki doğrudan üretime yönelik e-kitap sektörü henüz çok gelişmemiştir. Türkiye'de e-kitap dışında, internet ortamındaki yazınsal ürünler hem genellikle kitap biçiminde değildir hem de daha çok amatörlerce üretilen eserlerdir.

³ Robles'ın ilk tasarımında, daha az miktarda metin makaralara basıldı ve basınçlı hava ile çalıştırıldı. İlk prototipini 1949'da yaptı. Bu kitap elektronik olmasa da hâlâ ilk otomatik okuyucu olarak görülmektedir. Bu ürün, hiçbir zaman seri üretime geçmedi ve tasarım konusunda hiçbir zaman geçerli bir patent alamadı. (Acar, Hasan Ali. Dijital Medya Ürünleri ve Markalarıyla Olan İlişkilerimiz. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz üniversitesi, Antalya:2020).

⁴ www.gutenberg.org/

Yazar olma kaygısı güden ve piyasaya giriş yapamamış olan genç yazarlar bloglar vb. aracılığıyla okura ulaşmaya çalışırlar. Yayımladıkları eserler de düz yazı göz önüne alınacak olursa genellikle kolay tüketilen, internet okuruna hitap edebilecek kısa türlerdir; öykü, kısa öykü, deneme gibi türler internette oldukça yaygındır. Hatta artık blogun kendisi de bir tür olarak kabul edilmektedir. “Bu yeni metin türünün başlıca özellikleri a) başlangıç ve sonunun olmaması, b) tamamlanmamış bir metin yapısı, c) değişken içerikler, d) görsel, işitsel vb. öğelerin kullanılması, e) metinlerarasılık olarak sıralanabilir” (Çınar, 118). Bu gibi özellikler teknolojik birtakım olanaklar çerçevesinde şekillenmiş ve internet çağını yaşayan okur ve yazar için oldukça kullanışlı görünmektedir. Çünkü internette “gezerken” enformasyon yoğunluğu arasında kalan bu nesil kendi ilgileri doğrultusunda yolunu bulabilmeyi çeşitli araçlarla öğrenmeye başlar. Bu araçların başlıcalarından biri de aynı konu ve ilgiler etrafında toplanmış kişi ve/veya metin parçalarının bir araya geldiği bloglardır. Blog, “web log” teriminin kısaltması olarak kullanımı yaygınlaşmıştır. Ortaya çıkışı Jorn Barger isimli bir kişinin “internet üzerinde gezip bulunduğu ilginç siteleri bir ‘web log’da, internet seyir defterinde toplamak fikri” ne dayanır (Ekici, 17). Bu fikir belli bir ilgi odağı, tema vb. etrafında toplanan link, metin parçaları, görseller gibi malzemelerin internet gezginin kolayca ziyaret edebileceği adreslerde toplama kolaylığını sunmuştur. Ayrıca zaman içinde yazınsal bir tür olma yolunda da temelleri oluşan blog, metin parçalarının çok yoğun ve uzun olmamasıyla ilginin canlı kalmasına, ayrıca linkler ile geçişkenlik sağlayarak okurun “gezintisine” devam edebilmesine olanak tanımıştır. Hatta blog okuru aynı zamanda yazma işlevinin de bir parçası olabilmekte, yorum ya da eklemeleriyle blogda var olan metnin dönüşümüne katkıda bulunabilmektedir. Bu da blog metnlerinin⁵ değişkenliğinin en önemli etkenlerinden biridir. Bir diğeri ise blogda yayımlanan metinlerin sonrasında yazarı tarafından da gün be gün değiştirilebilir olması gelir. Bu basılı olan bir kitap için ancak bir sonraki baskıda belli ekleme ve çıkarmaların yapılması ile mümkündür. Ama bu değişiklikler kitabın önceki baskılarını hedef alamaz. Dolayısıyla yapılan ekleme ve çıkarmaların öncesindeki metin hâlâ ve hep aynı olur. Oysa bloglarda metinler her an değiştirilebildiği gibi doğrudan kaldırılabilir de. Ya da başka metinlerle ilişkide olması sağlanabilir ve bunu için link ekleme özelliği oldukça yaygın kullanılır. Yukarıda da değinildiği gibi bloglar genellikle kısa metin ve

⁵ “Bir blogun içerdiği her şey temelde bir elektronik günlük/alıntılama defteridir. Web’de kullanıcılar tarafından kullanılabilir. Sahibi, resimlerle birlikte mesajlar gönderir ve siteyi ziyaret eden kullanıcılar yeni yazılar için hiperlinkler kullanabilir, mesajlar ve bağlantılar hakkında yorumlar yapabilir. ... Bloglar tipik olarak günlük olarak (çoğunlukla günde birçok kez) güncellenen yazılımlardır” (Gomez, 3)

metin parçalarına daha elverişlidir. Bu gibi mecralarda elektronik roman yazarlara pek rastlanmazken öykü ve şiir gibi kısa türlerde bir yoğunlaşma olduğu görülür. Roman ise alıntılanan bölümleri ve kitap değerlendirmeleri ile internet ağında yoğun olarak kendine yer bulur. Bunun yanında doğrudan internet üzerinden yayımlanan romanlara da rastlamak mümkündür. Örneğin yazar Emrah Polat, 2011 yılında Bugünden Bakınca adlı bir romanı aynı adı taşıyan internet adresi üzerinden tefrika etmiştir. Amatör ve genellikle genç edebiyat severlerin ilgisini çeken Wattpad adlı bir internet sitesinde de kişiler açtıkları hesaplar üzerinden kendi roman, öykü, şiir gibi çeşitli türlerde edebî çalışmalarını yayımlamaktadırlar. Takipçi sistemine dayanan bu siteden sonra yayınevlerinden kitapları çıkanlar bile olmaktadır.

Tüm bunlar ışığında internet kültürel üretimin yeni bir form kazanmasını sağlamıştır. Bu da elbette diğer kültürel alanlarda olduğu gibi edebiyatta da değişimleri tetiklemiştir ve elimizdeki bununla ilgili veriler oluşmaya başlamıştır. Tezimde bu çerçevede genel olarak internet ve edebiyat ilişkisini, özelde de bu ilişkinin basılı edebiyat ve basılı edebiyatın üretim-tüketim süreçlerini nasıl etkilediğini inceleyeceğim. Bu bağlamı bir blog üzerinden bir araya gelmiş olan Afili Filinta edebiyat topluluğu örneklemine ele alacağım. Topluluğun bir blog üzerinde online bir, bir aradalık içinde olmaları, nasıl alımlandıkları, internet dili ve kültürü ile ilişkilerini inceleyerek, toplululuğun iki yazarı; Murat Menteş ve Alper Canıgüz'den seçmiş olduğum Ruhi Mücerret ile Oğullar ve Rencide Ruhlar romanlarını yakın okumaya tâbi tutarak eserlerin dili, üslubu, türü gibi metinsel olanaklarının internet kültürü ile nasıl bir ilişki ve koşutluk içinde olduğunu ortaya koyacağım. İnternette ortaya çıkan edebî etkinler ve okur alımlaması biçimleri incelenirken 1000kitap ve Goodreads siteleri odağa alınacak ve ortaya konan sonuçlardan yararlanılarak seçili romanların yakın okuması yapılacaktır. Sonuç olarak internetin araçsallığı, kültür üretimi ve dil ile olan ilişkisi ve edebiyatın dönüşümünde oynadığı rol ortaya koyularak, araştırmanın kuramsal çerçevesi teknoloji, medya ve edebiyatın ne olduğu gibi kavramlar üzerinden çizilecektir.

Uygarlık tarihi süresince insanlık birçok teknolojik gelişme ile karşı karşıya kalmış ve tüm bu gelişmeler insanın düşünce tarihini, düşünceyi ve sanatı üretimini ve tüketimi doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiştir. Bu etkiler doğrultusunda her çağda kültür alanlarından farklı teknolojik araçlar kullanılagelmiştir. Bu konuya izi sürülebilen tarihin en eski dönemlerinden, sözlü kültür döneminden bakıldığında 10. yüzyılda taş yazıtlar, taşı oyarak üstüne yazı yazma teknolojisi, 13. yüzyıldan elimize ulaşan Anadolu'da bulunmuş el yazmalarında kâğıdın kullanımı, 16-17. yüzyıllarda ise belki

de insanlık tarihini kökten değiştiren matbaanın icat edilmesi ile dönemin son teknolojisi olan baskı tekniklerinin kullanılması bunlara verilecek örneklerdendir. Özellikle matbaa kültürel üretiminden ziyade kültür ürünlerinin tüketimi konusunda ciddi bir değişikliğe yol açmış ve sanatı aristokrasiden halka indiren ve ulaşılabilirliğini artıran bir etki yaratmıştır. Bu da teknolojik gelişmelerin sanat üzerinde ve onun toplumdaki etkilerini değiştirme konusunda ne kadar önemli olduğuna bize göstermektedir. Dolayısıyla kullanılan her yeni araç, yani medya, kültürel dönüşümler üzerinde çoğu zaman doğrudan bazen de dolaylı olarak ciddi etkiler yaratır. Teknoloji ile uygarlık tarihini bu anlamda ayrı ayrı ele almak mümkün değildir.

Teknolojik gelişmeler konusunu tartışırken araçlar sözünü çok kullandım, bu sözcük yerine medya sözcüğünü koymak bu tezin bağlamının internet olması bakımından önemlidir. Çünkü medya dediğimiz sözcük de kökeninde araç anlamına gelmektedir. Bu sözcük Türkçeye, İngilizceden geçmiş, ancak kökeni Latince'dir. Medya “medium” sözcüğünden gelir ve bu da araç demektir (“medya”, 2018). Sonrasında da bu sözcük yeni teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı araçları tanımlamak için farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır. Matbaanın icadından önce taş baskı tekniğini bir medya sayabilirken, günümüze gelindiğinde artık teknoloji bizleri çok daha karmaşık araçlarla karşı karşıya bırakmış ve bizler bunları medya diye tanımlar olmuştuk. “Etimolojik anlamıyla araçlar demek olan ‘medya’, günümüzde tekil kullanıma bürünmüş, genellikle kitle iletişim aracı ya da aracı televizyon için söz konusu olmuştur. ‘Araçlık’ görevini yerine getiren iletişim şekli ise önce yazı ve kitap, giderek gazete, dergi, radyo ve televizyon yayınıdır” (Aytaç, 9). Az önce de belirttiğim gibi büyük yazıtları oluştururken kullanılan taş oyma tekniği ya da antik dönemlerde tiyatrolar, hepsi dönemin medyalarıdır. Şimdi ise daha karmaşık teknolojiler gerektiren ve elektronik olanaklarla çalışan aletler aracılığıyla kullandığımız aletleri medya olarak adlandırmaktayız. Bugünün teknolojisinin karmaşıklığı dolayısıyla artık daha basit alet ya da araçlara medya demeyi bırakmış olmamız koşullara dayalı bir anlam daralması sebebiyledir.

20. yüzyılda medya denildiğinde akla öncelikli olarak radyo ve televizyon gelmekteydi. Bu medyalar üretici-tüketici ilişkileri bakımında daha dar bir olanak sunmaktadır. Çünkü bu medyalarda üretenin başat olduğunu ve tüketenin yani izleyicinin herhangi bir etkinlik alanı olmadığını, üretime dahil olamadan ya da onu pek de etkilemeden yalnızca önüne sunulanı dinleyip, izlediği bir durum söz konusudur. Biz bu medyaları, yani radyo ve televizyonu hala kullanmaktayız ancak günümüzde 20. yüzyıldaki kadar

etki gücüne sahip değiller çünkü internetin ortaya çıkışı ile arka planda kalmaya başlamışlardır. İnterneti öne çıkaran pek çok nedenden biri üreten ve tüketen ilişkisinin değişmesi ve tüketenin artık edilgen bir tüketici olmaktan büyük ölçüde çıkmış olmasıdır. Bunun yanı sıra internet üretimle neredeyse eş zamanlı denebilecek, tüketiciden gelen bir yeniden üretim ya da geri dönüt alanlarına olanak tanımış ve dolayısıyla çok daha hızlı bir üretim-tüketim ilişkisi ve üretici-tüketici iletişimi kurabilmiştir.

Bu noktada zamanın önemli medyası matbaaya geri dönmekte fayda var çünkü matbaa uygarlık tarihinde önemli bir kırılmaya yol açarak onu sözlü ve yazılı kültür diye iki ayrı şekilde değerlendirmemize neden olmuştur. Bu kırılmanın ve bizim uygarlık tarihini sözlü ve yazılı diye ikiye ayırmamızın nedeni yazının yaygınlaşmasının insanların düşünce biçimini değiştirmiş olmasıdır. Matbaanın bu kadar büyük ve önemli bir etkisini olduğunu yüzyıllar sonra, bugünden bakınca söylemek artık mümkündür.⁶ Bugün internetin matbaa kadar büyük bir dönüm noktası olup olmadığını net olarak söylemek mümkün değil belki ancak kültür alanlarından büyük bir etki yarattığını görebiliyoruz. Bu noktada 20. Yüzyılın önemli araştırmacılarından Wlater J. Ong'un sözlü ve yazılı kültür üzerine söyledikleri konuyla doğrudan bağlantılıdır: “(G)ünümüz ileri teknolojisiyle yaşantımıza giren telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların ‘sözlü’ nitelikleri, üretimi ve işlevi önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştüğü için ‘ikincil sözlü kültür’ü oluşturur” (23-4). Ong burada önemli radyo ve televizyonun üretim şekline dair önemli bir konuya dikkat çekmiştir. 20. yüzyılda öne çıkan medyalar olan bu iki teknolojik araç yukarıda da söylediğim gibi üreten odaklıdır, yani izleyicinin üretim sürecine hiçbir dahli yoktur. Bu medyalarda sözlü olarak izleyiciye ulaşan yazılı metne bağıllık göstermektedir. Yani yazılmış olanın seslendirilerek, sözle izleyiciye ulaşması söz konusudur. Ancak burada Ong'un da bahsettiği bu söz, geçmişteki sözlü kültürle aynı değildir. Burada matbaba öncesi sözlü kültürün tersi bir şekilde bir üretim vardır. Önce bir metin oluşturulur, yani önce yazılı kültür koduyla bir dil üretimi vardır ve bu ardından seslendirilme yoluyla söz haline gelir. Bu da bu iki medyayı hem sözlü kültürden hem de bugünün medyası olan internetten bir hayli farklı kılmaktadır. Radyo ve televizyonda yazıya bağıllık söz konusudur. Bunun sonucunda da üretici tarafından söze dökülen bu yazının yayılımı tüketen arasında farklı bir sözlü dolaşıma girer ve Ong işte bunu ikincil sözlü kültür

⁶ Eisenstein, Elizabeth L. "Some conjectures about the impact of printing on Western society and thought: A preliminary report." *The Journal of Modern History* 40.1 (1968): 1-56.

olarak nitelendirir. Bugün ise internet medyası tüketeni aynı zamanda üreten konumuna taşıyan olanaklarla karşımızda durmaktadır. Mesleği her ne olursa olsun her kesimden insan herhangi bir medya kuruluşu, editör ya da kontrole bağlı olmaksızın sürekli bir üretim olanağına sahiptir ve bu onların yazılı kültür özelliklerini hiç dikkate almadan aklına gelen sözü yazıya dökmesini sağlayabilmektedir. Ama internete yazan bu kitlenin tamamının aklına geliveren ve konuşur gibi yazdığını söylemek de doğru değildir. İnternette aynı zamanda hem bu kitleden insanlar yazılı kültür özelliklerine bağlı olarak üretim yapabilmekte hem de bir medya kuruluşuna bağlı ya da üreten sınıfa sahip kişiler de yazılı kültür özellikleri ile ürettiklerini internette yayınlatabilmekte ve dolaşıma açabilmektedirler. Hatta roman, makale, gazete haberi gibi doğrudan yazılı kültür türleri olan metinleri internette bolca yer almaktadır. Bugün bir araştırmacı belge ve kaynak ararken çoğu zaman araştırmasını önce internet üzerinden yapmakta ve buradan iyi bir eleme ile oldukça güvenilir yazılı kaynaklara ulaşabilmektedir. Bugün üniversitelerde yazılan makaleler, tezler ya da basılan ciddi bilimsel kitapların kaynaklar bölümlerinde birçok internet kaynağının kullanıldığını ya da ilk önce basılı hali bulunan makale, kitap vb. yayınlardan yapılan alıntılarının bile o yayınlara çoğu zaman internet üzerinden çevrim içi olarak ulaşıldığını görmekteyiz.

Bunların yanında internet yazılı kültür özelliklerinden uzak yazının da rahatça dolaşıma girdiği bir alandır. Söz önce sözlü kültür özellikleri ile zihinde üretilerek yazıya geçilir ve internette paylaşımına sunulur ancak bu sözün yazıya geçirilmiş olması onu yazılı kültür ürünü haline getirmez. Kısacası bu durumda da radyo ve televizyonun aksine işleyen, sözlü olanın yazıya aktarıldığı bir sözlü kültürle karşı karşıyayız. Tüm bunlar 21. yüzyılda sözlü kültür ve yazılı kültür kavramlarına yeniden bir değerlendirme yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu da Ong'un düşünceleri doğrultusunda bu tezde incelenen internet-edebiyat ilişkisi sonucunda ortaya çıkan metnin nasıl bir metin olduğunun incelenmesinin önemini ortaya koyar.

İnternetin ortaya çıkışı ve yayılmasından önce televizyon medyasında sözlü kültür, Ong'un tanımladığı ikincil sözlü kültür şekliyle başat konumdadır. Bu televizyonun kitleler üzerindeki etkisiyle ve bu etkinin önce yazılı üretilen söze dayanmasıyla ilgili bir durumdur. Günümüze gelindiğinde ise ortaya çıkan kültürün yazılı ya da sözlü kavramlarından hangisi ile nitelendirilebileceği net olmaktan uzaktır. Çünkü internette her iki kültürün bir arada ve geçişken ve değişken bir biçimde bulunduğunu görmekteyiz. Burada yeni bir sözlü kültür kavramına biraz daha yakın durmakta olduğumuzu özellikle tüketenin sözlü kültür kodlarıyla üretiminden ve kişilerin iletişim

aracı olarak kullandığı mecraların yazılı dahi olsalar büyük ölçüde sözlü kültüre dayanıyor olmasından görmekteyiz. Burada Ong'un ikincil sözlü kültür kavramından esinlenerek internette ortaya çıkan kültüre üçüncül bir sözlü kültür denilip denilmeyeceği önemli bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu çağa kadar yazı ile sözün bu kadar biribiri içine girdiği, geçişken bir ilişkiyi gözlemlemek mümkün olmamıştır. Yukarıda yazdığım gibi internette hem sözlü kültür özellikleri ile üretilmiş hem de yazılı kültür özellikleri ile üretilmiş metin ya da metin parçalarını görebilmekteyiz. Bu da internete kadar olan dönemde yapılmış olan yazılı kültür üretimi ile -internet çağında, internette var olan bu dil dolaşımının etkilerini yok sayarak- bugün yapılan yazılı kültür üretiminin ve ürünlerinin tamamının tamamen aynı şekilde üretilmeye devam ettiğini düşünmemiz gerektiğini ortaya koymaktadır. Vade bunun bağlantılı olarak yayıncılık dünyası ve editoryal süreçlere de dikkati çeken şu ifadeleri yazmıştır:

Dijital içerik ve web siteleri ile çevrili dijital edebiyat dünyası, çağdaş edebiyatın üretim, dolaşım ve tüketiminin hizmetindedir. Bu; yazarlık kariyeri ve itibarının, yayıncılık fırsatlarının dönüşümünün şekillenmesinde ve genellikle edebiyatın popüler kavramlarının, okuma ve eleştirel muhakemenin rehberliğinde rol oynayan Web 2.0 teknolojisini etkiler (Vade, 34).

Günümüzde Web 2.0 teknolojisi bize oldukça farklı ve geniş olanaklar tanımaktadır ve bu da edebî üretim için de olanakları değiştiren bir etkidir. Bu tezde bu konu aşağıda yer alan araştırma soruları ile ele alınacak ve irdelenecektir. İnternetin etkileri ile sözel kültürün ve yazının bir dönüşüme uğradığını görmekteyiz ve bu değişim üretim malzemesi dil olan edebiyat sanatında ve edebî metinlerde nasıl bir etkiye yol açmaktadır? Bu ortamda üretilmekte olan basılı ya da çevrim içi edebî metnin olanakları ve sınırları nedir, karşımıza nasıl bir metin ortaya çıkmaktadır?

İnternetle birlikte edebiyat dair yeni kavramların ortaya çıkmış olduğunu görüyoruz: dijital edebiyat, elektronik edebiyat, çevrim içi metin vb. Peki, bu kavramların temsil ettiği metinler nasıl bir edebiyat kültürü ortaya çıkarmaktadır? Dijital edebiyata odaklanmak gerekirse “(D)ijitalleştirilmiş ya da dijital edebiyat: İlki basılı da olabilen ürünler, ikinci gruptaki çalışmalar ise kâğıda geçirildiğinde (multimedyal, animasyonlu ya da etkileşimli boyutları dolayısıyla) anlamsızlaşabilenlerdir” (Bouchardon, 3). Yani önceden basılmış olan bir metni internete yazıp yayımlayabilir ya da onu elektronik kitap formuna dönüştürebiliriz. Bunun tam aksi de mümkündür: Elektronik metin olarak ya da çevrim içi üretilmiş olan bir metin sonradan basılabilir. Ancak bu her çevrim içi metin için mümkün değildir çünkü bazı çevrim içi metinler yalnızca üretildiği mecrada kullanılabilecek özellikler taşımaktadır. Bu da bizi hiper metin kavramına götürür:

Hiper metin, internet üzerinde sık karşılaştığımız elektronik bağlantılı metindir. Bağlantılı bir kelime veya resme tıkladığımızda, internet üzerindeki bir başka yere ulaşmamız mümkündür. Bu okuma şekli, okura yeni bir ekran ve genelde tümüyle yeni bir konu sunan bu tıklama edimi, okuru farklı bir yolla anlam inşa etme yaklaşımına davet eder” (Patterson, 65).

Hiper metin 21. yüzyıla kadar üretilmiş olan metinlerden oldukça farklıdır. Dolayısıyla bu metnin okurunun da birtakım farklı okuma alışkanlıkları ve biçimleri geliştirmesi söz konusudur. Doğrusallığı olmayan bu metin türünde video, müzik gibi farklı türlerin araya girmesi ve okuru bu türlere götüren bağlantıların bulunması mümkündür. Hiper metindeki bağlantılar yalnızca farklı türlere değil, farklı metinlere de gitmeyi mümkün kılar. Bu da okurun okuma deneyiminin 20. yüzyılda ya da daha önceki dönemlerdekinden çok farklı olmasını sağlar. Bu yeni okur yalnızca okudğu metne değil, onun kendisini götürdüğü diğer alanlara da dikkatini verebilen ya da tam aksi dikkati daha dağınık olan bir okur olabilir. Bu konuda bu tezde bir sonuca varmak mümkün olmasa da bunun sonucunda yeni okurun bu özelliklerle bağlantılı olarak daha çok uyararla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu da edebiyat sanatının daha farklı bir üretim tüketim dinamiği içine girdiğini gösterir.

Tüm bunlara bağlı olarak edebî metnin ya da edebiyatın ne olduğu değişir mi konusuna değinmekte fayda var. Bu konuyu Terry Eagleton Edebiyat Kuramı adlı kitabının girişinde ele almıştır. Ona göre edebî olanın ne olduğu ve onun zamanın koşulları ile olan ilişkisi sınırları belirgin olan bir şey değildir. “Edebiyatın çok değer verilen yazı olarak tanımlanmasından, istikrarlı bir kendilik olmadığı sonucunun çıkmasının nedeni, değer yargılarının dillere destan değişkenliğidir” (Eagleton, 25). Bu da ortaya bir belirsizlik ve edebiyatın net bir tanıma sahip olmaması sonucunu ortaya çıkarır. Dolayısıyla bugün edebî kabul edilen bir metnin belli bir zaman sonra da öyle kabul edilip edilemeyeceğinden emin olamayız. Bununla bağlantılı olarak edebiyat metnlerinin bir dönüşüm geçirdiği gerçeğini kabul etmek ve bugün de büyük bir etki ve kullanım alanı olan internet medyasının edebiyatı değiştiriyor olduğu gerçeğini yadsıyamayız. Aksine bu dönüşümün nasıl gerçekleştiğini anlamaya çalışmak önemlidir. Günümüzde ve sonrasında edebiyat metnlerinde şimdiye kadar alışık olduğumuz, yalnızca yazılı kültür dinamikleriyle yapılan üretimin dışında da bir üretimin mümkün olduğu görülmektedir. Bu konu genellikle basılı yani kâğıt üzerindeki metnin dijital olan metne yenilip yenilmeyeceği çerçevesinde yaygın olarak tartışılmıştır ancak görünen o ki şu an elimizde hala birçok kâğıt üzerine basılı metin bulunmaktadır ve metnin formundan ziyade onun içeriğinde ne gibi değişimler olduğuna bakmakta fayda vardır.

Peki, tartışmalara konu olan dijital ya da elektronik kitap nedir? Bu kitap türü doğrudan dijital bir ortamda üretilmiş olabilir ya da kâğıt üzerine basılmış olanın dijitalle aktarılmasıyla da ortaya çıkarılabilir. Bu noktada ikinci örnekteki metin yani ilk olarak elektronik olarak üretilmiş olan metin yeni bir kültür bağlamında daha çok anlam ifade ediyor görünse de ilk örneğin de önceden olmayan bir kültür ortamı yarattığını görmezden gelemeyiz. Çünkü ilk olarak kâğıda basılmış ve sonradan elektronik ortama aktarılmış eserlerden oluşan e-kitabın da birçok farklı avantajı vardır. Örneğin kolay taşınması, daha kolay bir şekilde paylaşılması, metnin üzerine alınan notların bir arada ayrı bir belge olarak cihazlar tarafından otomatik bir şekilde oluşturulması ve alıntı yapılması gerektiğinde kopyala-yapıştır seçeneği ile vakit kazandırması öne çıkan avantajlar arasındadır.⁷ Yine de e-kitabın tüm bu kolaylıklarına karşın basılı olan kitabın varlığını sürdürdüğünü görüyoruz. Hatta basılı kitap da hala birtakım avantajlara sahiptir: Şarjı bitmez, arşivleme açısından daha güvenilir ve kalıcıdır, birçok okura göre daha rahat bir okuma deneyimi sunar ve bunun yanında nostaljik açılardan okurlar basılı kitapla farklı bir kurmaya devam etmektedirler. Bu odadaki tartışmalarda basılı kitabın ortadan kaybolacağı kaygısının öne çıktığı görülmektedir ancak gelinen aşamada böyle bir durum henüz söz konusu değildir, basılan kitap sayılarına bakıldığında söz konusu olmaya yakın görünmemektedir. Amazon tarafından piyasaya sürülen Kindle ve sonra benzerleri de üretilen araçlar e-kitabı yaygınlaştırmış olsa da basılı kitap ortadan yok olmamıştır. Ancak bu noktada e-kitabın ülkemize geç ulaştığı konusuna da dikkat çekmekte fayda var:

Dünyada e-kitap ve e-kitap endüstrisinin 2000'li yıllara doğru gelişmeye başladığını düşündüğümüzde ülkemizin bu teknolojiyle tanışması yaklaşık 10 yıllık bir gecikmeyle gerçekleşmiştir. 2010 yılı Nisan ayında İnternet üzerinden satış yapan İdefix.com'un Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ile TÜBİTAK'ın desteğiyle geliştirdiği projeye e-kitap (Türkçe) ve e-kitap okuyucusu satışına başlanmıştır (Aydoğan, 79-80).

Yine de önce Batı'da ve gecikmeli de olsa dünyanın hemen her yerinde kullanıma giren e-kitabın yirmi yılı aşkın tarihi vardır ve bunun sonucunda hala kâğıda basım tekniği devam etmekte ve bu yayınevlerinin öncelikli yayın politikası olmaktadır. Bu durum yetiştin kuşağın çoğunun X ve Y kuşaklarına dahil olması, yani hala eski kültür kodlarına dair de belli alışkanlıklar taşımaları ile ilgili olabilir. Bugün gelecekte ne olacağını bilmek mümkün olmasa da ancak belli öngörülerde bulunup bu değişimi kayıt altına almak araştırmacıların görevidir.

⁷ Subba Rao, Siriginidi. "Electronic book technologies: an overview of the present situation." *Library Review* 53.7 (2004): 363-371.

Derya Aydoğan'ın "Türk Romanında Dijitalleşme: E-Kitap" başlıklı yüksek lisans tezinde bu konuya şöyle değinilmiştir: "(T)abii kitap da kaybolmayacak. E-kitap, basılı kitabı yerle bir edip bitirmiyor. Çünkü kitap aynı zamanda bir arzu nesnesi. İnsanlar bir şekilde okuduğunu sergilemek istiyor" (117). Burada konunun arzu nesnesi olması bakımında ele alındığını görmekteyiz. Bu elbette konuyu tamamen açıklamak ve anlamak açısından tek başına yeterli değildir ancak duruma dair belli bir açıdan bir nedensellik sunmaktadır. Bu da önemlidir çünkü kitabın sosyal bir boyutu olduğu konusunda da bizleri düşünmeye iter. Kitap okumak ya da kitabın meta değeri toplumsal bir konumla ilişkilendirilebilir ve insanlara sosyal çevrelerde bir değer katabilir. Meta değer dediğimiz şey geçmişte basılı kitaplardan oluşan büyük kütüphanelere sahip olmakla ilişkili iken bugün belki bu hala önemli olsa da sosyal medya ile farklı bir değer algısı da oluşmuştur.

Sosyal medyanın ortaya çıkışı, hızla yükselişi⁸ ve insanların sosyalleşme algısı şekillerinde yarattığı değişiklik sonucu herkesin kesintisiz olarak fotoğraf, video ya da yazı yoluyla kendi yayını yapabilmesi artık mümkündür. Bu da insanlarda sosyal medyada gerçek hayattan kısmen ya da tamamen farklı bir kimlik inşasına neden olmuştur. İnsanların kendilerine dair bir kimlik oluşturmaları, iş ya da arkadaş çevrelerine kendileriyle ilgili bir fikir vermesi, hatta belki de kendi reklamlarını yapması söz konusudur. Burada sana-gerçek arasında farklı bir kimlikten söz etmek mümkündür. Ancak sanal demişken, bu kavramın da bir değişim geçirdiğine değinmekte fayda var. 90'lı yıllarda çevrim içi sosyalleşme büyük ölçüde kişilerin gerçek dünyadaki kimliklerinde tamamen farklı bir sanal kimlik oluşturmaları anlamına gelmekteydi. Ancak Facebook, Instagram gibi sitelerin ortaya çıkışından sonra kişilerin gerçek kimliğine dayalı bir sanal kimlik inşası söz konusudur. 90'lı yıllarda çeşitli nedenlerle insanlar çevrim içi platformlarda kendi kimliklerini gizleme eğilimindeyken bugün artık böyle bir kaygının büyük ölçüde ortadan kalktığını görmekteyiz. Şimdilerde hemen herkesin gerçek kimlik ve isimleriyle bir ya da birçok sosyal medya hesabının olması yaygın ve normal algılanmaktadır. Buna karşın sosyal medya platformlarında ortaya konan kimliğin her ne kadar gerçeğe dayansa da tam olarak gerçek kişileri temsil ettiğini, onları tüm gerçekliği ile yansıttığını söyleyemeyiz. İnsanlar bu mecralarda istedikleri şekliyle görünmeyi seçebilir ve bu da kitabın meta değeri ve sosyal bağlamına dair de bizlere bir vermektedir. Artık kişiler yalnızca evlerinde büyük kitaplıklarla kitabın meta değerinde faydalanmamakta, sosyal medyada kitap fotoğrafı

⁸ Bknz. Ortiz-Ospina, Esteban, and Max Roser. "The rise of social media." Our world in data (2023).

paylaşımları vb. ile kendilerini daha entelektüel ya da kültürlü biri gibi gösterme, o şekilde bir sosyal konumlandırma içine gittikleri görülmektedir. Bu hem bireysel sosyal medya sayfaları aracılığı ile mümkündür hem de ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı olarak üstünde duracağım kitap forumları ya da “bookstagramlık” gibi kavramlarla mümkündür.

Tezimde bu konuyu irdelemek adına Goodreads ve 1000kitap adlı iki kitap odaklı siteyi tezin konusu olan seçili roman ve yazarlar üzerinden inceleyeceğim. Bu incelemenin temelinde okunma, oylanma gibi istatistikî oranlar ile okurun ilgisi, dolayısıyla edebî tüketimi ortaya koyan bir tablo çizilecektir. Okurun ilgisi ve edebî tüketim yalnızca istatistikî boyutu ile değil çağın okurunun hangi noktalarda yoğunlaştığı, eserlerde neyi aradığı yahut neden etkilendiğini kitap yorumları üzerinden belirlemeye çalışacağım.

Buna ek olarak yazılı kültür kodlarıyla üretilmiş olan bir metnin kağıda basılı olması ya da elektronik halde olmasının kültürel anlamda önemli bir farka yol açmadığını da söylemek gerek. İkinci ytürde olan elektronik kitapların tüm avantajlarına sahip olmakla birlikte metnin üretim sürecine dair herhangi bir değişiklik yaratmamaktadır. Burada üstünde durulması gereken nokta edebiyatın değişimine dair önemli olanın metnin malzemesinden ziyade üretim süreci ve bu süreçteki etkenlerdir. Yani tartışılması gereken konu basılı metnin var olup olmadığı değil, internet sonrasında hala var olmaya devam eden bu basılı metinlerin hangi kültürel etkilerle üretiliyor olduğudur. Metnin malzemesine taılı kalarak malzemeye dair bir konuyu edebiyatın geleceğine dair bir tehditmiş gibi algılamamanın çok da anlamlı olmadığını ve yaşanan değişimlerin göz ardı edildiği anlamına geldiğini şu alıntıyla da görmek mümkündür:

Elektronik metnin edebiyat geleneğimize tehdit olduğunu düşünenlerin şikâyetleri oldukça tanındık gelmektedir. Hiper metin metinsellik olarak değişim yansıtmaktadır, ama bu bir tehdit değildir. Bizler geçiş döneminde yer almaktayız ve belki kitaplarda olan ilginçliklere ve beceriksizliklere eskiden parşömenlerde olduğu gibi kuşkuyla yaklaşıcağımız günler gelecektir. Ama kitaplar çok uzun bir süre kayıplara karışmayacak (Patterson, 73)

Bu konuda bugün araştırmacıların üzerinde durması gereken konu basılı kitapların ortadan kalkıp kalkmayacağı değil, bu kitapların üretim aşamaları, koşulları ve bunların ortaya çıkan ürüne yansıması konusu olmalıdır.

Tam bu noktadan hareketle üstünde düşünülmesi gereken diğer bir konu yazar ve okur tanımlarının değişiyor olmasıdır.⁹ İnternetin ortaya çıkışına değin kendi metni üzerinde

⁹ “Artık ağ bağlantılı hiper metin ortamlarına alışmış olan okuyucular, sevdikleri kurmaca metinlerle daha katılımcı bir ilişki kuruyorlar. Bu topluluklar büyür ve yaygınlaşırsa, ana akım bir dijital hikâye anlatımı türünün ortaya çıkışı değerli basamak taşları olduklarını kanıtlayabilirler. Yazarlar ve okuyucular bu yeni

iktidarı mutlak olan yazar artık yine bu zamana kadar edilgen bir okuma sürecine bağlı olan okurdan etkilenmekte midir ya da yazarın iktidarı hala aynı ölçüde mutlak mıdır? Burada kastedilen metnin incelenme sürecinde okur odaklı eleştiri ya da yazar odaklı eleştiri yaklaşımları değil, daha çok her iki tarafın üretim aşamasında geçiriyor olduğu değişimdir. Çünkü bu roller teknolojinin getirileri ile farklı bir boyuta taşınmıştır: “Teknoloji, yazar ve okur arasında birebir yazışmayı etkin hale getirmiştir. İletişimin bu yeni şekli edebî çevreye yeni boyutlar getirir. Bu; akademisyenler, araştırmacılar ve sıradan okurlar arasında edebiyata bakış açısı ve onu anlama konusunda sağlıklı bir tartışma ortamı sağlar” (Guagne, 4).

Okurun yazara bu kadar kolay ulaşabiliyor olması yazarın da okurun fikirlerine daha çok ulaşabiliyor olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla birbirleriyle etkileşimi ve birbirlerine ulaşabilmeleri bu kadar kolaylaşmış olan bu iki tarafın yarattığı durum bugün basılı olan kitabı etkilemez mi? Burada yanıtın olumlu olacağı açıktır çünkü toplumdan ve yaşamdan kopuk olarak düşünemeyeceğimiz yazar, içinde ürettiği toplumun geçirdiği değişimlerden nasıl etkileniyorsa ve yapılan toplumsal-tarihi arka plan yaklaşımıyla yapılan edebiyat tarihi araştırmalarında bu bir ön koşul olarak kabul ediliyorsa yazarın yine toplumda gerçekleşen elektronik olanakların değişmesinden ve bunların edebiyat üretimine yansımalarından da etkilenmeyeceğini düşünmemek mümkün değildir. Bu noktada yukarıda bahsetmiş olduğum yazılı ve sözlü kültür bağamlarını hatırlamakta fayda var. Bunlara göre metnin malzemesinden ziyade hangi kültür kodları ile üretildiğinin önemli olduğunu tespit etmiştim. Bu da edebiyatın dönüşüm ve değişimine dair bizlere bir yol haritası çıkarabilecek bir veridir. Çünkü bugün sözlü ve yazılı olanın bu kadar hızlı bir değişim ve geçişkenlik içinde olduğu bir çağda yazarın üretimi basılı metne dayansa da onun okurla olan ilişkisi üretim aşamasını etkileyebilir. Nasıl ki yaşadığı dünyadan bağımsız bir yazar söz konusu değilse, yaşadığı dönemin medyasının farkında olmayan bir yazardan da söz edemeyiz. Yani kitap hala basılı formunu korusa da artık üretiminden başlayarak yayılım aşamalarına kadar farklı bir dünyaya o farklı dünyanın dinamikleri ile doğmaktadır. Burada dijital platformların artmasının yayıncılığa dair de bazı değişikliklere yol açtığını görebiliriz: “Dijital ortamlar, amatör yaratıcılık ve profesyonel kitap yayımı arasındaki çizgiyi bulanıklaştırır ve online yazın topluluklarında özerklik tahsisini ve onun üzerine olan çelişkileri gündeme getirir” (Vadde, 35). Buna göre artık editoryal süreçlerde de bir

değişiklik oluşmakta ve yayıncı, editör, yazar ilişkisine yeni bir boyut gelmektedir. Piyasa dinamiklerinin belirlenmesinde yayıncı ya da editör de mutlak konumunu kaybetmekle karşı karşıyadır. Edebiyat kurumlarında bir değişikliğe gidiliyor olabilir ancak bu bizi yazarın tamamen bu kurumlardan bağımsız olmak durumunda olduğunu ve yalnızlaştığını sonucuna da götürmez. Burada yazarın yalnızlaşması yani kurumsallıktan tamamen çıkması üzerinde durmak yerine yazarın bu otoriteden kısmen bağımsızlaştığını söylemekte fayda var. Artık yazar daha istediği gibi üretebilen ya da metninin internette dolaşımını göz önünde bulundurarak başka bazı üslupsal olanakları deneyebilen bir kişiye dönüşme olanağına sahiptir. Bunu tezimde Afili Filinta topluluğunun iki yazarı Murat Menteş ve Alper Canıgüz'ün belirgin üslup özellikleri ile nasıl bir kendiliğinden telif sağlayabildiklerini inceleyerek ele alacağım. Yani yazarın internetteki belirsiz olan ortamda metnini çalıntıcılıktan koruyabilmek adını özgünlüğünü belirgin hale getiren bir üslup kullandığı görülmektedir.

Bu çalışmada genel olarak Türkiye'de edebiyatın internette nasıl yer aldığı ve buradaki edebî etkinliğin ne şekilde geliştiği, bu etkinliğin ekran yani elektronik ortam dışında edebî etkinlikle bağı ve basılı metnin bu geçişken ilişki içindeki üretimi incelenecektir. Bu yapılmaya çalışılırken post-modern bir edebiyat topluluğu olarak nitelendirilebilecek olan Afili Filintalar topluluğunun bloğu, etkinliği ve bu çağ içindeki edebî hareket içinde nasıl bir yer ve önemi olduğu belirlenmeye çalışılacaktır. Afili Filintalar internette bir araya gelen ve interneti etkin kullanan kuşak tarafından özellikle kurulduğu 2010 tarihini takip eden birkaç yıllık süreçte ciddi oranda ilgiyi üzerinde toplaması bakımından önemlidir. Topluluğun alışlageldiği gibi herhangi bir dergi gibi basılı bir yayın organı etrafında değil de internette açtıkları bir blogda bir araya gelmesi ve blogun ilk dört senesinde oldukça üretken bir yayın döneminin olması edebî oluşumlarla ilgili yeni bir dönemi yaşadığımıza işaret etmektedir. Blog türünün hemen tüm olanaklarını kullanarak bu mecra ya dâhil olan yazarlar edebî ya da edebî olmayan türlerle etkin bir paylaşım süreci yaşamış ve bugün bu blog kapanmış olsa da Türkiye'de edebî üretime yeni bir pencere açtıkları göz ardı edilemez. Öyle ya da böyle belli bir grup yazar interneti kullanarak bir çatı oluşturmuş ve bu çatının altında bir araya gelmiştir. Bu ortamda yaşanan edebî kopuşlar ya da çeşitli ideolojik tartışmalar da edebiyat gündemini meşgul eden bir etkinlik ortaya çıkarmıştır. Herhangi bir internete mecrası olarak blogun edebî bir önem arz etmiş olması internetin bir medya olarak edebiyatla ilişkisi incelenirken hem medyanın kendisine ait bir mecra'nın kullanım şekli

hem de edebiyatın internetin olanaklarını kullanması bakımından iki yönlü bir kazanım ilişkisini öne çıkarır.

Afili Filintalar'ı önemli kılan asıl meselelerden biri de interneti etkin kullanırken ciddi satış oranları yakalayan kitaplar basıyor olmalarıdır. Bu kitaplar ve yazarların bazılarının edebîliği edebiyat çevrelerince hararetle bir tartışma konusu olsa da eserlerin prestijli yayınevleri tarafından basılması yahut kimi prestijli yazarların da topluluğa dâhil olması eleştirileri belli bir ölçüde bırakır. Burada daha da önemli olan edebî olanın ne olduğu tartışması olacaktır. Eagleton'ın görüşleri ışığında ve internetin olanakları çerçevesinde Afili Filintalar'ın basılı kitap üretimi ve internet etkinliklerini bir arada sürdürüyor olmaları edebî olanın 21. yüzyıldaki hâlini anlamak açısından iyi bir örneklem sunmaktadır.

Bu örneklemin geneli bir blog topluluğu olmaları bakımından ele alınacaktır. Ancak araştırmanın asıl meselesi olan internet ve edebiyatın ilişkisinin basılı kitapta ne gibi sonuçlar doğurduğu noktasında topluluktan belli isimlerin eserlerine odaklanılacaktır. Topluluğun üretim ve dil özellikleri bakımından karakteristik görünen ve internette okur ilgisini yoğunlukla üzerine çeken iki ismi; Murat Menteş ve Alper Canıgüz'ün metinleri ve internetteki edebî etkinliklerdeki yeri bu nedenlerle odağa alınacaktır. Murat Menteş'in Ruhi Mücerret ve Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar romanları internetteki dil ve okur ilgisi odağında incelenecektir. Ayrıca romanlarda internetin getirdiği tüketim şekli ve yeni kuşak okurun ilgisi ve beğeni noktalarının basılı edebî ürüne nasıl yansıdığı incelenerek ortaya konulacaktır. Bugünkü basılı roman internet dili, kültürü ve internet çağı okur ve yazarının ilişkisi bağlamında yeni metinsel özellikler kazanmıştır ve buna bağlı olarak yeni medya kültürünün getirileri ile basılı kitabın dilinde ve üslubunda belirgin koşutluklar görülmektedir.

2. TÜRKİYE’DE İNTERNETTE EDEBİYAT HAREKETLERİ VE AFİLİ FİLİNTALAR

Türk Edebiyatında elektronik üretim ve internet üzerinde edebî hareketin nasıl olduğuna bakıldığında genel olarak yazarların hâlâ e-kitap ya da internet üzerinden yayın pratiğine yaygın bir şekilde geçmedikleri görülüyor. Yayınevleri basılı kitapları e-kitap biçimine dönüştürse de kitabın yaygın biçimi geleneksel şekilde basılı kâğıt olmaya devam ediyor. İnternet üzerinden online yazma pratiği ise yukarıda değinmiş olduğum gibi şiir, öykü gibi kısa türlerde daha yaygınken roman söz konusu olduğunda aynı tabloyu görmek mümkün değil. Emrah Polat’ın Bugünden Bakınca adlı eseri gibi tekil örnekler var ancak hâlâ çağın en yaygın türü olan roman internet üzerinden üretime geçmiş durumda sayılamaz. Ancak bu roman yazarlarının ya da romanın internetle ilişkisi içinde olmadığı ya da ondan etkilenmediği anlamına gelmiyor. Çünkü üretim yeri dışında birçok değişkenle internet edebiyat ve yaygın tür olan roman üzerinde etki alanına sahip. İnternet nesli okurunun beklentileri, tanıtım ve reklam gibi işlerin internet mecrası ile yeni dinamiklere kavuşmuş olması, yayıncı-editör odaklı edebî merkeze giriş mekanizmasının internetten okura ulaşma ve kendi okurunu yaratarak merkeze dâhil olma ile değişmesi bunlardan başlıcaları. Bu noktada bugün yayımladıkları eser ve yazarlara, satış oranlarına vb. bakarak prestijli sayılabilecek yayınevlerinden romanları çıkmış, ancak okuruyla internet üzerinden ilişki kuran ve okurunu internet aracılığıyla tanıma şansına sahip olan Afili Filintalar yazarları önemli bir konuma oturuyor.

Afili Filintalar bloğu 15 Ocak 2010’da açılmıştır. Aralık 2009’da bloğun açılacağı haberi yayılmaya başlamış ve internette bununla ilgili ciddi bir okur beklentisi oluşmuştur. Bu beklentiyi özellikle çevrim içi sözlüklerdeki girdilerde görmek mümkün. Ekşi Sözlük¹⁰ yazarları bloğun açılışından önceki süreçte, sitede yaklaşık iki sayfa girdi yazmışlardır. Blog açıldıktan sonra da yoğunluk dolayısıyla blogda sık sık teknik sorunlar yaşandığını, siteye girmekte güçlük çekildiğini yine yazılan girdiler üzerinden görmek mümkündür. Böyle bir ilgiyle beklenen bu bloğun çekirdek kadrosu Murat Menteş, Onur Ünlü ve Alper Canıgüz’den oluşmaktadır denebilir. Çünkü henüz blog açılmadan önce, ekipte kimlerin olacağı konuşulurken bu üç isim öne çıkmakta ve ilk olarak dillendirilmektedir. “Yeni bir blog kuruluyor: Afili Filintalar adında. Bir tarafta ‘Gidiyorum Bu’nun ilginç şairi, Polis filminin yönetmeni Onur Ünlü var. Ortada

¹⁰ <https://eksisozluk.com/afili-filintalar--2263047>

Dublörün Dilemması ve Korkma Ben Varım’ın klark kentlisi Murat Menteş var. Diğer tarafta ise Tatlı Rüyalara ve GizliAjans’tan Alper Canıgüz var” (Bilge). Blogun açılışına yakın diğer isimler de yavaş yavaş dillendirilmeye başlanır ve gündeme gelen her yeni isimle beklenti artar. Topluluk, adını çekirdek kadroda bulunan Murat Menteş’in Dublörün Dilemması adlı romanından almaktadır. Afili Filintalar aslında romanda geçen bir çetenin adıdır. Bunun yanı sıra Murat Menteş’in Korkma Ben Varım romanında da aynı isimli bir çeteye rastlarız. Bu da Afili Filintalar’da sıkça görülen metinler arası bağın yalnızca bir örneğidir. Topluluğun adının hayali bir çeteden geliyor olması ve başlangıçta yalnızca erkeklerden oluşması blog ve toplulukla ilgili erkek egemen kültür ve erkek diline yönelik bazı eleştirilerin kapısını açar.

Blog ilk açıldığı zamanlarda, siteye girince ziyaretçiyi topluluk üyelerinin yer aldığı bir fotoğraf karşılar. Bu fotoğraf sonradan kaldırılmıştır. Bu fotoğraf, kurucuların tamamının erkek olması, filinta sözcüğünün ilk anlamının bir çeşit tüfek olması ve değindiğim gibi, topluluğun adının geldiği yer konusu; topluluğun ayrımcı bir tavır gösterdiği tepki ve eleştirilerine yol açmıştır. Ancak blog daha bir ayını doldurmadan, önce Zeynep Arkan ardından da Meltem Gürle ekibe katılarak grubu bir erkek topluluğu olmaktan çıkarır. Bu isimlerden önce ise topluluğun ilk kadrosu şöyledir: Alper Canıgüz, Gökhan Özcan, Fatih Altınöz, Murat Uyrkulak, Emrah Serbes, Murat Zelan, Tayfun Salcı, Hakan Albayrak, Selçuk Orhan, Afşin Kum, Gökdemir İhsan ve Samed Karagöz. Daha sonra kısa sürede topluluğa Kaan Çaydamalı, Taha Ayar, Aslı Tohumcu, Şafak Altun, Erkan Şimşek, Şenol Erdoğan, Egemen İpek ve değinmiş olduğum gibi Zeynep Arkan ile Meltem Gürle katılır. Bu isimler aşağı yukarı topluluğun erken zamanlarındaki kadrosudur. Sonra zamanla ekip daha da genişler. Ta ki bazı siyasi anlaşmazlıklar ve edebî hoşnutsuzluklar gibi sebeplerle kopuşlar olmaya başlayana dek. Topluluk üyelerinin sıklıkla ifade ettiği gibi Afili Filintalar’ın bir manifestosu ya da kurallar, amaçlar listesi yoktur. Hatta sitede bir açılış sayfası, ana sayfa biçimi kullanılmış, hakkımızda gibi topluluğa ve edebî eylemlerine dair herhangi bir bilgilendirme bölümü bile oluşturulmamıştır. Site doğrudan bir blog biçimindeydi ve sağda yazarların listesi tıklanabilir şekilde bulunurken, ana akış yazarlar tarafından eklenen yazılardan oluşmaktaydı. Yazarların üstüne tıkladığında da doğrudan kişinin yazmış olduğu yazılara ulaşılmaktaydı. Aslında bunların tamamına yazı demek de doğru değildir. Çünkü her paylaşım birer metin ya da metin parçasından oluşmuyordu. Kimi zaman bir resim ya da link gibi metin olmayan paylaşımlara da rastlamak mümkündü. Bu paylaşımlar herhangi bir editoryal onaydan geçmeden sitede yayımlanmaktaydı.

Sitenin yöneticisi Samed Karagöz olarak geçse de bu onun ya da diğer kurucu isimlerin başka yazarların yayım etkinlikleri üzerinde bir etki ya da kontrolü olduğu anlamına gelmiyordu. Her yazar istediği metin ya da paylaşımı bloğa koyabilmekteydi. İçerikten ve işleyişten de görüldüğü gibi şimdi kapanmış olan blogda yayım yapıldığı süre içinde oldukça özgürlükçü bir yayım politikası söz konusudur. Ayrıca topluluğun bağlayıcı bir manifesto etrafında buluşmaması yazarların blog dışındaki edebî üretimleri konusunda da yine özgür bir hareket alanı olduğunu gösterir. Ancak bu yazarlar arasında benzerlikler ve ortak noktalar olmadığı anlamına gelmez. Yine de yazarların tümüne bakıldığında topluluğun hem politik hem de edebî olarak geniş bir yelpaze sunduğunu görmek mümkündür. Tüm bunlar söz konusu olunca topluluğu bir araya getiren ve bir arada tutan anlayışın ne olduğu sorusu ortaya çıkıyor. Topluluğun önde gelen isimlerden Menteş'in şu sözleri aydınlatıcıdır:

Duygular, bin kat ideolojiden daha önemlidir. Selamlaşma, hal hatır sorma; nutuk çekmekten bir kat daha lüzumludur. Hepimiz insana, hayata, kainata farklı açılardan bakıyoruz, doğrudur. Fakat bu farklardan daha önemlisi, aramızdaki benzerlikler. Roman, hikaye, şiir, hoşbeş bizi birbirimize yaklaştırıyor. Birkaç gün önce toplandık. En basit konularda bile fikir ayrılıkları belirdi. Benim hiç aklıma gelmeyecek itirazlar ve teklifler ortaya konu mesela. Fakat herkes birbirinden emin¹¹

Menteş'in bir arada olma durumlarını oldukça gündelik bir dille ve neredeyse hafife alır bir tavırla dile getirdiğini görüyoruz. Burada hem meselenin politik birtakım ayrılıkları önemsememekle ilgisi olduğu vurgulanıyor hem de farklılıklara değiniliyor. Bu farklılar ve fikir ayrılıkları grubun bir kurallar çerçevesi etrafında toplanamamasının hem nedeni hem de sonucu olabilir; şöyle ki: Menteş'in de dile getirdiği üzere basit konularda bile fikir ayrılıkları yaşayan bir grup yazın insanın ortak birtakım kurallar söz konusu olsa bir arada olması belki de mümkün olamayacaktı. Bir yandan da tüm bu farklılıklar aslında onların bir araya gelişlerindeki özgürlükçü bakış açısının ve platformun doğal bir parçasıdır. Herkesin istediğini herhangi bir kontrol olmaksızın ekleyebildiği bir blogda farklar ve çeşitlilik kontrol ve kurala bağlı kalınmayan bir platformun doğal bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır.

Edebiyat piyasasında kitapları prestijli yayınevlerince basılmış ve okurunu internetten tanıyan başka yazarlar da elbette var ancak bu bağlamda Afili Filintalar'ı dikkat çekici kılan bir blog üzerinden bir araya gelmiş olmaları. Yani eserlerinin yanı sıra doğrudan okura seslenmek ve editörün kontrolü olmadan ona ulaşmak kaygılarının olması onları farklı bir noktaya taşıyor. "Afili Filintalar sitesi, bana kalırsa Türkiye'deki tek edebî akımdır. Mainstream (Ana akım) edebiyatın içinde bulunduğu telif-baskı-dağıtım

¹¹ Bknz. <https://oynakbeyi.tumblr.com/post/2070601800/afili-filintalar/embed>

zincirinden ayrı olarak bir internet blogundan yayınlanması ise onu -amacı bu olmasa bile- muhalif bir yere oturtabilir” (Foça). Bunun yanı sıra edebi gelenekte görmeye alışık olmadığımız bir şekilde online bir topluluk olarak hareket ediyorlar. Özellikle 2010 – 2014 yılları arasında blogları üzerinden oldukça yoğun bir şekilde yayın yapan ve hem edebî çevrelerce hem de okurlarca merak ve ilgiyle takip edilen topluluk, verdikleri röportajlarla amaç ve bir arada olma şekillerini de açık bir şekilde ortaya koymuştur. Gösterilen ilgiyi, yapılan röportajların çokluğuna bakarak, haklarında yayımlanan olumlu-olumsuz içerikli yazılardan, okurların ekşi sözlük vb. mecralarda onlar hakkında fikir beyan etme veya tartışmaya girme yoğunluklarından anlamak mümkündür. Bugün oldukça yaygın olan internet sözlükleri kültürünün Türkiye’deki ilk ve en büyük temsilcisi olan Ekşi Sözlük’te 2010 – 2014 yılları arasında, topluluk hakkında yaklaşık 16 sayfalık girdi vardır.¹² Bu yalnızca “Afili Filintalar” başlığı altındaki girdilerin sayfa sayısıdır, topluluğa dâhil olan yazarlarla ilgili de ayrı ayrı başlıklarda ciddi bir yoğunluk gözlemlenmektedir. Grubun kurucuları arasında yer alan ve Dublörün Dilemması kitabının kapağında topluluğun diğer üyeleriyle poz vererek gruba daha da dikkat çeken Murat Menteş hakkında aynı yıllar arasında 84 sayfa, romanı diziye ve filme uyarlanan Emrah Serbes hakkında yaklaşık 144 sayfa girdi mevcuttur.¹³ Türk Edebiyatının en kanonik isimlerinden olan Yaşar Kemal’e bakıldığında ise hakkında toplamda 94 sayfa girdi olduğu görülür. Bu elbette yazarların edebî başarılarıyla ilgili bir ölçüt olmadığı gibi internet – edebiyat ilişkisi açısından da tek başına bir ölçüt değildir. Ancak okurun ilgisini göstermek konusunda dikkat çekici bir tablo sunmaktadır.

Basın – yayın çevrelerin ilgisini topladıkları da yine özellikle 2010 – 2014 tarihleri arasında kendileriyle yapılan röportajların ve yazılan köşe yazılarının çokluğundan anlaşılmaktadır. Köşe yazılarında özellikle üstünde durulan konu sağ ve sol görüşlü yazarların bir arada olmasıdır. Bu genellikle olumsuz eleştirilerle karşılaşırken bunun dışında topluluğun ve blogun edebî yönüne dair yazılanlar da olmuştur. Hüseyin Çukur daha önce kultur.sol.org.tr’de üstüne eğildiği Afili Filintalar eleştirilerini bloguna taşımıştır ve topluluğun siyasi yönü üzerinde durmakta, sol görüşlü olarak konumlandığı yazarları bu toplulukta yer almaları sebebiyle suçlamaktadır: “Tol ve Har gibi iki başarılı romanın yaratıcısı Murat Uyrakulak; Her Temas İz Bırakır, Son Hafriyat ve Erken Kaybedenler kitaplarını severek okuduğum Emrah Serbes ve bu

¹² Bknz. <https://eksisozluk1923.com/afili-filintalar--2263047>

¹³ <https://eksisozluk1923.com/murat-mentes--304947>

gazetenin yazarlarından biri olan Meltem Gürle'nin gerici, cemaatçi, eli silahlı maço bir 'çete'nin üyesi olmasını anlamlandıramıyorum".¹⁴ Bu ve benzeri eleştirilerin yanı sıra topluluğa yalnızca politik bir çerçeveden bakmayı yanlış bulanlar da vardır:

Afili Filintalar'ı politik bir görüşün merkezi olarak görmek yerine, edebiyat üreten bir camia olarak görmek ve eleştiriye edebiyat içerisinden, okur olarak yapmanın daha mantıklı olacağını düşünüyorum. Bu yüzden politik bir mevziye çekilerek yazarların muhafazakârlığı ya da solculuğunu eleştirmek Afili Filintalar'ın edebi kalitesini görmezden gelmek demektir. Kaliteyi görmemek dahi edebiyat içerisinden getirilmesi gereken bir eleştiridir. (Foça)¹⁵

Yayın çevrelerinden gelen bu olumlu ya da olumsuz eleştiriler karşısında yazarlar da genellikle kendilerini internet üzerinden savunma, açıklama ya da dile getirme yolunu seçerler. Gerek blog gerekse kendi kişisel sosyal medya kanalları aracılığıyla bu gibi açıklamalar yapmışlardır. Örneğin Ece Temelkuran'ın Afili Filintalar'a, özellikle Emrah Serbes'e, yönelttiği ergen erkek edebiyatı yapmak üzerinde yoğunlaşan eleştirilere Murat Menteş, Afili Filintalar bloğunda yayımladığı bir yazı ile karşılık verme yoluna gider.¹⁶ Bir diğer örnek; Emrah Serbes'in Behzat Ç. Seni Kalbime Gömdüm filmi sonrasında aldığı eleştirilere dair yaptığı kapsamlı bir açıklama yine burada yayımlanır.¹⁷

Bu gibi tartışma, fikir alışverişi gibi konuların yanı sıra blog, yazarlarca başka birtakım konular hakkında yazma yeri olarak da kullanılır. Kimi güncel, siyasi olaylar, edebî birtakım tartışma ve gelişmeler, sinema filmleri hakkında yorum ve eleştiriler, dille ilgili bazı meseleler bunlar arasında sayılabilir. Bunun yanı sıra blogda edebî nitelikli yazılar da yayımlanır. Örneğin Alper Canıgüz'ün Oğullar ve Rencide Ruhlar, Cehennem Çiçeği gibi çok satan romanlarının kahramanı Alper Kamu'yu ilk kez kaleme aldığını söylediği kısa öykü, yazarın kendisi tarafından blogda yayımlanmıştır. Ya da Afili Filinta yazarları blogda kendi şiirlerini yayımladıkları gibi başkalarının şiirlerini de paylaşırlar. Bunun yanı sıra yeni çıkan film, albüm, kitap tanıtımı vb. yapımları da topluluğu takip edenlere adeta başka neler okuyup izleyebileceklerini işaret eden bir network olduğunu ortaya koyar. İşte bu noktada Afili Filintalar'ın konumu bir kez daha dikkat çekici hale geliyor. Çünkü yazarlar için bu blog hem kendileri hem de çevreleri adına ağ oluşturacakları bir mecra olarak kullanılmaktadır.

Bunun yanı sıra yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere yazarlar bloğu arada herhangi bir editör ya da yayıncı kontrolü olmaksızın doğrudan okura kendilerini

¹⁴ <http://huseyincukur.blogspot.com/2011/10/bu-filintalar-gercekten-afili-mi-1.html>

¹⁵ <https://m.bianet.org/biamag/print/132091-politik-tahakkum-disinda-bir-edebiyat>

¹⁶ <https://www.haberturk.com/yazarlar/ece-temelkuran/589379-afili-filintaya-cevap>

¹⁷ <https://www.haberturk.com/medya/haber/689076-behzat-cnin-senaristi-isyan-etti>

açıklama, kişilere açıkça cevap verme özgürlüklerinin olduğu bir ifade alanı olarak görmektedirler. Okurla yapılan diğer paylaşımlar da; film tanıtımları, beğenilen şiirlerin paylaşımı, güncel olaylara dair yorum ve görüşler yine doğrudan okuruna seslenen, aracısız bir yazarı gözler önüne serer. İşte bu nedenlerle Afili Filintalar'ın internet üzerinden okurla kurdukları ilişki anlamlıdır. Bu yazarlar hem okurlarının ilgi ve yönelimlerini çeşitli internet siteleri aracılığıyla takip edebilmekte hem de kendileri okurlarına doğrudan seslenerek eserlerin ve yayıncı ağının ötesinde bir iletişim alanı oluşturmaktadırlar. Üstelik bunu bir topluluk gibi hareket ederek yaparlar. Bu da onları yine internette boy gösteren diğer yazarlardan farklı bir konuma taşır. Her ne kadar topluluk olarak bir manifestoya bağlı ve sert kalıplar içinde olmasalar da bir aradalıkları ve çeşitli eserlerinde tekrar eden bazı tipik sembol, karakter ve motifler görmezden gelinemez bir ortak payda olduğunu gösterir. Sonradan topluluktan ayrılmış olan yazar Selçuk Orhan, Cumhuriyet Gazetesi'nde topluluk üyeleriyle yapılan bir röportajda şöyle der: "Afili Filintalar'ın bir manifestosu ya da yönetmeliği olmadığı için özel olarak farklılıklara açık olmak gibi bir iddiası da yok. Farklılıklar yazarların kişisel ilgi, üslup ya da görüşlerine bağlı olarak kendiliğinden doğuyor".¹⁸ Buradan topluluğun yazarların ilgileri doğrultusunda özgür bir birleşme olduğu sonucuna varmak mümkündür. Ancak bu, değinmiş olduğum gibi, tüm yazarların birbirinden bağımsız ve ilgisiz işler yaptığı anlamına gelmez. Elbette eserlerinde Afili Filinta olduğunun altını çizmeyen isimler vardır ancak topluluğun önde gelen, yani Afili Filintalar'dan bahsedilince öne çıkan, isimleri genellikle eserlerinde benzer dil oyunlarını, tipleri, hikâye kurgularını ya da farklı isim koyma tekniklerini kullanabilmektedir. Bunun yanı sıra kimi eserlerde diğer Afili Filinta yazarlarının eserlerine değinen, onlardan söz eden bölümler olabilmekte ya da birbirine göz kırpan karakterlere yer verilmektedir. Örneğin Murat Menteş'in Ruhi Mücerret adlı romanı ile Emrah Serbes'in Deliduman adlı romanında çağın marka ve reklam konusunda geldiği durum benzer şekilde ortaya konur. Örneğin Ruhi Mücerret romanında 101 yaşındaki ana karakterin beynine çip takılır ve bundan sonra karakter çeşitli marka isimlerini sıkça kullanmaya başlar: Nestle yer, Erikli su içer vb. Emrah Serbes'in Deliduman'ının ana karakteri Çağlar Yenice de Kipa'dan, Gitti Gidiyor'dan alışveriş yapmaktadır.

Bu benzerlikler ve yazarların internet üzerinden okura seslenişinin yanında, yukarıda değindiğim gibi, okurlarını tanımaları da işin ayrı ve önemli bir boyutu. Afili Filintalar yazarlarının internetteki alıntı sitelerinde ya da sosyal medya üzerinde çokça alıntılanan

¹⁸ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/afili-filintalar-gorev-basinda-259426>

yazarlar olduğu görölmektedir. Bu okurun ilgisini ne yönde olduğunu ortaya koyduğu gibi bu topluluğun internet dolaşımı içerisinde oldukça popüler ve aynı zamanda yayıncılık sektöründe doğru orantılı olarak kitapları çok satan isimler olmaları dikkat çekicidir. Bu nedenle yazarların internet üzerindeki eylemlerinin ve okurların bu isimler ve eserlerine dair yaptıkları paylaşımları incelemek, bunun yanı sıra okur beklentisi ve ilgisi ile basılı eserler arasında ortaklıklar olup olmadığına bakmak internetin edebî üretimi nasıl ve ne ölçüde etkilediğini anlamak açısından önemlidir.

Burada okurların basılmış bir eseri kendi ilgi ve isteklerince internette dolaşıma sunmaları Walter J. Ong'un ikincil sözlü kültür kuramı çerçevesinde incelenmeye değerdir.

İnternetle birlikte edebiyat, daha önce belirttiğim gibi, üretim olanakları ve yayılım politikaları açısından birçok farklı yolla karşılaşmıştır. Günümüzde bu teknolojinin ve internetin sunduğu bu olanaklar kimi yazar ve yayınevlerince mesafeli bir tutumla karşılanırken kimileri tarafından benimsenerek yeniçağın getirileriyle özdeş bir üretim yapma öncelenmektedir. Afili Filintalar'a bakıldığında Amerika, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde var olan, doğrudan internet üzerinden yapılan bir edebî üretimden tam olarak söz edemesek de internetsiz bir edebî etkinlik içinde olmadıkları ortadadır. En başta, internette boy gösteren bir edebî topluluk olarak hareket etmektedirler. Bu topluluğun yukarıda görüldüğü gibi tartışmalara konu olacak şekilde dikkat çekmiş olması ve ilerleyen bölümlerde okur kitlesi belirlenirken görüleceği gibi yeni nesil okur tarafından benimsenmiş, çok okunuyor olması da onları internetle olan ilişkileri bağlamında incelemeyi ve bu ilişkinin okurdan topladıkları ilgiyle ne gibi bir bağlantısı olduğunu anlamayı gerekli kılmaktadır.

İnternetin edebî merkezlere girmek konusunda bir fark yarattığı açıktır. Hatta internet doğrudan edebî merkezi kayganlaştıran ve dönüştürten bir durumdadır. Çünkü Afili Filintalar Topluluğu herhangi prestijli bir yayınevi, dergi, editör, sanat eleştirmeni vb. tarafından okura bir proje olarak sunulmamış ve bu ölçekte bir ilgi çekmesi için herhangi bir reklam projesi yapılmamıştır. Bu topluluk kendi bloğu, internet sözlüklerinde gösterilen ilgi, sosyal medya kanallarında eserlerinden yapılan alıntılar vb. ile kısa sürede adından söz ettiren ve eserleri çokça satılan bir topluluk haline gelmiştir. Bu da günümüzde yazarın okura merkezden bağımsız bir ulaşma şekli olduğunun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Buna bağlı olarak da yazarın konumunun belirginleştiği görölmektedir. Yazar artık yalnızca imza günlerinde bir masanın ardında oturan ya da ciddi edebî söyleşilerde sesini duyuran bir figür olmaktan

çıkıştır. Eskisi gibi eserini editöre bıraktıktan sonra kaybolmaktansa editöre giden yolu kendi yaratan, editörü kendine getiren, çok daha etkin bir yazarla karşı karşıyayız. Artık hem edebiyatla ilgili hem politik konulara dair hem de beğendiği beğenmediği kültür-sanat etkinlikleri, eserleri hakkında çokça konuşan, paylaşım yapan hem de okurun çevrim içi olarak iletişime geçebildiği bir yazar söz konusudur. Bu biraz da 19. yy sonlarında dergilerde sesini duyuran yazarlara benzeyen bir tavırla özdeşir.¹⁹ Yani yazarın çeşitli konularda fikri ilk kez duyulmamaktadır ancak burada çok daha etkin ve okurla çok daha yakın, aynı mecradan yayın yapan bir yazardan söz edilmektedir. Bu da yazarı bu bağlamda daha önemli bir konuma getirmektedir.

Yazarın okurla kurduğu ilişki de internetin etkilerinin bir başka boyutudur. Burada hem okurun etkin olduğu bir süreç hem de yazarı okuru gözlemleyebildiği bir süreçten söz edebilmek mümkündür. Okur ilgi ve beğenilerini internet sayesinde çok daha açık ve yaygın bir şekilde üstelik neredeyse kitabın çıkışı ya da onu okuyuşuyla eş zamanlı olarak ortaya koyabilmektedir. Yazar da okuru bu açıdan gözlemleyebildiği gibi gerekli gördüğü noktalarda geri dönüt alabilmekte ve bunu geri dönütleri eserinde edebî olarak ya da pazarlamaya yönelik anlamda kullanma şansına erişebilmektedir. Yazarın pazara yönelik bir kaygısı olmasa da okur tepkisiyle doğrudan ve anında karşılaşmış olması onu artık yeni bir çağın yazarı yapmaktadır ve onu internetin olmadığı bir odada, tüm bunları görmeden üretim yapan bir kişi olarak değerlendirmemiz mümkün değildir.

2.1. 21. YÜZYIL OKUR TİPİ

21. yüzyıl okuru derken tam olarak ne gibi özellikleri olan bir okur söz konusu edilmektedir? 21. yüzyılda edebiyatın belli bir ölçüde değişim geçiriyor olduğunu tespit etmiştik. Bu bağlamda bugüne dek yapılmış okur tanımlarına ek bir yeni okur tanımı yapılması gerekli görünmektedir. Çünkü nasıl ki edebiyat bir değişim içindeyse onu tüketen okurun da bu değişimden etkilenmemesi beklenemez. Bunu yapabilmek için de günümüzün etkin okur kuşaklarının anlaşılması ve onların internet üzerindeki etkinliklerine bakılması gereklidir. Buna bağlı olarak internette etkin olan kuşaklar belirlenecek ve bu belirleme yapılırken Neil Howe ve William Strauss'un kuşaklar üzerine yapmış oldukları sınıflandırmalardan yararlanılacaktır. Bu sınıflandırmaya göre bugün internette etkin olduğunu gözlemlediğimiz kuşaklar X, Y ve Z kuşaklarıdır.

¹⁹ Demir,Kenan. "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)". *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9. (Nisan 2016): 71-112

Howe ve Strauss, 2005-2025 arasındaki yılları incelerken X kuşağını orta yaşlarında (24-62), “Millennial” diye adlandırdıkları yaygın olarak Y olarak anılan kuşağı genç yetişkin (21-41), “homeland” diye adlandırdıkları ve Z dediğimiz kuşağı ise ilk gençlik çağında (0-20) olarak belirler (46). Bu yaş grupları da bize 2010-2018 yıllarında internette etkin olan yaş gruplarındaki kuşakları verir. Tezimde söz konusu kuşakların bağlama dair özellikleri belirlenerek, bu kuşakların okur ilgisi ve etkinliği dikkate alınarak oluşan internet malzemesi incelenecek ve bu malzeme doğrultusunda basılı kitapların yakın okuması yapılacaktır. Bu kuşaklara dahil olan okurların edebiyatın tüketim aşamasında ne gibi bir rol oynadığı ve onların edebiyatın üreticisi olan yazarla nasıl bir ilişki içinde olduğunun incelenmesi önemlidir. Çünkü bu ilişki yazarın basılacak olan metni üretirken belli bir etkiye maruz kalıyor olabileceği fikrini bize verir. Dolayısıyla basılı kitapta da internet dinamiklerinin etkilerinin oluşup oluşmadığı yahut internet dili ile basılı kitap dilinde birtakım koşutlukların olup olmadığı ortaya çıkarılabilir.

Afili Filintalar’ın okur kitlesi tarif edilirken bu kitlenin internetle sıkı bir ilişki içinde olduğu göz ardı edilemez. Bu, temelde hem Afili Filintalar edebiyatının internette yeniden üretimi ile doğrudan ilgilidir. Çünkü internette edebî metni dolaştıran ve hakkında konuşan kitle bir yandan da bu edebiyatın okur kitlesidir. İnternette topluluğun edebiyatı hakkında yazan ve üretenlere bakılacak olduğunda kitap siteleri, kitap analizleri vb. açısından zengin bir kaynak söz konusu olsa da sözlükler göz ardı edilmemelidir. Çünkü bugün online sözlük geleneği, bloglar vb. üzerinden yazmak, okumak, haber almak, sanat, siyaset gibi konular etkin olarak ortak bir mecra üzerinden tartışılabilmekte, paylaşılabilmektedir.²⁰ Wordpress gibi siteler üzerinden her kurum, grup ve kişi kendi sayfasını oluşturabilmekte ve istediği odakta yayın/yayım yapabilmektedir. Sözlük olarak ise İnci Sözlük, Ekşi Sözlük gibi örnekler mevcuttur. Bu konuda hem en eski hem de yazar, okur, ziyaretçi sayısı bakımından açık ara en önde geleni olan Ekşi Sözlük’tür. Ekşi Sözlük’ün yazar ve okurları, internet üreticisi ve tüketicisi kitle ilgili bir tipoloji çizebilmek adına önemli ipuçları verecektir. Özellikle ülkemizdeki internet okur-yazarının ve yeni kuşağın karakteristiğini anlamak açısından önemlidir.

Öncelikle yeni kuşaktan ne anlamak gerektiğini netleştirmek önemli. Bugün etkin olan kuşaklara bakıldığında beş temel grup göze çarpıyor: Sessiz Kuşak (1925-1942 arasında

²⁰ Farrell, Henry ve Daniel W. Drezner. “The Power and Politics of Blogs”. *Public Choice* 134. (Ocak 2008): 15-30

doğanlar), Patlama Kuşağı (1946-1963 arasında doğanlar), X Kuşağı (1963-1981 arasında doğanlar), Milenyum Kuşağı (1982-2005 arasında doğanlar) ve Yerli Kuşağı (2005'ten sonra doğanlar) (Howe, 43-45). Bu Amerika'daki kuşaklaştırma çalışmalarına dayanan bir teori ile ilgili olsa da küreselleştirilmeye başlanmıştır. Bugün genç ve genç yetişkin kitlenin Milenyum, diğer bir deyişle Y kuşağına dâhil olduğunu görüyoruz. Farklı tarihlerden söz edilse de yaklaşık 80 – 2000 yılları arasında doğan kuşağa Y kuşağı deniyor. Murat Menteş de okurlarının bu kuşağa dâhil olduğunu açıkça belirtir:

Bir yazarın çağına hitap etmesi, gençlerle anlaşmasına bağlıdır. Y Kuşağı, haliyle bizim kardeşlerimiz, çocuklarımızdır. Fakat aynı zamanda yeni bir çağın insanları. İletişim ve ulaşımın hız kazandığı bir dünyada doğdular. Onların algı, anlayış, soru, talep, öneri, eleştiri ve dertleri bizimkilerden farklı. Onlarla birlikte gülebilmek ve onları cezp edecek eserler, işler ortaya koyabilmek bizim en büyük kazancımız olacaktır. (Menteş, Indigo Dergisi)

Ekşi Sözlük kullanıcılarına bakıldığında bu yaş aralığının yoğun olduğunu görmek mümkündür. Yaş, kuşak tartışmaları vb. ile ilgili başlıkların altında bu kuşağa dâhil birçok yazarın olduğu görülebilir. “18 yaş altı sözlük yazarları”²¹ başlığında ve “ekşi sözlük 35 yaş üzeri yazarlar kulübü”²² başlığında ancak ikişer sayfa girdi bulunmaktadır. İlk başlık 2004 yılında açılmıştır ve o zaman reşit olmayan yazarların da Y kuşağına dâhil olduğunu düşünürsek, bugün bu gruba giren yazarların girdileri bir sayfayı bile bulmamaktadır. İkinci başlığın da 2017 içerisinde açılmış olması sözlükte X kuşağına giren üyeler olsa da belli bir yaşı çok geçmediklerini gösterir. Oysa Y kuşağı tüm yaş grupları ile etkin bir şekilde sitede gözlemlenebilmektedir. Kuşaklarla ilgili birçok başlıktan biri olan “Y kuşağı” başlığında 52 sayfa girdi vardır ve ancak ilk birkaç sayfada X kuşağı üyelerince “yeni nesil” hakkında girdiler bulunmakta, sonrasında doğrudan kuşağın üyelerinin girdilerinin başat olduğu görünmektedir. Bu durumun diğer sosyal medya sitelerinde de benzer olduğunu varsaymak çok zor değildir.

Peki, bu kuşağın genel özellikleri nelerdir? Y kuşağı üyelerinin bir kısmı dijital göçmen bir kısmı ise dijital yerlidir. Yani yukarıdaki bölümlerde üstünde durduğum gibi internet çağının içine doğanlara dijital yerli, interneti sonradan kullanmaya başlayanlara ise dijital göçmen denmektedir. Y kuşağı ile ilgili bu saptama ise Türkiye için geçerlidir. Çünkü Türkiye’de 80’lerin başında doğmuş birinin bilgisayar ve internetle tanışması bazen çocukluğunu, bazen de ilk gençliğini bulabilmektedir. Ancak bu dijital göçmenler de X kuşağında olduğu kadar bilgisayara uzak değillerdir. Çünkü çok daha dijital bir dünyaya doğmuş ve onun kodlarını öğrenmekte geç kalmamışlar. Kuşağın 80’lerin sonu ve 90’larında doğanlarının zaten dijital yerli olduğu açıktır. Ancak bu kuşağı özel yapan

²¹ <https://eksisozluk1923.com/18-yas-alti-sozluk-yazarlari--1015482>

²² <https://eksisozluk1923.com/eksi-sozluk-35-yas-uzeri-yazarlar-kulubu--5183732?p=23>

durumlardan biri, kalıplaşmış deyişle hem sokağı hem de dijital dünyayı iyi tanıyor olmalarıdır. Daha da önemlisi bu tanışma genç yaşlara dayandığı için iki kültürün de yetişmeleri üzerinde etkisi önemlidir. Dolayısıyla X kuşağının sokakta yetişmesi ve Z kuşağının dijital dünyada yetişmesine karşın, Y kuşağı her iki kültürün etkili olduğu bir dönemde yetişmesi ile özel bir konuma sahiptir. Howe ve Strauss'un belirttiği üzere Y kuşağı üyeleri grup çalışmasına yatkın, iş ve özel hayat dengesine önem veren, risklere karşı kendini koruyan, daha az stresli ve yetişkinliğinde bile ebeveynleri ile ilişkileri güçlü olan bir yapıya sahiptir (45). Grup çalışmasına, bir arada üretime yatkınlığı ve özel hayatını iş yaşamına karşı önemseyen duruşu ile bu kuşağın internet üzerindeki etkinlikleri hem bir iş birliği hem de kişisel eğlenme ve üretme isteğinin sonucu olarak görülebilir. Sosyal medyanın ortaya çıkışının geç olduğu çeşitli medya çalışmalarına konu olmaktadır. Ancak belki de bu kuşaksal farklarla ilgili ve ancak onlarla düşünüldüğünde anlaşılabilecek bir gecikmişliktir.

İnternetin gidişatını değiştiren WWW'nun ortaya çıkması olmuştur. Bu sayede İnternet, elektronik yayınlar, kurumsal iletişim, e-ticaret ve eğlence için popüler bir kanal haline gelmiştir. Google gibi İnternet şirketlerinin ortaya çıkmasıyla da bir enformasyon bulma kanalına dönüşmüştür. Sosyal medyanın ortaya çıkması, İnternet'in kökenine yani, sadece tüketim ve enformasyon bulmaya değil, aynı zamanda değiş tokuş ve iş birliği ağı olmaya geri döndüğünü kanıtlamaktadır. (Dijk, 255)

Dijk bu gecikmiş ortaya çıkışı üç temel nedenle açıklar: Yeni bir aracı kullanmayı öğrenmek, insanların ihtiyaçları ve yeniliklerin yayılması. Facebook'un ortaya çıkmasını ise sosyal medyanın yükselişinin ilk adımı sayan Dijk'in saydığı nedenleri ve Facebook'u Y kuşağı ile ilişkilendirmek mümkündür. Öncelikle Y kuşağı üyeleri yukarıda bahsettiğim gibi ya dijital yerlidir ya da henüz yetişme çağında iken dijital kodları okumayı öğrenen dijital göçmenlerdir. Bu onların göçmenliğini de X kuşağından farklı kılmaktadır. Dolayısıyla yeni bir araç olan internet artık onu kullanmayı öğrenmiş ve iyi bilen bir kuşağın elindedir. İkinci nedene bakıldığında da Y kuşağının özel yaşamlarına düşkünlüğü ve bir arada üretime yatkınlıkları evdeyken de ellerinin altında bir araç olan internet ile sosyalleşme ve üretmeyi sürdürmelerile ilişkilidir. Bu da sosyal medyayı, başkalarıyla etkileşme ihtiyacı dolayısıyla bir ihtiyaç haline getirir. Facebook'un çıktığı 2007 yılına bakacak olursak da yine Y kuşağının temsilcilerinin ilk kullanıcılar olduğunu görürüz, X kuşağı bu mecraayı sonradan öğrenmiştir. O dönem lise ve üniversite öğrencisi olan kitle ile genç yetişkin yaşlarını yaşayan kitle Y kuşağına mensuptur. Hatta Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg 1984'te doğmuştur, yani o da Y kuşağına dâhildir. Sosyal medyayı ortaya çıkaran ve yayılımını sağlayan kuşak Y kuşağıdır. Bu yenilik yayıldıktan sonra ve Z kuşağının da

büyümesi ile X ve Z kuşakları da sosyal medyayı kullanır. Ancak ortaya çıkışı Y kuşağının ürünüdür.

Tüm bunların ışığında önceki kuşaklardan farklı bir sosyalleşme, üretim-tüketim alışkanlığı ve mecrası olan Y kuşağının yazı ve söz ile ilişkisi de elbette başka olmuştur. Bu hem yazı dili ile sözlü dil arasındaki geçişleri belirsizleştiren, üçüncül sözlü geleneğin oluşmasını perçinleyen hem de bunlar doğrultusunda edebî üretim ve dili de etkileyen bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2.2. EDEBİ DİL VE ÜRETİMİN EVRİMİ

İnsanların edebiyat dedikleri şeyin ne olduğu çağlar içinde değişkenlik göstermiştir. Einstein'ın görelilik teorisi ile var olan nedensellik zemininin ayaklarımızın altından çekilip alındığı bir çağda yaşıyoruz. Bu nedenle ne Shakespeare'in, Fuzuli'nin ya da Dostoyevski'nin yüzyıllara yenilmeyeceğini varsaymak ne de bugün edebiyata yüklediğimiz anlamların dünden gelen ve geleceğe gidecek olan kısımlarının örtüşeceğini düşünmek anlamlıdır. O nedenle her zamanın kendine özgü bir edebiyat anlayışı ve üretimi olduğunu kabul etmeliyiz. Bugün de okurun ilgi ve beklentilerini iyi bilme şansı olan bir yazarın elinden çıkan edebî metinlerle karşı karşıya olduğumuzu internetle edebiyat ilişkisi üzerinden görebiliriz.

Terry Eagleton, Edebiyat Kuramı: Giriş adlı kitabının ilk bölümünde edebiyatın ne olduğunu sorgular. Eagleton'a göre edebiyata ne biçimsel ne de içeriksel olarak tam bir sınır çizmek ve değişmez bir tanım yapabilmek mümkün değildir. Bu sonuca ulaşırken edebiyatı farklı yönleriyle ele alan Eagleton, konuya dört farklı açıdan yaklaşır. Araştırmacı öncelikle kurmacaya değinir. Edebiyata kurmaca, hayal ürünü deyip diyemeyeceğimizi sorgular. Bunun belirleyici bir tanım olamayacağını iki farklı yönden tartışır. İlki edebî olan tüm ürünlerin kurmaca olmamasıdır. Düşünüldüğünde otobiyografi, biyografi, söylev, günce gibi türler yazan tarafından kurgusallaştırmaya açık olsa da temeli gerçeklere dayalı türlerdir. İkinci karşı sav ise kurmaca olan tüm ürünlerin edebî olmamasıdır. "Edebiyat gerçeğe dayanan birçok yazıyı kapsadığı gibi birçok kurmaca yazıyı da dışlar. Superman çizgi romanı ve Mills and Boon beyaz dizisi kurmaca olmakla birlikte genellikle edebiyat, hele hele büyük harfli Edebiyat kapsamına sokulmazlar" (Eagleton, 16). Eagleton edebiyatın sınırlarını çizme çalışmasına dilin kendine özgü kullanımının edebiyatı tanımlamada bir ölçüt olup olmayacağını tartışarak devam eder. Burada Rus Biçimcilerinin dildeki sapma ve

sıradanlığı kırma anlayışları belirleyicidir.²³ Ancak sıradan dilden sapmadan söz ederken, yani edebiyatın sıradan dilden farklı özel bir dil oluşu savunulurken standardize edilemeyecek olan şey sıradan dilin kendisidir. Çünkü dil toplumun her kesiminde ya da her kişinin hayatının tüm alan ve ilişkilerinde standardı olmayan, değişken bir yapıdır.²⁴ Eagleton da konuya dair karşı tezini şöyle sunar: “Sadece tek bir ‘normal’ dilin, toplumun bütün üyelerince eşit olarak paylaşılan ortak bir tedavülün var olduğu düşüncesi bir yanılmadır” (19). Eagleton’ın üçüncü savı ise edebî dilin pragmatik olmayan söylem olabileceği üzerinedir. Ancak bu noktada da iki karşı sav kendini gösterir. İlki bugün edebî sayılan bazı metinlerin zamanında felsefe ya da tarih metni olarak ortaya çıkmış olması, ikincisi de edebî olarak üretilmiş metinlerden zaman içinde pragmatik amaçlarla yararlanılabilmemesidir. Eagleton’ın son savı da edebiyatın güzel yazı örnekleri olmasıdır. Burada karşı sav da eğer edebiyat denilen şey yalnızca güzel yazı olsaydı kötü edebî örneklerin olmayacağı üzerinedir. Tüm bu tartışmanın sonucunda Eagleton konuya dair görüşlerini şöyle özetler: “Demek ki şimdiye kadar hem edebiyatın böceklerden farklı bir varoluşu olduğunu ve onu kuran değer yargılarının tarihsel olarak değişken olduğunu, hem de bu değer yargılarının toplumsal ideolojilerle yakından ilişkili olduğunu görmüş bulunuyoruz” (32).

Kısacası edebî üretimin ve edebî metnin alımlanmasının zamana bağlı olarak farklı şekillerde kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Örneğin Servet-i Fünûn Döneminin önde gelen teorisyenlerinden Rezaizâde Mahmut Ekrem “Zerrattan şu-mûsa kadar her güzel şey şiirin konusu olabilir” derken, Birinci Yeni’ye gelindiğinde Orhan Veli Kanık poetikasında hayata dair ve anlamı oluşturan her şeyin şiire dâhil edilebileceğini savunur.²⁵ Bu iki fikir, edebî eserin içeriğinin, üretiminin ve alımlanışının zaman içinde değişkenlik gösterdiğini yakın Türk şiir tarihi içinde ortaya koyar. Araştırmacılar ve eleştirmenlerce edebiyat olarak kabul edilen tanımların ve imajların tarihteki belli başlı fikirlerin genellemesi olabileceğini Eagleton’ın şu sözleri de desteklemektedir: “Aslında tarihsel olarak belli bir döneme özgü bir anlamı, ‘edebî olan’ın genel tanımı diye sunuyor olabiliriz” (25).

²³ “Sanatın amacı nesneleri bilindikleri gibi değil de, algılandıkları gibi duyumlamamızı sağlamaktır. Sanatın tekniği nesnelere karşı ‘alışkanlığı kırma’, algıyı güçleştirme, algıyı uzatma tekniğidir, çünkü algı süreci başlıbaşına bir estetik amaçtır, bir estetik amaç olduğu için de uzatılmalıdır”. (Şklovski, Viktor. “Teknik Olarak Sanat.” *Yazın Kuramı* (1995): 66-84.)

²⁴ “Dil değişkendir; bütün doğal diller çeşitli nedenlere bağlı olarak sürekli bir değişim içindedir”. (Demir, 17).

²⁵ Veli’nin konuya dair görüşleri ayrıntılı olarak şu eserde bulunabilir: Orhan Veli, “Garip”, *Bütün Şiirleri*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006) 20-30.

Çağlar içinde edebiyatın değişmeyen belki de tek özelliği malzemesinin dil oluşudur. Ancak ana malzeme olan dil de birçok değişikliğe uğramıştır. Bunların başında sözlü ve yazılı dil²⁶ ayrımı gelir. Sözlü gelenek döneminde, temelde sözsel performansa dayanan bir edebiyat üretimi vardır. Bu zamanda üretim ve tüketim aynı anda gerçekleşmektedir. Bu da ozanın, okur ile karşılıklı bir etkileşim içinde olarak ürettiği anlamına gelmektedir. Ozan, şiirini doğaçlama okurken dinleyiciden aldığı tepkiye göre üretimini şekillendirebilmektedir. Hatta ozan dinleyicilere yönelik, onlara dair şiirler söyleyebilmekte ve şiirini karşısındaki kitleye göre anlık değişikliklere bağlı olarak üretebilmektedir. Bunun izlerini bugüne dönüştürerek gelen ozanlık geleneğinde²⁷ görebiliriz. O zamanlar dinleyici topluluk içinde var olan kişilere özgü şiir parçaları söyleyerek üretim akışını değiştirebilmektedirler. Bu dönemin önemli özelliklerinden bir başkası da klişelerdir. Yazılı kültür aydınları, sözlü kültürü yazıya geçirmeye başladıklarında ya da üstüne çalışmalar yaptıklarında ezber bozan bir gerçekle yüzleşmek durumunda kalırlar ki o da sözlü gelenekte klişe söylemin yerleşikliğidir. Bu onları sarsan bir durumdur çünkü; “Okuryazarlar asla klişe kullanmama ilkesiyle eğitilirler. Homeros şiirlerinin klişelerden, ya da klişelere çok benzeyen unsurlardan oluştuğu giderek ortaya çıktıkça, bu gerçekle nasıl baş edilecekti?” (Ong, 36). Yazılı kültürde özgün olmak, özgün söylemin arayışı başat olandır. Yazıdan önce özgünlük yeni bir şey üretmekten ziyade, karşılıklı üretim anındaki etkileşimdir. Bu da performatif bir söylemle ilişkilidir. Var olan bir hikâyeye yeni unsurlar eklemek ya da dinleyici ile paylaşılan ana özgün bir üretim yapmak özgün olandır. Amaç yalnızca iyi, daha iyi söylemektir, genellikle de var olanı, önceden üretilmiş olanı daha iyi söyleyerek yeniden üretmek²⁸. Yazılı kültürün karşılaştığı bu durumda sözlü edebiyat; ilk bakışta -yazılı kültür kodlarıyla nitelendirildiğinde- taklitten, söz ve söz gruplarının tekrarından ibaret görülebilir. Oysa sözlü kültürde bilgi ve edebî malzeme, bugün anladığımız anlamda sabit değildi. Yazının getirdiği değişmezlik ile, eser veren sanatçı her zaman aynı sözcüklerden oluşan ve aynı dizginin ürünü olan, aynı anlam evrenine “bana ait” diyebilmektedir. Oysa sözlü gelenekteki ozan için eser bu kadar sabit ve her zaman aynı değildir, değişkenlik ve yazıya yerleşmeme; yani üretilen eser için anlam ve söz dünyasında her daim hareket halinde olma söz konusudur. Bu da bir esere sahip

²⁶ Ong, Walter J. *Sözlü ve Yazılı Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları, 2014.

²⁷ “Birincil sözlü toplumlarda düşünme ve anlatımın belleğe dayalı olduğunu fark etmek, söze dayalı düşünme ve anlatımın, kalıplaşmış biçimlenmesinden öte, başka özelliklerini de anlamamızı kolaylaştırır” (Ong, 52).

²⁸ Bknz. Bloom, Harold. “Giriş”. *Etkilenme Endişesi, Bir Şiir Teorisi*. Metis Yayınları, İstanbul: 2008. (47-56).

olma veya başkasına ait bir eseri taklit etme gibi yazılı kültürün ürünü olan tanımlamalardan çok daha farklı bir anlayışın söz konusu olduğunu gösterir.

Öncelikle klişelere değinecek olursak buna bir klişe ile başlayabiliriz; yazılı olmayan eserlerin hatırlanması daha kolay olsun diye klişelerden yararlanılır ve şiirler uyaklı yazılır. Bu alışlageldik cümlede haklı noktalar bulunmakla beraber, cümlenin yansıttığı anlam dünyasının yazılı kültür aklının bir ürünü olduğunu söylemek gerekir. Çünkü sözlü kültürde yazı olmadığı için hatırlamaya çalışmamışlardır, yazının olmadığı bir kültürde hafıza ve sözün şekillenişinin hafızayla ilişkisi çok daha farklıdır. “Birincil sözlü toplumlarda düşünme ve anlatımın belleğe dayalı olduğunu fark etmek, söze dayalı düşünme ve anlatımın, kalıplaşmış biçimlenmesinden öte, başka bazı özelliklerini de anlamamızı kolaylaştırır” (Ong, 52). Dolayısıyla klişelerin kullanımı özgün olmamak anlamına gelmez. Klişeler, kalıp ifadeler ya da metinler arası unsurlar sözlü kültürün başat unsurlarıdır. Kalıp ifadelerle kastedilen atasözü, deyim gibi yapılarıdır.

Sonrasında gelen yazılı gelenek döneminde Türk edebiyatında batılı anlamda üretimin başladığı Tanzimat Dönemine bakıldığında yine zamana özgü farklı bir edebiyat anlayışı ile karşılaşılır. Bu kez yazılı üretim söz konusudur ve başat üretim araçlarından biri gazetedir. Özellikle romanlar bölüm bölüm gazeteler üzerinden tefrika edilir²⁹. Geçmişte gazete ve dergiler edebiyatın üretiminde bir araç olarak kullanılmakta ve kabul edilmekte iken bugünün yeni medyası olan internet, bu anlamda her nedense edebî çevrelerce, özellikle akademisyenlerce ciddi bir araç ve mecra olarak görülmemektedir. İnternet üzerindeki edebî üretim, edebî eleştiri ve metnin dijital alanda yayılması çoğunlukla ciddiye alınmamaktadır. Hatta kimi çevrelerde bu, edebiyatın aşağı bir düzeyine ait bir alan olarak alınılmaktadır. “Söz, yazı, resim (fotoğraf), kültür tarihi ve coğrafyası içinde ilginç bir gelişim-değişim süreci gösterir. Bu süreçte birinden ötekine geçişler olduğu gibi birbiri içinde birleşme, karışma da söz konusudur” (Aytaç, 19). İnternetin var olduğu bu çağda geçişkenlik ve karışma kültür tarihi boyunca belki de en üst seviyeye ulaşmıştır. Bu da yazının, yani edebiyatın, tıpkı diğer alanlar gibi çok daha farklı etki ve değişimlere açık olduğu anlamına gelir. edebî çevreler farklı açılımlarla bu değişime eşlik etmeye açık olabileceği gibi “yüksek sanat”, “saf edebi üretim” gibi kaygılarla bundan uzak durmaya da çalışabilirler. Tarih boyunca birçok teknolojik gelişme ve onun getirileri başta imtina ile karşılanırsa da zaman, teknolojik aygıtlarla kültür ve sanat arasında etkileşimin olmamasının pek de mümkün olmadığını göstermiştir. Örneğin matbaanın icadı ile yazının ve edebî üretimin yaygın,

²⁹ Bknz. Parlatır, İsmail. “Giriş”. *Tanzimat Edebiyatı*. Akçağ Yayınları, Ankara: 2006. (9-26).

kolay hale gelmesinin olumlu bir gelişme olduğu açıktır. Ancak bu, söz konusu gelişmenin yaşandığı zamanda aynı olumlu bakış açısı ile birdenbire kabul görmemiştir. “Matbaanın icadından onlarca yıl sonra bile el yazması anlayışının sürdüğü iddia edilmektedir. Yeni teknik yalnızca hızı ve rahatlığı açısından değerlendirilmemiş, ürünlerinin mükemmelliği ve estetiği ile de ele alınmıştır. Mesela harf karakterleri seçkin el yazıları örneğine bakılarak üretilmiştir” (Aytaç, 27). Bunun yanı sıra matbaa ile birlikte yazılı kültür ayrımının belirgin olarak başladığını görmekteyiz.

Bundan yüzyıllar sonra da benzer bir tutumu gazetenin yaygınlaşması ile görmek mümkündür. Gazetelerin varlığı ile edebiyat üretimi bu alanda kendine yer edinmeye başlamış ancak “edebiyatın gazeteye ‘düşmesi’, H. Hesse gibi bazı yazarlarca bir yozlaşma olarak görülmüştür” (Aytaç, 28). Bu iki örnekte de edebiyatı, teknik gelişmelerden yararlanmak noktasında, üst bir konuma yerleştirme, teknikle birleştiği takdirde onun değer kaybettiği fikrine sahip olma gibi bir eğilim olduğu görülmektedir. Estetik alımlama, yeni olanı hemen kabul etmeye yatkın görünmemekte ve bir süre direnç gösterme eğilimdedir. Oysa bu anlayış, içinde bulunulan toplum ve koşulların - geçerli bir neden olmaksızın- reddedilmesidir. Hesse dönemi Avrupa’sında aşağı bir medya aracı olarak görülen gazetenin bugün ciddi bir konuma yerleştirilmesiyle internetin tam aksi bir konumda değerlendirilmesi de aydınların çelişkili bir tavır içinde olduğunu gösterir. Bu çelişkinin nedeni basılı metne şu ya da bu nedenle daha çok değer atfedilmesi olabilir ve basılı olanın dijital metinde olmayan bazı özelliklere sahip olduğu doğrudur. Ancak bu tersi için de geçerlidir; dijital olan da tıpkı basılı olan gibi çeşitli farklılıklar ve üstünlüklere sahiptir. Dolayısıyla gazetenin basılı olması da yine internetin bir medya aracı olarak edebiyat üretimiyle ilişki içinde olmasını görmezden gelmenin tutarlı bir nedeni olamaz. Bunun yanı sıra Tanzimat Döneminde gazetelerin halkı eğitime amacı güttüğü sıklıkla ileri sürülse de bunun oldukça genellemeci bir yaklaşım olduğunu belirtmekte fayda var. Medya araçlarının çeşitli politik lobi ve merkezlerle ilişkisini Tanzimat Döneminde görmek mümkündür: “İlk özel gazeteyi İngiliz misyonundan William Churchill ‘Ceride-i Havadis’ adıyla çıkarır. [...] gazetenin asıl çıkış amacı; İngilizlerin ekonomik ve siyasi çıkarlarına yönelik bir kamuoyu oluşturmak idi” (Korkmaz, 21). Sonrasında Şinasi gibi Osmanlı aydınlarınca çıkarılan gazetelerle³⁰ elbette bundan farklı amaçlar da söz konusu olmuştur ancak gazetenin dağıtımının neredeyse İstanbul dışına çıkmaması bile gazetenin hitap ettiği kitlenin

³⁰ Bknz. Korkmaz, Ramazan. “Gazeteler”. *Yeni Türk Edebiyatı, El Kitabı*. Grafiker Yayınları, Ankara: 2004. (20-21).

niteliği ve sayısı hakkında ciddi bir fikir verir. Dolayısıyla üst tabakaya ve okuma yazma bilmenin ender görüldüğü bir dönemde yalnızca okumuş dar bir kesime hitap eden gazetenin, edebî tefrikayı da geniş halk kitlelerine yayma gücü yoktur. İnternet ise bunun aksine çok geniş bir kitlenin ulaşımına açıktır ve enformasyon çokluğu ile kullanıcıların seçimi ve ilgileri dolayımında edebî metne ulaşım söz konusudur. Bu nedenle, bugün internette edebî üretim yapan, edebî metin okuyan, hakkında konuşan ve yazan kitlenin yalnızca düşük düzeyli bir edebiyatla ilişki içinde olduğu söylenemez. İnternet dolayımında edebiyat hem tıpkı tefrika dönemindeki eğlencelik hikayeler ya da basılı çok satanlar gibi düşük sayılabilecek nitelikteki ürünleri hem de yüksek edebiyata da özgü metinleri barındırmaktadır.

2.3. MEDYA OLARAK İNTERNETİN BASILI METİNLE İLİŞKİSİ

20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyıl ile birlikte internet tüm bu medya içinde kendine önemli bir yer bulmuş ve belki de en öne çıkan medya haline gelmiştir. Çalışmamın başlığını özellikle internet ve edebiyatın ilişkisini vurgulayan bir şekilde koydum. Çünkü konuya dair yapılan çoğu çalışmada internetin edebiyata olan etkisi öne çıkmakta ve buna odaklanılmaktadır. Oysa herhangi bir sanat ya da kuramsal alan olarak edebiyat var olan güncel gelişmeler ve toplumun özellikleri ile ilişki içerisinde. Dolayısıyla çağın araçlarından yararlanması ya da bu araçların içeriğine dâhil olması doğal bir sürecin sonucudur. Çağın yaygın medyası olan internet de edebiyatın ilişkide bulunduğu araçlardan biridir. Aynı durum internet de çeşitli disiplinlerin ve alanların, kısacası toplumun eğilimleri ile şekillenmektedir. Buna bağlı olarak bu herhangi bir tahakküm ilişkisinden daha çok karşılıklı bir edimdir diye düşünüyorum. edebî ürünün internet dolaşımına girmesi ile sosyal medya daha entelektüel boyutu olan sitelerle zenginleşirken edebiyat da internetin getirisi olan daha hareketli, sözel bir dili önceleyen ürünler vermeye başlamıştır. Bu noktada sıklıkla üstünde durulan konulardan biri yeni bir medya aracı olan internetin basılı ürünleri ortadan kaldıracığı yönündedir ve elbette buna basılı edebiyat eserleri de dâhildir. Oysa geçmiş yıllarda buna benzer tahminlerin çok da olumlu sonuçlara ulaşmadığı deneyimlenmiştir. “Son 15 senede gerçekleştirilen uzun süreleri kapsayan medya araştırmaları batı ülkelerinde İnternet ve her türlü bilgisayar kullanımının Radyo-TV yayıncılığı ile yazılı basının yerini almadığını veya alsa bile sadece kısmen ve çok kademeli bir biçimde aldığını ortaya koymaktadır” (Dijk, 315). Bu noktada yeni olanın

eskisinin yerine geldiği anlayışından büyük ölçüde sıyrılmak gerektiğini vurgulamak isterim. Çünkü hem bir önceki bölümde hem de az önce üstünde durduğum gibi karşılıklı bir etkileşimin sonucunda yeniden ve sürekli bir şekillenme söz konusudur. Dijk'in de belirttiği gibi eski medyada ancak kısmen bir ortadan kalkma söz konusudur. Üstelik bu ortadan kalkışın da internetin, eski olanın -televizyon ve radyonun- yerine geçmesinden daha başka ve kapsamlı bir sürecin sonucu olduğu, yalnızca bir yer değiştirme değil ayrıca yeni olanaklar sağlamasıyla da ilgili olduğu görülmektedir. "İnternet'in enformasyon arama ve mesaj gönderip almak için nispeten daha aktif açılardan kullanılması enformasyonun tüketimi ve boş zamanlarda televizyon izlenmesi veya radyo dinlenmesiyle işlevsel olarak eşdeğer değildir. Ayrıca rahat bir ortamda basılı bir şeyler okumakla da eşdeğer değildir" (Dijk, 316). Kısacası her bir medya aracının yeniden belirlenebilen farklı işlevlere yönelik özellikleri vardır.

Bu noktada basılı materyal üzerinde daha ayrıntılı olarak durmak yerinde olacaktır. Öncelikle dijitalleşme ile birlikte yer kaplamayan ve basılı olsa taşıyabileceğimizin çok ötesinde materyali yanımızda taşıyıp ekranlar aracılığı ile okuma imkanına sahibiz. Bunun, elektronik okuma aygıtları ve çeşitli metin okuma programlarındaki arama işlevleri sayesinde, ilgili metin ve metin parçalarına daha kolay ulaşma gibi avantajları da var. Bu nedenle dijital metin ve elektronik okuma aygıtları birçok insanın hayatında önemli bir yer kaplamakta. Bu aygıtlar hem basılı medyayı hem de bilimsel, edebî vb. birçok farklı alana ait metni okumak için kullanılmaktadır. Ancak basılı olan hâlâ dijitalin sağlayamayacağı bazı avantajlar sağlamaktadır ve dijital metinle bazı farklılıkları vardır. Bunlardan ilki metnin metin dışı ile birlikte alımlanmasıdır. Bu durum tıpkı Benjamin'in sanatın teknik olanaklarla çoğaltılmasının üzerinde dururken kopyaların sanat eserinde var olan atmosferi sağlayamadığına değinmesine benzemektedir³¹. Nasıl ki bir resim; boyası, büyüklüğü, materyal ile olan mesafemiz, resmin içinde bulunduğu müze, kilise vb. gibi farklı duyanlar ile alımlanıyor ve herhangi bir dergide yer alan resim ya da evdeki duvara asılı reproduksiyon farklı alımlanıyorsa benzer bir durum basılı bir metnin alımlanmasında da söz konusudur³². Öncelikle basılı olan metinlerin oluşturduğu kültürel bir tarih olduğu yadsınamaz. Arşivlerin dijitalleştirilmesi aynı materyal ve kültürün korunduğu anlamına gelmez. Bunu yaşamış bazı telafisi olmayan

³¹ "Burada varlığı son bulan şey, özel atmosfer kavramıyla özetlenebilir ve şöyle denebilir: Sanat yapıtının teknik yoldan yeniden-üretilebildiği çağda gücünü yitiren, yapıtın özel atmosferi olmaktadır" (Benjamin, 55).

³² "Yeniden üretim tekniği, yeniden-üretilmiş olanı geleneğin alanından koparıp almaktadır. Bu yeniden-üretilmiş çoğaltarak, onun bir defaya özgü varlığının yerine, yine onun bu kez kitlesel varlığını geçirmektedir. Ve yine yeniden-üretilmiş olanın, alımlayıcıya bulunduğu konumda seslenmesine izin vermekle, üretilmiş olanı güncelleştirmektedir" (Benjamin, 55).

örneklerle görmek mümkündür. 1999 yılında Britanya Kütüphanesi (British Library) depolarında yer açmak amacıyla 1850 sonrasında basılmış tüm Amerikan gazetelerini, mikrofilme dönüştürdükten sonra satışa çıkarmış ya da yok etmiştir. Bu söz konusu basılı kültürün geri döndürülemez şekilde yol edilmesi demektir. Oysa metnin biçiminin entelektüel tarih bağlamında önemli bir yeri vardır. Donald F. McKenzie “biçim anlamı etkiler” kuramını ortaya atmıştır. “Kitap dışı metinleri, onların fiziksel biçimlerini, metinsel versiyonlarını, teknik aktarımlarını, kurumsal denetimlerini, algılanan anlamlarını ve sosyal etkilerini bu oldukça spesifik yollarla açıklar” (13). Metnin biçiminin bir diğer etkisi de okurun metni algılamasına yöneliktir. Aynı metni farklı biçimlerden okumanın algılama üzerinde önemli bir fark yarattığı özellikle gazete türünde belirgin bir şekilde gözlemlenebilmektedir.

Basılı gazetede okuyucunun her yazıya verdiği anlam, aynı sayfada veya aynı sayıda başka yazıların veya diğer unsurların (fotoğraf, karikatür, reklam vb.) varlığına bağlıdır. Okuyucu, herhangi bir makalenin anlamını, bilinçsizce de olsa, ondan önce gelen, ona eşlik eden veya onu takip eden şeylerle ilişkilendirerek ve yayının amacına ve yayını yöneten entelektüel veya politik tasarıma ilişkin algısına göre inşa eder (Chartier, 146).

Edebiyatın internette dolaşımında olması onun bu mecrada yeniden üretilmesi konusunu da gündeme getirir. Bu yeniden üretim Benjamin’in 20. yüzyıl başlarında tartıştığı teknik olanaklara dayalı yeniden üretimlerle belli noktalarda benzerlikler taşır, belli noktalarda da bundan ayrılır. Benjamin’e göre;

Aslında sanat yapıtı, her zaman yeniden-üretilebilir olagelmıştır. İnsanların yapmış oldukları, her zaman yine insanlarca yeniden yapılabilmiştir. Öğrenciler sanat alanında alıştırma amacıyla, ustalar yapıtların yaygınlaşmasını sağlamak için ve nihayet üçüncü kişiler de kazanç uğruna bu türden sonradan-çalışmaları gerçekleştirmişler. (52)

İnternette edebî anlamda yeniden üretim söz konusu olduğunda Benjamin’in her zaman var olduğunu iddia ettiği bu üretim mekanizması içinde bulunduğumuz çağda da her yönüyle geçerlidir. Yine, yeni yazarlar (öğrenciler) henüz içine giremedikleri merkeze yani yayın çevrelerine adım atmak için interneti bir yayın aracı olarak kullanır ve burada dönemin akımlarını ya da takip ettikleri yazarları taklit eden bir şekilde yeniden üretim yoluyla yazma eylemini gerçekleştirirler. Bunu Afili Filintalar topluluğunun üyeleri üzerinden gözlemlemek de mümkündür. Benjamin’in ustalar dediği grubu kitapları basılmış ve belli ölçüde yayın çevresine dâhil olan yazarlar olarak ele alırsak onların eserlerini parça parça ya da tam metin olarak internette dolaşıma sunmaları yahut okurlarca fragmantal olarak eserlerinin dolaşıma sokulması, onlara okura ulaşma ve eserlerinin yaygınlaşması şansını tanır. Afili Filintalar Topluluğundaki hemen her yazarın sosyal medya kanallarında hesapları bulunmaktadır ve bazı yazarlar bu hesaplar üzerinden eserlerinden fragmantal paylaşımlar gerçekleştirirler. Benjamin’in son olarak değindiği üçüncü kişiler ise kazanç amacı güdenler olarak gösterilmiştir. Bu durumda

edebî odaklı web sitelerinin sahiplerinin tıklama ile para kazandıkları göz önüne alınırsa edebî eserlerden yaptıkları her bir paylaşım onların tıklanma sayısını yani kazancını artıracaktır. Bu da bu gibi sitelerde en çok tık alabilecek, yani okurun, başka bir deyişle, internet okurunun en çok tıklayacağı “yazar, eser ya da doğru alıntıyı” bulma amacını doğurur. Bu nedenle siteler kendileri yayın yapan birer mekanizma olabileceği gibi takipçilerine, yani okurlara yayın yaptıran bir mekanizma da olabilir. Daha önce bahsettiğim alıntı sitelerinde site üyesi olan okurlar kendi beğendikleri yazarların eserlerinden fragmental paylaşımlar yapmakta, yani aforizmavari birtakım bölümler seçerek sitede paylaşımına sunmaktadırlar. Bu da site sahibi üçüncü kişinin kazancını kolay yoldan elde etmesini sağlar. Çünkü en çok tık alacak paylaşımı tıklayanın ta kendisi yapmaktadır. Örneğin Afili Filintalar yazarlarından Hakan Günday’ın bir eserinden paylaşım yapan site kullanıcısı okur, benzer diğer paylaşımlara da göz atmakta ve bunlara puan verip yorum yapabilmektedir. Kısacası internetle yeniden üretimin geldiği nokta tıklamaya dayalı bir kazanç düzlemine oturur. Ancak burada para kazanan üçüncü kişi dışında bir diğer dikkat çekici kazanç da okura ve yazara aittir. Günümüzdeki sosyal medya dinamikleri göz önüne alındığında okurun kazancı, elde ettiği statüsel hazlardır. Kendi paylaşımından belki de doğrudan maddi kazanç elde etmeyen okur, paylaşımın beğeni sayısı ya da olumlu içerikli yorumlarla kendi okurluk düzeyini meşrulaştırabilmekte ve beğenilerle sosyal düzeyde bir duygusal haz yaşayabilmektedir. Tüm bunlar eserin yeniden paylaşılmasını dalgalanma etkisi diyebileceğimiz bir zincirleme etkileşimle artırır. Elbette okurun ya da üçüncü kişinin bu kazançları yazar ve yayıncıyı da olumlu etkiler. Çünkü kendileri herhangi bir emek harcamak durumunda olmadan eserin reklamı yapılır ve yayılımı sağlanır.

Ancak bu tekrarlanan yeniden üretim sürecinde sanat yapıtının hakikiliği sorunu ortaya çıkmaktadır. Benjamin bunu daha çok resim ve heykel gibi görsel sanatları göz önünde bulundurarak ele almıştır ancak özgünlük sorunu edebiyatta da ortaya çıkar. “(T)eknik yolla yeniden üretim, özgün yapıtın kopyasını yapıtın aslı için düşünülemeyecek konumlara getirebilir” (Benjamin, 54). Görsel sanatlarda olduğu gibi somut ve gözle görünen bir değişim söz konusu olmasa da anlamsal düzeyde bir özgünlük sorunu ortaya çıkar. Özellikle bütünlük ve bağlam bu konuyla ilgili kilit sözcüklerdir. Çünkü fragmental alıntılar yapmaya meyilli internet okuru bağlam içinde olumsuz bir anlam ifade eden bir cümle ya da paragrafı bağlamdan kopararak olumlu bir içeriğe büründürebilir. Ya da ancak eserin içinde bütünlüklü bir anlama ulaşabilecek bir bölümü, bağlamdan koparabilir ve bütünlüksüz olması dolayısıyla onu çarpık bir anlam

düzeyine ulaştırabilir veya anlamsız bir söz grubuna dönüştürebilir. Ayrıca metin, bütünlüğü ile bir atmosfer oluşturur ve bağlamından koparılan söz grubu atmosferinden sıyrılmak durumunda bırakılır. Bu da metnin atmosferi ve bütünlüğü içinde okura belli bir duygu – düşünce dünyasında anlam ileten sözcüklerin bir nevi hakikilik sorununu ortaya çıkarır.

Temelde buna yol açanın okurun alıntılama pratiği olduğu açıktır. Bu da daha önce bahsettiğim gibi günümüz okurunun birçok uyarana açık, enformasyon yığını ile boğuşan ve dolayısıyla flaş olan görüntü, söz, müzik parçası gibi olana yatkınlığı ile ilgilidir.³³ Ancak bugün yazar, okurunu yakından tanıma fırsatına sahiptir. Okurla ilgili tüm bu özellikleri ve dahası onun okuma pratiklerini büyük ölçüde bilebilir. Günümüz yazarının kitabı 19. yüzyıl roman yazarı gibi, ev hanımlarınca perdeler arkasında, göremediği pratiklerle okunmamaktadır. Yazar, bugün okurun, eserini nasıl okuduğunu belli şekillerde gözlemlene şansına sahiptir. Bunlardan belki de en yaygın olanı okurun aforizmavari³⁴ sözlerle olan düşkünlüğü ve bunları alıntılama eğilimi ile eserle bağ kurmasıdır. Okurlar bu eğilimi internette sürekli paylaşım yaparak ve beğeni tıklarıyla ortaya koyar. Dolayısıyla yazar bunun popüler olduğunun ve okurun bunu sevdiğinin farkına varabilir ve bunu kitabın tutacağı yönünde olumlu bir etken olarak kullanabilir. Buna ek olarak yazarın, yukarıda değindiğim özgünlük sorunu gibi olumsuzlukların önüne geçecek bir ön bilgiye sahip olduğunu da düşünmeliyiz. Dolayısıyla hem okura ulaşmayı hedefleyecek hem alıntılanarak reklamını yaptırmak isteyecek olan yazar aforizmavari sözlerle kitabında sıkça yer verme eğiliminde olabilir. Özellikle Afili Filintalar yazarlarında bu özelliğe çok rastlanmaktadır. Bu da birçok durumda okur, fragmantal bir bölme yoluna gitse de anlamsız, bütünlüksüz sözcük grupları ya da bağlamdan kopuk olması büyük bir sorun oluşturacak alıntılarının önüne geçer. Çünkü yazar zaten kitabına tek başına anlamlı olacak aforizmalar yerleştirmeye başlamıştır. Dolayısıyla bugün internette yapılan bu yeniden üretimin özgünlükle ilgili yarattığı sorun, alıntının niteliği ve yazarın üretimine göre şekillenmektedir. Eğer metnin kendisi için de doğrudan aforizma olarak tanımlanabilecek bölümler söz konusuysa ve buna yönelik bir üretim yaygınsa ve okur da bunu internete aktarıyorsa bu durumda özgünlük sorunu yaşanmayacaktır.

³³ “Hızlı anlatımlar çağı” salt teknolojinin gelişimiyle açıklanamaz, asıl teknolojinin insanın bilme ve düşünme biçimlerine etkisiyle açıklanmalıdır. Hızlı anlatım çağı yalnızca teknolojiyle de ilgili değildir, bilinçaltının keşi, metni çağrışımsal yazıya götürdü ve anlatıcının ben anlatıcı olarak başarılı olmasını sağladı. Bu da dışsal ve davranışsal betimin içsel betimle zenginleştirilmesi gereğini de doğurdu” (Korat 171).

³⁴ “Kısa ama çarpıcı ifade olan aforizma, kısa metin oluşturmak zorunda kalan kullanıcılar için ideal bir gönderi nesnesidir” (Güngör, 17).

Eser parçalarının internetteki dolaşımının bir diğer avantajı da daha çok okunuyor olmasıdır. Benjamin teknik olanaklarla yeniden üretilebilen sanat yapıtlarıyla ilgili en çok yaygınlaşması noktasına dikkat çeker: “Tek tek sanatsal uygulamaların törenlerin kucağından bağımsızlaşmasıyla birlikte, bu uygulamaların ürünlerinin sergilenme olanakları da artmaktadır” (59). Bu iki noktada edebiyatla ilişkili bir duruma işaret eder. İlki basılı kitabın fiziksel yükünden kurtulmakla ilgilidir. Bugün henüz elektronik kitaplar önce tercih edilen durumuna ulaşmasa da gelecekte aksinin olması bugünkü teknolojik kabullenme ve gelişmelere bakılarak tahmin edilebilir. Öte yandan daha önce bahsettiğim elektronik olan metinler sadece kitaplar değildir ve bugün akademide, şirketlerde kâğıt harcama ve taşıma oranı elektronik metinler sayesinde düşmüştür. Bu hem insanların elinin altında daha çok metin bulundurabilmesine hem de internet sayesinde daha çok metnin yayılımına olanak tanır. Bir diğer yayılım ise yine alıntılarla ilgilidir. Okurlarca yapılan ve internette dolaşımda olan alıntılar ilgili eserleri henüz okumamış olan okurlara ulaşır. Bu da aslında alıntının metnin tamamından daha çok okunmasına olanak tanır. Bu edebî sanat ölçütleri göz önüne alındığında olumlu bir tablo ortaya çıkarmayabilir. Ancak eğer kasıtlı olarak aforizmalar kullanan bir yazar söz konusuysa alıntının çokça okunup paylaşılması artık onun tek başına macerası olan bir edebî parçacık olduğunu da gösterir. Bunun yanında henüz eseri okumamış olan okurlar artık kitap seçmek için yalnızca yayıncıların uygun gördüğü arka kapak yazılarına muhtaç değildirler. Okuyanlar tarafından bilinçli olarak seçilmiş olan parçalar ile kitapla tanışma imkânı bulurlar. Bu da aslında eserin oldukça öznel ama reklam kaygısı gütmeyen bir kitle tarafından tanıtıldığı için bir bakıma nesnel bir tanıtımı sayılabilir. Kısacası bugün kitap seçme eylemi yayıncıların kontrolünden çıkma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Bugün geline nokta edebî merkezlerin otoritesinin sarsıldığını söylemek mümkündür. Artık bu otoritenin onayına ihtiyaç duymadan okura ulaşabilene ve yazar olarak kendi meşruiyetini kazanabilen bir üreten söz konusudur. Yine Afili Filintalar Topluluğunda bu gibi örneklere rastlamak mümkündür. Örneğin topluluğun üyelerinden olan Ali Lidar, bir devlet lisesinde öğretmenlik yapar iken herhangi bir editörün onayı ya da desteğini almadan şiirlerini okura ulaştırabilmiştir. Önce kendi bloğu aracılığıyla, sonra da Afili Filintalar’a katılması ile adını internet üzerinden hatırı sayılır düzeyde okura duyuran sanatçı, bugün şiir, öykü, anlatı gibi farklı türlerde beş kitap yayımlamıştır. Yalnız Afili Filintalar’da genel eğilim, internet üzerinden okurla bağ kuran ve merkezden bağımsız bir yayılım ve ilişkiye açık olan bir topluluk olma iken,

sonuçta hep bir merkeze dönme ve basılı kitap, yayıncı pratiğine ulaşmadır. Yani internet üzerinden edebî üretim daha çok bir araç görevi görmektedir. Çünkü tüm Afili Filintalar yazarları genellikle prestijli yayınevlerinden basılı kitapları olan yazarlardır. Ancak elbette görmezden gelinemez olan durum yazarlarının birçoğunun bu yayınevi-merkez düzleminde yer alma şansını, internetle okura ulaşma ve okur tarafından tanındıktan sonra yayıncı tarafından tanımaya borçlu olmalarıdır. Hatta topluluğun bir araya geliş amacı bile doğrudan bu pratiği yansıtan bir düşünceye dayanmakta ve daha çok henüz kitapları basılmamış ve merkeze dâhil olmamış yazarları hedef almaktadır.

Bu kez de edebiyatın okurun beklentisine yönelik üretimi, aforizmaların eklemelenmesiyle oluşan bir yapıda olması, piyasa dinamiklerinin sanat kaygısının önüne geçmesi gibi eleştiri ya da sorunlar gündeme gelmektedir. Bunu yüksek edebiyat-popüler edebiyat bağlamı ile ilişkilendirilerek tartışılmaya değer bir konudur. Çünkü günümüzde internet üretimini, çok satan eserleri, sıklıkla kitap basan yazarları doğrudan popüler edebiyat ürünü olarak görme eğilimi söz konusudur. Bununla ilgili belli noktalarda haklılık payı ve tartışmaya açık alanlar elbette vardır. Ancak bu saydıklarımı değişmez ölçütler olarak ele alıp bunlara uyan eser ve yazarları popüler bir edebiyatın ürünü ve üreticisi olarak daha baştan yargılamak bizi nesnel sonuçlara ulaştırmayacaktır. Çünkü bugün eleştirmenler ve okurlarca geçerliliği kabul edilmiş olan Orhan Pamuk, Milan Kundera, Umberto Eco gibi yazarların da yukarıda sayılan ölçütlerden bir ya da birkaçına uyduğunu görebiliriz. Daha da önemlisi bu yazarların eserlerinin internetteki dolaşımı “internet yazarları”ndan hiç de az değildir. Alıntı sitelerine bakıldığında Orhan Pamuk’tan ya da Umberto Eco’dan da okurların bir hayli fazla alıntı yaptığını ya da Twitter gibi sosyal medya kanallarında bu ve benzeri yazarların adına okurlarca açılmış hesapların olduğunu görmekteyiz. Bu örnekte elbette yazarlar interneti tanınmak ya da edebî merkeze kabul için kullanmamaktadırlar. Ancak yayıncıların kitap satışlarına doğrudan etkisi olan bu mecradan popüler edebiyat diye nitelendirilen mekanizmadaki aynı mantıkla konuya yaklaştıkları inkâr edilemez. Bunun yanında okurların yaptıkları paylaşımların da yine yukarıda sayılan etkileri burada da geçerlidir ve dolayısıyla piyasa dinamikleri açısından önemlidir. Dolayısıyla bugün gelinen noktada yüksek edebiyatın da internetten bağımsız bir ilişki ağı içinde olduğunu iddia edemeyiz. Aynı şekilde internetle yoğun ilişki içinde olan edebiyatın da doğrudan popüler edebiyat olduğunu söyleyemeyiz. İnternetin 2000’lerden sonraki tartışması güç hakimiyeti her alana etki ettiği için çok daha karmaşık bir durum söz konusudur.

3. İNTERNET ÇAĞINDA İKİ ROMAN: RUHİ MÜCERRET İLE OĞULLAR VE RENCİDE RUHLAR

İnternetin basılı olan edebî ürünle ilişkisi incelirken Murat Menteş ve Alper Canıgüz'ün iki romanı yakın okumaya tâbi tutulacak. Her iki yazarda yukarıda sözü edilen etki ve özelliklere sıkça rastlandığı metinlere yapılan yakın okuma ile gösterilecektir.

Basılı edebî ürünler tür olarak romanlar arasından seçilmiştir çünkü çağın en popüler ve en çok tüketilen türü romandır. Dolayısıyla çağın medyası ile edebiyat arasındaki ilişki incelirken bu tür daha sağlıklı bir kaynak olacaktır. Özel olarak iki romanın seçimi yapılırken ise kitabın internet üzerinden okurla buluşma oranı dikkate alınmıştır. Bu noktada istatistiki verilerden yararlanılarak niceliksel bir ölçütün kullanılması ise yüksek oran veren eserlerin, internet ve edebiyat ilişkisinin daha geniş bir bakış açısı ve veri zenginliği ile incelenmesine olanak tanınmasıdır. Çünkü daha sağlıklı ve geniş veriye ulaşmak ancak interneti etkin olarak kullanan okura ulaşmayla sağlanabilir. Kısacası internet kültürüyle daha fazla etkileşim halinde olan eseri tespit etme açısından niceliksellik önem arz etmektedir. Bu buluşma oranları; goodreads.com ve 1000kitap.com sitelerindeki çeşitli istatistiklerle belirlenmiştir. Söz konusu sitelerin seçilme nedeni ise bahsedeceğimiz üzere üye sayıları, yaygınlıkları ve edebî eser zenginliği bakımından daha saygın olarak nitelendirilebilecek düzeyde olmalarıdır. goodreads.com dünya çapında kullanımda olan ve benzer kitap okur ağlarının ilk örneği olduğu için önemlidir. 1000kitap.com ise Türkiye'de en üye sayısı, girdi sıklığı ve oranı bakımından en etkin olan siteler oldukları için seçilmişlerdir. Buna göre söz konusu iki yazarın, bu iki sitedeki sayfalarına ve tek tek romanlarına bakılmıştır. Romanlara ait olan sayfalarda, her sitede kendine özgü olmakla birlikte okuma, oylama, alıntılama ve inceleme istatistiklerini veren başlıklar vardır. Bu başlıkların dördünü birden barındıran tek site 1000kitap.com'dur. neokur.com'da inceleme ve alıntı, goodreads.com'da ise oylama ve inceleme başlıkları vardır. Bu başlıklar arasında elbette nitelik açısından fark bulunmaktadır. Örneğin inceleme başlığı bir tıkla yapılan oylama başlığından daha çok veri barındırmaktadır ancak bu incelemeler, kitapların seçimi yapıldıktan sonra belirlenen ölçütlerle içerik incelemesinin yapıldığı roman ve yazarla okurun ilişkisi bağlamında ayrıca incelenecektir. Bunun yanı sıra roman seçimleri yapılırken kitapların basım yılı, istatistiki veriyi etkileme konusunda fazla anlam ifade etmemektedir. Örneğin basım yılları arasında beş yıl olan iki kitapta yeni olanın tüm bu başlıkların sayısal girdi toplamı göz önüne alındığında daha yeni olanın yaklaşık 1000 sayı önde

olduğu görülmektedir. Yani eski olanın yıl avantajı dolayısıyla daha önde olması söz konusu değildir. Bu anlamda yalnızca, sitelerdeki bu verilerin incelendiği 2017 yılında çıkmış olan Alper Canıgüz'ün Kan ve Gül adlı kitabı ile ilgili etkinliğin düşük olması anlamlı bir farkı göstermektedir. Ancak zaten kitap çok yenidir ve internet dışında herhangi bir istatistiki araştırmada da benzer şekilde düşük oranlara sahip olacağı açıktır. Dolayısıyla ancak yeterli okuma zamanının henüz oluşmaması dolayısıyla yeni olması bir dezavantaja yol açmıştır ve zaten henüz 2017'de basılmış olması bile yeterli veri sağlayamayacağı için seçilmesinin önünde bir engeldir.

Buna göre Murat Menteş'in yayımlanmış üç romanı da incelenmiştir. Menteş'in ilk romanı olan ve 2005 yılında yayımlanan Dublörün Dilemması bu üç site ve sayılan tüm başlıklar incelendiğinde; oylama, inceleme, alıntılama, okunma başlıklarında toplam 6932 harekete ulaşmıştır. Bundan sonra, 2013 yılında yayımlanan Ruhi Mücerret romanı toplam 6698, son olarak 2009 yılında yayımlanan Korkma Ben Varım ise 4433 harekete ulaşmıştır. Bu durumda Ruhi Mücerret öndedir ancak ilk roman olan Dublörün Dilemması ile çok yakın bir sayı vermektedir. Ancak her iki romanında macera türünde ve benzer bir üslupla yazılmış olması burada bir yeniden değerlendirmeyi gerekli kılmamaktadır. Dolayısıyla Ruhi Mücerret romanı istatistiki bu sonuç ve Afili Filinta edebiyatının özelliklerini taşıması nedeniyle yakın okuma ve incelemeye tâbi tutulacaktır. Ruhi Mücerret romanının istatistikleri başlıklar ayrı ayrı incelendiğinde şöyledir: 1000kitap.com'da 1727 okuma, 636 oy, 719 alıntı, 136 inceleme; neokur.com'da 133 inceleme, 484 alıntı, goodreads.com'da 2680 oylama ve 183 inceleme.

Alper Canıgüz'e geldiğimizde ise 2017 yılı itibarıyla toplam 5 romanının olduğunu görmekteyiz. Bu beş romandan ikincisi olan ve 2004 yılında yayımlanmış olan Oğullar ve Rencide Ruhlar romanı toplam 6199 hareket sağlamıştır. Sırasıyla diğerleri şöyledir: 2000'de yayımlanmış olan Canıgüz'ün ilk romanı Tatlı Rüyalar 3472, 2008'de yayımlanan Gizli Ajans 2529, 2013'te yayımlanan Cehennem Çiçeği 3476, son olarak 2017'de yayımlanan Kan ve Gül 1742 hareket sayısındadırlar. Bu verilere göre Oğullar ve Rencide Ruhlar romanı açık ara öne çıkmaktadır. Eserin hem Afili Filintalar'ı karakteristik olarak temsil etmesi hem de istatistiki olarak internette daha çok okur ilgisine ulaşması dolayısıyla yakın okuma ve incelemesi yapılacaktır. Oğullar ve Rencide Ruhlar romanının ayrıntılı istatistikleri ise şöyledir: 1000kitap.com'da 865 okuma, 87 inceleme, 161 alıntı, 348 oy; neokur.com'da 53 inceleme, 131 alıntı,

goodreads.com’da 4356 oylama ve 198 inceleme. Bu istatistikler çerçevesinde seçilen romanlar belli ölçütlerle incelenecektir.

Bu noktaya dek edebiyat ve internet ilişkisinin nasıl bir tarihsel çerçevede ve hangi bağlamlarda ortaya çıktığını ve Afili Filintilar’ın bir topluluk olarak bu süreçte karakteristik bir temsilci olabileceğini işledim. Bu noktadan sonra seçili romanların ve Afili Filintilar’ın belirlenen kitap odaklı internet sitelerinde nasıl yer aldığını inceleyeceğim. Bunu yaparken romanların okur alımlamasını ve piyasadaki yerini tespit ederek romanların yakın okuma sürecinde internet kültürü ile olan koşutluğunu ortaya koymaya çalışacağım. Bunlara bağlı olarak yakın okuma ile incelemek üzere seçilen romanların, basılı edebiyatla internetin ilişkisinden kaynaklanan ne gibi özelliklere sahip olduğunu saptamaya çalışacağım.

3.1. “BOOKSTAGRAM”LIK VE POPÜLER EDEBİYAT DERGİLERİ

Özellikle Y kuşağının sonlarında ve Z kuşağında yaygın olan “bookstagram”lık adında bir etkinlik alanı vardır. Adından da anlaşılacağı üzere bu “bookstagram”lar öncelikle Instagram adlı sitede kitap odaklı sayfalar sahip ve sürekli kitap okuyan, kitaplar hakkında paylaşım yapan ve birbirlerine özel bir ağ oluşturmuş kişilerdir. Bu kişilerin bazıları okurlar arasında oldukça meşhurdur. Instagram sayfalarında internette varlıklarını gösterdikleri başka mecraların linklerine ulaşmak ve “bookstagram” dünyasının Instagram dışına taşıtığını görmek mümkündür. Bu kişileri takip edenler farklı mecralarda da kendi aralarındaki takibi ve iletişimi sürdürebilirler. Burada internetin kitap odaklı farklı bir sosyalleşme alanı yarattığını görmek mümkün. Özellikle genç yaşlarda kitap okumaya sosyal hayatta daha çok vakit ayıran bireylerin internetle birlikte sosyalleşmeye ve kitaba eş zamanlı vakit harcama pratiği geliştirdiklerini görürüz. Bu, yeni neslin ilgi duyduğu edebî tür, kitap ve yazarlar hakkında ipucu verdiği gibi bunların piyasası üzerinde de bir etki yaratabilir.

Her “bookstagram”ın okuduğu kitapların yanı sıra takip ettiği bazı edebiyat dergileri vardır. Bunların her sayısını alır ve hakkındaki görüşlerini fotoğrafın altına açıklama olarak ya da kısa videolarla takipçileriyle paylaşırlar. Bu dergilere genel olarak bakıldığında son zamanlarda Türkçe okurlar arasında yaygınlaşan Kafkaokur, Ot, Kafa gibi haftalık ve her tür edebî yazı, etkinlik ve eseri içeren dergileri görmekteyiz. Bu

dergiler çoğunlukla Varlık, Notos gibi dergilerin yayımladığı türden akademik düzeyde makale ve yazılar yayımlamaz. Ancak her sayılarında daimî olan yazarları bulunduğu gibi farklı sayılarda Türkçede çok satan ya da sevilen yazarların değişik konularda yazılarını ya da röportajlarını görmek mümkündür. Bu dergilerin popüler edebî yayınlar olduğu rahatlıkla söylenebilir ancak çalışma boyunca üzerinde durulduğu gibi bu yalnızca niteliksiz ve çok satan eserlere yer verdikleri anlamına gelmez. Edebî yayınların birçok türü ve farklı nitelikte olanları dergilerin konusu olabilmektedir. Bu dergiler şu anda edebiyat piyasasında yeri yadsınamaz bir konuma gelmiştir. Okurları yalnızca sözü geçen “bookstagram” dünyası ve genç nesil de değildir. Ülke çapında okumaya ilgi duyan birçok kişi kitapçıdan çıkarken aldığı birkaç kitabın yanına bu dergilerden birini de eklemektedir. Dolayısıyla kitapçıya bir sonraki gidişinde dergide ilgisini çeken bir eser ya da yazarı arıyor olabileceğini varsayabiliriz. Bu dergilere Afili Filintalar Topluluğundan da birçok yazar yazmaktadır.

3.1.1. Goodreads

Site dünya genelinde kitap severlerce ve yazarlarca etkin olarak kullanılmaktadır. Ocak 2007’de kurulan Goodreads’in Ağustos 2018 itibariyle 75 milyon kullanıcısı vardır. Siteye eklenen kitap sayısı yine Ağustos 2018’de 2,2 milyonu bulmuş ve yazılan kitap incelemeleri de 77 milyona ulaşmıştır. Söz konusu istatistikler Mayıs 2018’de 65 milyon üye, 2 milyon kitap ve 68 milyon inceleme olarak görünmektedir. İki aylık bir periyotta bile sitenin kullanımında ciddi bir artış gözlenmektedir. Kitap sayısındaki artış 0,2 milyon olarak görülürken kitap incelemesi sayısında 9 milyon artış olması sitenin giderek ve ciddi bir oranda daha etkin kullanıldığına işaret eder. Üye artışının 10 milyon olması da yine etkin kullanım adına olumlu bir tablo çizmektedir. Şu hâlde edebî etkinliklerin internet ortamında hatırı sayılır bir yeri olduğu ve daha da önemlisi bu gibi mecraların edebiyat piyasası için gelecekte daha da önemli bir konuma geleceği bu gibi siteler bağlamında da öngörülebilir.

Goodreads, sitenin “hakkımızda” bölümünde kullanıcılara şunları vadeder: Arkadaşlarınızın okuduğu kitapları görebilirsiniz. Okuduğunuz, okuyacağınız ya da okumak istediğiniz kitapları takip edebilirsiniz. Kişiselleştirilmiş kitap tavsiyelerinize bakabilirsiniz. Öneri sistemimiz sizin edebî zevkinize uygun öneriler vermek için 20 milyardan oluşan veriyi tarar. Topluluğumuzun eleştirilerinde bir kitabın size uygun olup olmadığını bulabilirsiniz (Goodreads)

Tüm bunlar sitede yapılabilecek olan şeylerdir ama aslında site bundan çok daha farklı ve eğlenceli seçenekler sunmaktadır. Kitap okumayı daha etkileşimli ve oyunlu bir süreç haline getirmek isteyen okurların okuma süreci ve edebî hareketleri çok çeşitli şekillerde sitede odağa alınmıştır.

Goodreads'in insanların birbiriyle yarışarak ve kendilerine hedefler belirleyerek okumayı niceliksel yönden artırıcı bir etkiyi hedef aldığı görünmektedir. Kullanıcılar kendilerine yıllık, aylık, haftalık periyotlarda okuma hedefleri koyabilmekte, başka kullanıcılarla kitap okuma sayısı ile yarışabilmektedir. Bunun ne kadar etkili olduğunu sitenin gruplar bölümündeki Türkiye'deki Gruplar arasında bulunan "bizim büyük 'challeng'ımız", "Turkish reading challenges" – 2018" gibi gruplar üzerinden de görebiliriz. Bu, okumanın niceliksel tarafına yönelik bir etkinlik alanı yarattığı için elbette sitenin edebiyatın popüler yanıyla bir ilişki içinde olduğu gerçektir. Ancak bu yalnızca çok satanlar bazında bir popülerlikle ilişkili değildir. Bu yarışmalara giren okurlar niceliksel bir yarış içinde olsalar da birçok farklı türden kitap okuyor oldukları için yalnızca sayısal bir değerlendirme ile konuyu ve mecrayı popüler edebiyat tartışmalarına hapsetmek kapsayıcı ve gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Sitede kitap okuma yarışının yanı sıra başka pek çok etkinlik yer almaktadır. Okurlar farklı edebî alan ve eserleri odağa alan bilgi yarışmalarına katılabilmektedirler. Bu yarışmalar özel bir eser ya da alana odaklanabildiği gibi daha genel birtakım edebî konular etrafında da şekillenebilmektedir. Bunun yanı sıra sitede tartışma grupları bulunmaktadır. Bu gruplarda okurlar istedikleri herhangi bir konu, yazar ya da kitap hakkında görüş paylaşımında bulunup tartışmalara katılabilmektedirler. Siteye ait tüm bu özellikler edebiyat ve oyunu bir araya getirerek metin okuma sürecinin ardından, okurlar için edebiyata dair eğlenceli bir alan yaratmaktadır. Bunlara ek olarak sitede üyelerin ilgilerine göre keyifli vakit geçirmelerini hedefleyen yılın kitapları, hediye verilen kitaplar, sesli kitaplar, okuma listeleri, edebî haberler, yazarlarla röportajlar gibi birçok farklı bölüm yer almaktadır.

Ayrıca sitenin yaratıcı yazarlık bölümü de vardır. Bu alan çeşitli türler ve etiketlerle sınıflandırılmıştır. Herhangi bir okur bu tür ve etiketlerden ilgisini çeken tıklayarak yine sitenin kullanıcısı olan amatörlerce yazılmış metinlere ulaşabilir. Ayrıca kendisi herhangi bir metin yazarak ilgili tür ve etiketlerle bunu siteye yükleyebilir. Yüklenen bu metinlere yorumlar yazılabilmekte ve beğeni yapılabilmektedir. Bu da hem amatörce üretilen metinlerin gelişimini etkileyici geri dönütler sağlayabileceği gibi beğenilerle kullanıcıya verilen olumlu pekiştireç de sosyal medya dünyasında önemli bir yeri olan

beğenilme duygusunu besleyerek sitenin kullanımını ve dolayısıyla edebî hareketi olumlu yönde destekleyicidir. Yaratıcı yazma bölümünde yer alan metinlerin birçoğu elbette nitelikli edebî ürünler değildir ancak Afili Filintalar’da da üstünde durduğum gibi amatör bir yazarın edebî piyasaya giriş ve okura ulaşma konusunda editoryal bir sürece mahkûm olmadığı yeni bir çağı işaret etmektedir. Belki milyonlarca metin parçası girilen bu bölümden birçok yazar çıkmayacaktır ama takipçi sayısının çokluğu ve nitelikli bir üretim ile edebiyat piyasasına bu yolla girmek de imkânsız değildir.

Goodreads’e bir okur olarak üye olunabileceği gibi bir yazar olarak üye olmak da mümkündür. Yazarlar Goodreads’çe onaylanmakta ve isimlerinin yanında “Goodreads author” ibaresi bulunmaktadır. Okurlar eğer yazar Goodreads’e kayıtlıysa istedikleri yazarları takip edebilir ve yazarlara ait kitapları görebilir. Bunun yanında yazarın okuduğu, okuyor olduğu ve okumayı planladığı kitapları ve varsa planlanan etkinlikleri görmek mümkündür. Bu okurların sevdiği yazarların okuma serüvenine ortaklık edebilmesini sağlamaktadır. Kullanıcılar yazarla doğrudan iletişim kurmayı da deneyebilirler. Sitede “yazara sor” adında bir bölüm de bulunmaktadır. Okurlar buradan yazarların başkalarının sorulan sorulara verdikleri yanıtları görebilir ya da kendileri yazarlara soru sorabilirler. Bu da yazar ve okurun doğrudan buluşması ve görüş paylaşımında bulunması anlamına gelmektedir. İnternet yazarın ulaşılmazlığını bu şekilde kırmıştır. Elbette her yazar bu gibi araçları kullanmayı seçmeyebilir ama seçenler eserleri hakkındaki tepki ve geri dönütleri büyük bir hızla ve dolayimsız olarak alabilmektedirler. Bu da 21. yüzyılda edebiyat üretiminin daha farklı, etkileşimli bir süreci içerdiğini gösterir. Yazılı kültürün bireyselliğiyle örtüşmeyen bu durum üretimin sürecini etkilerken ortaya çıkan eserin bundan bağımsız kalmasını bekleyemeyiz.

Peki, sitede Türkçe ve Türkçe edebiyat nasıl bir konumdadır? Sitenin dil ayarlarında Türkçe seçeneği yoktur, site yalnızca İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Almanca ve İtalyanca kullanılabilmektedir. Dolayısıyla siteyi kullanabilmek için temel bir yabancı dil bilgisi gerekmektedir. Gerçi bugün özellikle Y ve Z kuşağının teknolojiyle ilişkisi dolayısıyla temel düzeyde internet ve yabancı dil bilgisi yaygın olarak bulunmaktadır. Bir kişi İngilizce bilmesede dahi internette sıklıkla karşılaşılan site biçim ve başlıklarına hâkim olabilmektedir. Ancak X ve öncesi kuşaklar için hem internet hem de dil tamamen yabancı gelebilir. İnternet kullanıcılarının ve internetle edebiyat ilişkisini sürdüren okur grubunun yaygın olarak Y kuşağı ve sonrasını temsil ettiğini belirlemiştir. Bu nedenle Goodreads vb. sitelerin kullanımı konusunda dil çok büyük bir engel olarak görünmemektedir. Türkçe site dili olarak bir seçenek olsa da sitede kendine

yer bulur. Çünkü okurlar kitap incelemelerini, yorumları ve tartışmaları istediği dilde yapabilmektedir. Sitede hatırı sayılır bir oranda Türkçe konuşuru kullanıcının bulunması da Türkçe edebiyat hakkında birçok Türkçe girdinin yer almasına olanak tanımıştır. Sitenin gruplar bölümünde yer alan Türkiye’deki Gruplar başlığı altında bulunan “Meritokrası” (Ekşi sözlük kitlesinin kurduğu bir grup), “Goodreads Türkiye Kütüphanecileri” gibi bölümler de bölgesel bir kullanıma olanak tanımaktadır. Bu olanağı yaratan bir başka alan da sitede “people” bölümüne tıklayınca karşınıza Türkiye kullanıcılarının çıkmasıdır. Bu bölüm haftanın en popüler kullanıcıları, en iyi okurları, en iyi kitap incelemesi yazarları, en iyi kitap incelemeleri gibi farklı başlıkları barındırır. Buradaki kitap incelemeleri de Türkiye’den kullanıcıların yazmış olduğu incelemelerdir. Bunlar hem Türk ve Türkçe hem de yabancı ve yabancı dilde olabilmektedir. Ancak sitenin doğrudan bulunulan bölgeye yönelik bir çalışma sisteminin olması Türkçe edebiyata dair hareketi artırıcı bir özelliktir. Dolayısıyla Türkçe edebiyata dair birçok girdiye, kitaba ve yazara ulaşmak kolaydır ve bu Türkçe edebiyatın ve Afili Filintalar’ın internetteki durumunu anlamak açısından önemlidir.

Sitede Ruhi Mücerret kitabının sayfasına bakıldığında şu istatistiklerle karşılaşılır: Puanı 5 üzerinden 3.77 olan kitap 2918 oylama ve 190 incelemeye sahiptir. Oğullar ve Rencide Ruhlar’ın istatistikleri ise 5 üzerinden 4.16 puan, 4836 oylama ve 228 inceleme olarak görünür. Yazarlar ile ilgili olaraksa her iki yazarın da Goodreads sayfası mevcut olmasına karşın herhangi bir istatistiksel veriye ulaşmak mümkün değildir. Ancak yazarların herhangi bir etkinlik içinde olup olmadığına bakılabilir. Murat Menteş’in “Goodreads author” ibaresine sahip değildir ve kendi bloğundan aktarılan metinler dışında da sayfasında herhangi bir hareketliliğe rastlanmaz. Alper Canıgüz için de benzer bir durum söz konusudur; yine “Goodreads author” ibaresi yoktur ve sayfasında bloğundan aktarılan metinler mevcuttur. Bu yazarların sayfayı etkin kullanmadıklarını ve belki de kendilerinin açmamış olduğunu gösterir. Ancak kitaplarının almış olduğu puan ve popüleritesi Afili Filinta edebiyatı adına internette varlık göstermesi açısından olumlu bir tablo sunmaktadır. Sitede, edebî çevrelerce yüksek edebiyata dâhil görülen Bilge Karasu’nun önde gelen romanlarından olan Kılavuz’a bakıldığında puanı 3.98, oylama 280 ve inceleme 9 olarak görünür. Popüler edebiyata dâhil görülen Ayşe Kulin’in öne çıkan romanlarından olan Veda’ya bakıldığında ise kitabın puanı 3.9 ve oylaması 2184, incelemesi ise 53’tür. Farklı konumlardaki edebî eser ve yazarlarla kıyaslandığında da Afili Filintalar internette var oluşlarında istatistiki olarak öne çıkmaktadırlar.

3.1.2. 1000kitap.com

1000kitap uluslararası çapta yaygın, Amerika menşeli bir site olan goodreads.com’a alternatif olarak değerlendirilebilecek bir sitedir. Yabancı yazarları dahi yalnızca Türkçede okuyan ya da kitap yorumlarını da Türkçeden takip etmek isteyen kullanıcılar için 1000kitap.com daha kullanışlı gelebilir. Buna ek olarak Goodreads’in Türkçe kullanım seçeneğinin olmaması yukarıda çok büyük bir engel olarak belirlenmemiş olsa da yabancı dil bilgisi olmayan okurların yerel mecraları tercih etmesine de neden oluyor olabilir.

1000kitap 2 Mayıs 2012’de kurulmuştur. Temmuz 2018 verilerine göre Türkiye’de en çok ziyaret edilen ilk 500 sitenin içindedir. Ağustos 2018 itibariyle de sitenin üye sayısı 355 bin, kitap sayısı 115 bin, kitap incelemesi sayısı 235 bin, alıntı sayısı 1,8 milyon, kitap puanlama sayısı ise 1.1 milyondur. Goodreads ile karşılaştırıldığında düşük gibi görünen bu istatistikler yanıltıcı olabilir. Çünkü 1000kitap yerel bir sitedir ve odağında tek bir dili ve ürünlerini barındırmaktadır. Bunun yanında sitenin çıkış noktası, belirttikleri üzere, insanların rekabet duygusunu kamçılıyarak okumaya teşvik etmek iken zamanla kullanıcılara ve kullanım eğilimlerine göre şekillenmektedir. Bu da başka nedenlerle birlikte siteyi daha yerel ve Goodreads’e göre iddiasız kılmaktadır. Ancak site doğrudan Türkiye’deki okurun ilgisi üzerine odaklanması bakımından ve kitaplara yönelik daha çok istatistiki veriye ulaşılabilmesi açısından bu çalışma için önemli bir yerde bulunmaktadır. Ayrıca sitenin kullanıcıları Türkçe edebiyata olan ilgilerini ve etkinliklerini burada ve başka sosyal mecralarda da yürütmektedir. Önceki bölümde değinilen “Bookstagramlık” ve popüler edebiyat dergilerinin oluşturduğu okur kitlesinin 1000kitap sitesinde de yer aldıkları görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de internet üzerinden kurulan sosyal ağın bir parçası olan herkesin edebiyatı odağına alan farklı türlerdeki hemen her alanda bir hesabı bulunmaktadır.

Sitede Goodreads’te olduğu hediye e-kitaplar, yılın kitabını seçme ya da Amazon alışverişi gibi bağlantı ve özellikler yoktur. edebî eseri oylama, okuma, hakkında yazma gibi eylemler ön plandadır. Üyeler okudukları, okumakta oldukları, okuyacakları ve okumayı yarım bıraktıkları kitapları sayfalarına girmektedirler. Burada okumayı yarım bıraktıklarını belirtiyor olmaları da ilgi çekicidir çünkü eğer bu durum belli bazı kitaplar üzerinde yoğunlaşıyorsa diğer okurların onlara yönelmesini engelleyici olabilir ancak popüler olan eserlerle ilgili her tür verinin daha çok olması bu konuda yanıltıcı bir etki de yaratabilir. Sitenin bir diğer özelliği olan iletiler sekmesi ise kullanıcıların daha çok

edebiyattan bağımsız kişisel duygu ve düşüncelerine odaklandıkları bir bölümdür. Bu niteliksel olarak olumsuz bir tablo çizerken edebiyat odaklı bir sosyalleşme arayan kullanıcıların sosyalliğe dair arayışlarına cevap vermesi ve kullanımı artırıcı bir etki yaratıyor olabilir.

Buna ek olarak sitede türler, incelemeler, alıntılar, iletiler ve kitaplar ayrı birer sekme olarak yer almaktadır. Bunların hepsine genel olarak bakıldığında alt başlıklarında en çok okunan, en iyi, öne çıkan gibi üyelerin oylamalarını dikkate alan bir tavır söz konusudur. Bu da sitenin popüler olanı öne çıkardığını gösterir. Bu türlerin altında yer alan edebiyat kuramları alt başlığı gibi alanlar göz önüne alındığında niteliksel bir düşüşe yol açıyor gibi görünmektedir. Romanlarla ilgili olarak da benzer bir durum söz konusu olsa da bu piyasa anlamında önem arz etmektedir. Edebiyat piyasasını etkileyen bir dalga yaratacağı öngörülebilir çünkü niceliksel olarak en çok oylanan, en çok okunan vb. sürekli belli kitapları kullanıcının önüne çıkarmakta ve dolayısıyla internet medyasında yayılımını artırarak okuru onlara yönlendirmektedir.

Peki, sitede Afili Filintalar ve özellikle Ruhi Mücerret ile Oğullar ve Rencide Ruhlar nasıl ve ne kadar yer almaktadır? 1000kitap'ta her kitabın kendisiyle ilgili girdi ve istatistiklere toplu olarak erişilebilen bir sayfası bulunmaktadır. Ruhi Mücerret ve Oğullar ve Rencide Ruhlar'a da sayfaları üzerinden ulaşmak mümkündür. Ruhi Mücerret'in istatistiklerine bakıldığında oldukça popüler olduğu görülmektedir. Ağustos 2018 itibarıyla kitabı 2616 kişi okumuş olarak görünmektedir. Kitapla ilgili diğer istatistikler şöyledir: Kitap incelemesi 185, alıntı 940, oylama 896. Goodreads'e bakıldığında bunlardan yalnızca iki istatistiki veriye ulaşılabilir: Kitap incelemesi 190, oylama 2915. Bu durum 1000kitap kullanıcılarının inceleme yazmaya daha eğilimli olduğunu gösteriyor. Bu da sosyalleşme alanı olarak kullananların daha çok etkinlik içinde bulunması ile ilişkilendirilebilir. Bu iki sitenin ortak kullanıcıları ve hatta bu istatistiklerin de ortak elden çıkmış olması bir ölçüde mümkündür. Ancak 1000kitap'ta sosyalleşmeyi öne çıkaran daha çok aracın olması kullanıcıları daha çok vakit isteyen girdiler konusunda heveslendiriyor olabilir. Bunların yanı sıra kitapla ilgili ikincil istatistiklerde 1000kitap'ta sayfanın yan tarafında verilmektedir. Kitap Ağustos 2018 itibarıyla çeşitli sıralamalarda şöyle yer almaktadır: en çok okunan 198, en popüler 218, en beğenilen 153 ve yarım bırakılan 148. Kitabı 2630 kişi okumuş, 62 kişi yarım bırakmıştır. Kitabın beğenilme ise oranı okunma oranından yüksektir ve kitap 10 bin 902 kişinin oyu ile 10 üzerinden 8.3 almıştır. Ancak yarım bırakılma sayısı da bir o kadar yüksek görülmektedir. Bu kitabın popülerliği ile ilişkili olabilir; çok ön planda

olması nitelikli olmayan bir okura ya da kitap ilgilerine uygun olmayan bir okura ulaşmasını da sağlayacaktır. Yalnızca site içindeki popülerliği bile okurların ilgisini kitaba yönlendirebilmektedir: “Son yıllarda ünlenen bir yazar olan Murat Menteş, son üç dört ay içerisinde sitede de hızla ününü arttırınca bu yazar kimmiş diyerekten gittim kütüphaneden aldım kitabını” (Orman). Bunun yanında daha çok veri girilen bir kitap olması da her tür veriyi yükseltiyor olabilir. Çünkü nitelikli edebî ürünler arasında sayılabilecek ancak çok popüler olmayan Bilge Karasu’nun Kılavuz kitabına bakıldığında yalnızca 68 kişinin okuduğu, bir kişinin yarım bıraktığı ve okuma sıralarında herhangi bir istatistiğinin bile verilmediği görülmektedir. Çok daha popüler olan Ayşe Kulin’in Veda adlı romanını ise 2843 okur okumuştur ve 26 okur yarım bırakmıştır. Dolayısıyla olumlu ya da olumsuz her tür verinin niceliksel olarak öne çıkanlarda daha önde olduğu görülmektedir. Bu da yine Ruhi Mücerret’in oldukça popüler bir kitap olduğunu ortaya koyar.

Bu kadar popüler olan Ruhi Mücerret’i okuyan yaş grubuna bakıldığında da asıl okur kitlesini Y kuşağının oluşturduğu görülmekteydi. Kitabı okuyanların %26,2’si 18-24 yaş aralığında, %38’i 25-34 yaş aralığında ve %18,3’ü 35-44 yaş aralığındadır. 2018’de Y kuşağı üyelerinin 80-2000 arası doğanlar olarak 19-38 yaş aralığında olduğu göz önüne alınınca kitabı okuyanların yaklaşık %80’ini Y kuşağı oluşturmaktadır, 38-44 yaş arasında X kuşağına dâhil olup okuyanlar olduğu için ortalama %80 demek doğru olacaktır. 18 yaş altında okunma oranı %18 olarak görünürken 44 yaş üstünde okunma oranı ortalama %2’dir. Bu da kitabın en çok ve net bir şekilde Y kuşağına ve genç X kuşağına hitap ettiğini, henüz çok genç olan ancak gelecek okur kitlesini oluşturacak Z kuşağına da X kuşağından daha çok hitap ettiğini gösterir. Kısacası Afili Filintalar dijital yerli olan ve internetin edebiyatla ilişkili olduğu bir çağı yaşayan kuşağa hitap eder.

Aynı durumu Oğullar ve Rencide Ruhlar romanı üzerinden de görebiliriz. Oğullar ve Rencide Ruhları’ı okuyan kitlenin %23,8’i 18-24 yaş aralığında, %39,5’i 25-34 yaş aralığında ve %19,5’i de 35-44 yaş aralığındadır. Ayrıca yine bu kitabın Z kuşağı okuru X kuşağı okurundan daha azdır; Z kuşağı okuru 36.38 iken 44 yaş üstü olan X kuşağı okuru %4, 35-44 yaş arasında okuyanların bir kısmı da varsayımsal olarak eklenirse yine de %20’yi geçmeyecektir. Bu roman üzerinden de internetle ilişkisi olan okurun kitabı daha çok okuduğu görülmektedir. Her ikisi için de interneti daha çok kullanan okurun bu istatistiklerde daha çok yer etmesinin bir sapmaya yol açabileceği iddia edilebilir ancak kitabın genç X kuşağına ulaşma bakımından bile popülerliğine rağmen

çok başarılı olmaması ve Y kuşağı üzerinde ezici bir çoğunluğu yakalaması göz ardı edilemez.

Oğullar ve Rencide Ruhlar'ın diğer istatistiklerine bakıldığında Ruhi Mücerret kadar olmasa ciddi bir popülerliğe sahip olduğunu görürüz. Kitabı 1359 okur okumuş, 44 incelemesi yazılmış, 199 alıntı paylaşılmış ve kitap 440 kişi tarafından beğenilmiştir. Ayrıca kitap en çok okunanlarda 403. sırada, en popüler olanlarda 662. sırada, en beğenilenlerde 320. sırada ve yarım bırakılanlarda 530. sıradadır. Yine yarım bırakılma sayısı olumsuz bir tablo çiziyor gibi görünse de kitabın beğenilme oranı ve 10 bin 523 kişinin oylaması ile 10 üzerinden 8.4 almış olması olumluya yönelik önemli bir tablo sunar.

Her iki kitapla ilgili olarak ilgi çekici olan istatistikse okur oranlarını ağırlıklı olarak kadınların oluşturmasıdır. Eril bir topluluk olması ve eril bir dile ve üretim pratiğine sahip olmasıyla eleştirilen Afili Filintaların okurlarına bakıldığında erkek yoğunluğu yoktur. Ruhi Mücerret'i okuyanların %67'si kadın, %33'ü erkek; Oğullar ve Rencide Ruhları'ı okuyanların ise %64.6.2'si kadın, %35,4'ü erkektir. Daha önce kıyaslama için ele alınan Kılavuz ve Veda kitaplarına bakıldığında da kadın okurun ağırlıklı olduğunu görürüz. Erkeklerin internet kullanma oranlarının düşük olduğu gibi bir sonuç çıkarılamayacağına göre kadın okur yoğunluğu genele vurulduğunda da yüksek görünmektedir. Üstelik başka yazarlar ve eserler göz önüne alındığında da Afili Filintalar'a göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaz. Dolayısıyla eril olarak değerlendirilen ve bu yönüyle eleştirilen Afili Filintalar'ın erkek okurunun daha çok olmaması edebiyatta erkek dili baskınlığı ile ilişkilendirilebilir olsa da kadın okur üzerinde bu eleştiriye destekleyen bir etki bırakmadıkları söylenebilir.

Veriler değerlendirilirken her türlü istatistikte Y kuşağının önde görünüyormuş olması internetle edebiyatın ilişkisi bağlamında önemli bir tablo çizmektedir. Yaşanan çağın en üretim ve tüketim anlamında en etkin üyesi olan Y kuşağı görünen o ki internet kullanımında da en etkindir. Bu etkinlik internetteki edebî çevre üzerinde de görülmekte ve bu alanda da baskın kuşak olarak öne çıktıklarını göstermektedir. Bu durumda Afili Filintalar'ı popüleritesi göz önüne alındığında çağın okur ve edebî zevkini karşılayan bir yapıda oldukları ortaya çıkmaktadır.

Peki, yazarlara bakıldığında da eserlerin gördüğü ilgiyi destekleyen bir tutum söz konusu mudur? 1000kitap'ta Goodreads'ten farklı olarak yazarlarla ilgili de pek çok istatistiğe ulaşmak mümkündür. Yazarların da kitaplar gibi ayrı bir sayfası ve istatistiki

bilgileri mevcuttur. Bunlara göre Murat Menteş'in 2149 kişinin oyu ile değerlendirmesi 10 üzerinden 8.4, Alper Canıgüz'ün ise 1606 kişinin oyu ile değerlendirmesi 8.3'tür. Kitaplarla neredeyse aynı oranda puana sahiptirler. Murat Menteş'in diğer istatistikleri şöyledir: 6632 okunma, 1180 beğeni, 38.066 gösterim. Murat Menteş öne çıkan yazarlarda 134. sırada, ilgi görende 135, en çok okunanda 99, en popülerde 47 ve en beğenilende 74. sıradadır. Alper Canıgüz'ü ise 4220 kişi okumuş, 418 kişi beğenmiş ve sayfası 11.368 kere gösterilmiştir. Ayrıca yazar ilgi gören yazarlarda 218, en çok okunanda 156, en popülerde 229 ve en beğenilende 186. sıradadır. Bu tablodan Afili Filintalar'ın kurucusu sayılan ve en önde gelen ismi olan Murat Menteş'in daha popüler olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Ancak her ikisinin de yakaladığı popülerite ve beğenilme oranı kitaplarında olduğu gibi internet üzerinden oldukça öne çıktıklarını gösterir.

3.2. OKUR İNCELEMELERİ

Goodreads ve 1000kitap sitelerinde Ruhi Mücerret ve Oğullar ve Rencide Ruhlar kitapları hakkında birçok okur kitap incelemesi yazmıştır. Bunlar akademik bir bakış açısı içermemekle ve böyle bir kaygı gütmemekle birlikte çağın okur bakış açısını, edebiyat anlayışını, beklentilerini ve zevklerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Daha önce belirttiğim gibi kitapların site üzerindeki oylarla belirlenen puanları yüksektir. Ruhi Mücerret ile başlamak gerekirse aynı olumlu tabloyu yorumlarda görmek zaman zaman mümkün değildir. Yorumlar içinde olumsuz yönleri öne çıkaran bir bakış açısı göz ardı edilemez bir yoğunluktadır. Ancak hemen her olumsuz eleştiri başka bir eleştiride olumlu karşıtıyla var olmaktadır. Bu da kitap hakkında odaklanılan noktaların çoğunlukla ortak olduğunu ancak bunların ya çok beğenildiğini ya da hiç beğenilmediğini göstermektedir. Goodreads'de bir okur tam da bu noktayı gözlemleyerek şöyle yazmıştır: “Kitap hakkında yapılan yorumların sadece çok iyi ve çok kötü olarak net iki sivri ayrı uçta toplanması da bence dikkat çekici” (Özdemir). Bu da bu kadar çok okunan bir kitabın olumlu ya da olumsuz yönde ciddi bir etki alanı yarattığını işaret eder. Bu etkinin de her iki taraftan da çoğunlukla ortak noktalardan kaynaklandığı görülmektedir.

Sitelerdeki kitap incelemelerinde kitapla ilgili odaklanılan genel noktalar şöyledir: Karakterlerin kurgusu, bölümler ve karakterler arası bağlar. Bu kimilerine göre çok başarısız ve yetersizken kimilerine göre kurgu oldukça sağlam ve karakterler oldukça

başarılıdır. “Birbirinden ilginç kendi nev-i şahıslarına münhasır birçok karakter. Bütün bu unsurları içinde bulunduran akıcı ve zekice kurgulanmış olay örgüsü” (Huzeyfe). Bu bakımdan kitabı olumsuz değerlendiren birçok okurdan biri de şöyle yazmıştır: “Çoğu karakter ne zaman nereden çıktı anlaşılmıyor” (Özgün). Kitapla ilgili incelemelerin odak noktalarından biri de kitapta markaların, reklamvari söylemlerin çokça geçmesine odaklanır. Kimi okur “Reklamı, reklamları, kapitalizmi eleştireyim derken sanki o reklamların da reklamını yapmış” (Neşe) gibi eleştiriler yazarken kimi de “Kapitalizme reklamlar aracılığıyla hayatımızın şekillendirilişine, statü göstergesi simgelere çok hoş bir dokundurma” diyerek kitapta yer alan marka ve reklam unsurlarını olumlu bir toplumsal arka planla değerlendirmiştir. Bundan başka bir unsur da sürükleyiciliği hakkındadır. Birçok okur bunun olumlu ve kitabın edebî değerini düşürücü bir durum olduğunu düşünmez: “Ruhi Mücerret’in kendisine olağan gelen ama zaman zaman dış etkenlerce kaotikleşen yaşamını okurken yollarının Civan Kazanova’nın sürükleyici polisiye haliyle böyle keşişceğini tahmin edemezdim” (Demirayak). Birçok okur da bunu olumsuz bir bakış açısı ile ele alır: “Hızlı okunan, akılda pek kalmayacak bir kitap” (Pinariki). Kitabın iki bölümünden birinin daha başarılı bulunması da okurların odaklandığı konulardan biridir. Kitap ana karakterlerin isimlerine ve anlatıcılığına sahip “Ruhi Mücerret” ve “Civan Kazanova” isimli iki ana bölümden oluşmaktadır ve bazı okurlara göre bu bölümlerden biri gereksiz ve sıkıcı iken diğeri oldukça sürükleyici ve ilgi çekicidir. Ancak okurların bu konuda bir ortak fikri olduğu görülmemektedir, dolayısıyla bu anlatıcının değişmesinin yarattığı dil ve üslup farkının okurun bireysel alımlamasında farklı bir etki yaratması ile ilgili görünmektedir. Kimi okur da tam da bu noktada yazarı bölümler açısından başarılı bulmaktadır: “Yazarın Ruhi Mücerret ile Civan Kazanova’nın ağzından anlattığı bölümlerde kullandığı dil düzeyi farkı da iyi olmuş” (Candas).

Okurların ilgisini çeken noktalardan biri de Afili Filintalar Topluluğunu farklı kılan eserlerinde birbirine yer vermesi ve aslında bir nevi ağ yaratarak ağ neslinin algılama biçimiyle paralellik gösteren bir geçişkenliğe sahip olmasıdır. Ancak bazı okurlar bunu birbirinin reklamını yapmak gibi olumsuz bir noktadan ele alırken bazı okurlar durumu ilgi çekici bulmakta ve hatta Emrah Serbes ya da Alper Canıgüz’e Murat Menteş’in kitabında rastlamanın güzel bir durum olduğunu düşünmektedir: Kitap bunların yanı sıra farklı üslubu ile övülürken sıklıkla Murat Menteş’in kendini tekrar ettiği eleştirisine de maruz kalıyor. Ancak Menteş’in kendine özgü bir tarzı olduğunu ve bunu sürdürdüğünü düşünen ve bundan hoşlanan okurlar da yoğunlukta.

Okurların en çok üstünde durduğu konulardan biri de aforizma meselesidir. Daha önce de değindiğim gibi aforizmalar özellikle sosyal medya ile birlikte internette kendine geniş yer bulmakta ve Afili Filintalar Topluluğunun yazarları da eserlerinde aforizmavari söyleme sıkça yer vermektedir. Bu birçok okurun olumsuz eleştirilerine konu olurken birçok okur da kitaptan alıntılacağı bölümleri ve aforizmaları paylaşılarak beğenilerini ortaya koymuştur. Kimilerine göre bu tarz bir reklam aracıdır: “Aforizmalarının sosyal medyada paylaşılmasının kitabın reklamı olacağını iyi biliyor” (Şahin). Kimilerine göre ise bağlamın kopuk olmasına yol açıyor: “Art arda patlayan aforizmalar... konsantrasyonu bozuyor ve okuma zevki değil, zorluğu yaratıyor” (Dagli). Ancak başka birçok okur ise kitap incelemesi yaparken ya beğendikleri kısımları, aforizmaları ve kitapta altını çizdikleri yerleri de buna ekliyor ya da inceleme yerine yalnızca bunları paylaşıyor.

Okurların kitapla ilgili eğlenceli olması, absürt tarzı gibi konularda da pek çok yorumu mevcut. Ancak genel olarak üstünde durulan konular bu çerçevede ve görüldüğü üzere bu konular hem olumsuz hem de olumlu bir alımlamaya tâbiler. Okurlar beğense de beğenmese de internet çağında üretilen bu kitabın tam da bu çağın ve internet aracılığıyla oluşan dil ve üslûbun özelliklerine odaklanmaları anlamlıdır. İnternet kuşağı okuru diye tarif ettiğim bu kitlenin bir kısmı söz konusu üslûp ve dili sever ve benimserken, bir kısmı bu tarza karşı daha eleştirel, çekinceli ve olumsuz bir tavır içindedir. İncelemelerde de olumsuz ve olumlu yorumlar aşağı yukarı aynı oranda seyrederken kitabın puanı buna paralel değildir. Bu da demek oluyor ki kitabı beğenenlerin çoğu yorum yazmazken beğenmeyenlerin yorum yazma eğilimi daha fazladır. Dolayısıyla kitabın puanının yüksek olması hem kitapla ilgili öne çıkan tüm bu konuların hem de tüm kitabın kendisinin genel okur kitlesi tarafından olumlu bir alımlanışı olduğunu gösterir.

Oğullar ve Rencide Ruhlar kitabının yorumlarında ise Ruhi Mücerret'te olduğu gibi olumlu ve olumsuz yönde iki uç ağırlıkta değildir, yorumlar genellikle olumludur ve kitabı beğenmeyenler de belli nedenlerle nedenini açıklamakla yetinirler. Puanı Goodreads'te 4.6, 1000kitap'ta 8.4 olan kitabın incelemelerinde öne çıkan noktalar genel olarak tarzın beğenildiği ve Afili Filintalar topluluğunu bir arada alımlamanın okurun esere bakışını belirlediğini gösterir. Okurlar en çok baş karakter, özgünlük, absürtlük, polisiye kurgu, eğlenceli ve sürükleyici akış ile tespitler ve göndermeler üzerinde durmuşlardır. İncelemelerin çok büyük bir kısmında okurlar beş yaşındaki baş karakter Alper Kamu'dan söz eder. Büyük bir çoğunluk absürt bir karakter olan, henüz

beş yaşında olmasına karşın entelektüel, çok bilmiş ve umursamaz Alper Kamu'yu gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirme eğiliminde gibi gözükmektedirler. Kimi okur bu karakterin hiç inandırıcı olmadığını söylerken kimi okur da beş yaşındaki çok bilmiş çocukları örnek göstererek ya da başka yollarla sevmiş olduğu bu karakteri gerçekçi bir düzleme çekmeye çalışır. Bu okurun absürt dil ve türü alımlamasının sorunlu olduğuna işaret eder. Okurlar farklılığını sevdiği kitabın gerçeklikten kopuş noktasını anlayamıyor gibi görünmektedir. Ancak bunu doğru değerlendiren okurlar da mevcuttur:

Alper Kamu, şüphesiz çağdaş yerli edebiyatımızın en iyi işlenmiş karakterleri arasında. Hem çok tanıdık, çok bizden, hem de bir hayli sıra dışı ve özgün. Hayranlık uyandırıcı bir hayal gücünün ürünü. Çevresindeki tiplerse öylesine bilindik ve alışıldık ki, Alper'in gerçeküstülüğünü hiç yadsımıyorsunuz (Selcen Yağız).

Kitabı absürt olarak değerlendiren okurlarınsa bu tarzı ya sevdiği ya da alışık olmadığı ve sevmediği ortaya çıkıyor. Bunun yanı sıra okurlar eseri birçok yönden özgün bulduklarını ifade ediyorlar. Kitabın dili, kurgusu, karakterlerin farklılığı okurların genel olarak beğenisini kazanmış ve kitabı beğenmeyen olsa dahi bu özgünlüğü takdir ediyor gibi görünmektedir. Bazı okurlar bu tarzdan pek hoşlanmadığını belirtse de kitabın özgünlüğünü, farklılığını takdir etmiştir: “Alper Canıgüz'ü tekrar okur muyum bilmiyorum ama özgün bir kalem olduğuna eminim” (Gizem). Hatta bir okur tarza alışmadığı halde farklı kitapları da okumaya devam edeceğini belirtmiştir: “Değişik bir eser, alışılmışın dışında. [...] Her ne kadar henüz yazara, üslubuna, karakterlerine, hikayesine alışamamış olsam da yazarın diğer kitaplarını da okuyacağım” (Serenay). Kitabın alımlanışında öne çıkan ve aynı zamanda özgün bulunan yanlardan biri de polisiye bir kurguya sahip olan bir eserin aynı zamanda çok eğlenceli olmasıdır. “Absürt komedi ve polisiye sevenler için birebir” (Özge Sarıkaya). Bazı okurlar polisiye yönünü zayıf bulduğunu belirtse de genel eğilim polisiye bir kurgusu olan kitabın aynı zamanda komik ve eğlenceli olmasının kitabı sürükleyici ve başarılı kıldığı yönünde. Kitabı beğenen ya da beğenmeyen hemen her okur tarafından da kitap sürükleyici olarak değerlendirilmiş. “Dili hakikaten sürükleyici. ama çok çok etkilendiğimi söyleyemem genel olarak kitaptan” (Ozgur Almac).

Kitapta Afili Filintalar romanına ve internet kültürüne özgü göndermelerin, kalabalıklığın, tespitlerin ve aforizmaların yer alması kitabı bu yönden değerlendiren okurların oldukça hoşuna gitmiştir: “Hayata dair tespitler, ünlü kitaplara, kişilere referanslar, çocukların/büyüklerin acımasız dünyası ve son ana kadar merak uyandıran cinayetle elimden hiç bırakmak istemediğim ama bitirmeye de hiç kıyamadığım bir kitaptı” (Aylin Köstekli) Okurların sürükleyici, hareketli ve farklı bir okuma sürecini

aradıkları ve kitap boyunca sıkıldıkları bölümlerin genellikle bunu vaad etmeyen bölümler olması, enformasyon kalabalığı ile yaşamaya alışık okurun çok daha hareketli bir okuma deneyiminden hoşlandığını gösterir: “Alper Canıgüz yine ne var ne yok katmış karıştırmış, çok da iyi yapmış. (P)olisiye, komedi, mahalle kültürü, aile dramları vs.” (Yaprak Timur).

Ayrıca birçok farklı politik görüşten edebiyatçıyı buluşturan bir mecra olmasıyla dikkat çeken Afili Filintalar’ın romanlarında bulunan eleştirel bakış açısı ve toplumsal göndermelerin bu romanda da yer alıyor olması okurları etkilemiş gibi görünmektedir: “Baş karakterimizin Alper Kamu'nun bir cinayetin ortasında kalması ve ustalıkla katili bulmasını okuyor gibi görünsekte, Türk siyasi tarihinden de çok güzel göndermeler vardı içerisinde” (Damla Sahin).

İncelemelerde en çok üzerinde durulan konulardan biri de kitabın yarattığı nostalji, mahalle kültürüne göndermeleri ve okurların baş karakterle birlikte çocukluğuna döndüklerini ifade etmeleridir. “Bu cinai vakaya geçmeden evvel işlenen mahalle teması, beni ve ben gibi, sokakta oynanan oyunların tadını hâlâ damağında hisseden, hatırladıkça burnunun direği sızlayan ve sokaktan geçerken ezkaza ayağına gelen topla, 20 yaş birden gençleşenleri bir başka etkiliyor” (Post Mortem). Okurların birçoğu bu bağlama yönelik fikirlerini incelemelerine eklemiştir ve bundan çok etkilenmiş görünmektedirler. Burada dikkat çekici olan okur kitlesinin çocukluğu ve mahalle kültürüne yönelik yaşadığı nostaljinin de kuşaksak bir durumu işaret ediyor olmasıdır. Türkiye’deki Y kuşağı ile ilgili yapılan hem sokakta oynamış hem bilgisayarda ya da sokakta oynayan son kuşak gibi tespitler yaygındır. Bu da romanının hareketini, kalabalığını ve aforizmalarını seven okurun internet kültürünün hâkim olduğu bir zamanın dili ile anlatılan ancak bu kültürden uzak, mahallede mütevazı bir kitle arasında geçen bir konuya sahip olmasını da beğenmiş olduğunu gösteriyor ve Y kuşağının özelliklerine paralel bir sonuç ortaya çıkarıyor. Z kuşağı tarafından da okunan romanının onların beğenisinde hangi yönlerinin öne çıkacağını şu an belirlemek çok mümkün gözükmesinde de romanın mahalle kültürüyle ilişkili bir konusunun olmasının onlarda nostaljiye yol açmayacağı öngörülebilir. “Gelecekte site-towers-residence'larda yetişen çocuklara bu apartman, mahalle hikayeleri başka bir gezegen gibi gelecek. Ama gelsin, gelmeli” (Ece)

Romanla ilgili incelemelerde Alper Canıgüz’ün Murat Menteş ve Emrah Serbes ile kıyaslanması da çokça rastlanan unsurlardan biridir. Birçok okur tarafından bu iki yazardan biri ile kıyaslanan, benzeştirilen Canıgüz’ün kimilerine göre de bu iki yazarın

arasında bir tarzı vardır: “Canıgüz’ün ‘Emrah Serbes ile Murat Menteş arasında’ olduğuna dair bir yoruma rastlamıştım, ki bence bu oldukça doğru bir tespit. Argo kullanımının sıklığı ile dili Emrah Serbes’e yakın olmakla birlikte akıcılık konusunda da Murat Menteş süratine yakın” (Serenay). Yazarın Afili Filintalar yazarları ile sıklıkla karşılaştırılması ya da anılması topluluğa dair de bir şeyler söylemektedir. Öncelikle, daha önce belirttiğim gibi herhangi bir manifestosu, ortak üretim ve edebî dil iddiası olmayan bu topluluğun ortak bir edebî alımlama ortaya çıkardığını görüyoruz. Topluluk her ne kadar edebiyata yeni bir soluk getirmek, ortak bir üretim yapmak gibi bir kaygı gütmemediğini iddia etse de farklı bir edebî dil ve tür ortaya çıkarmış gibi görünmektedirler. İnternet çağını yansıtan bir edebî üretim yaparak bu çağın okurunu benzer noktalardan yakalamış durumdadırlar. Bunu Oğullar ve Rencide Ruhlar üzerine yazılan incelemeler de dikkate değer bir oranda görmek mümkündür “Menteş, Ünlü ve otuz iki kısım tekmili birden Afili Filintalar cenahının şenlikli edebiyat konseptine ait bir kitap” (Ali). Okurlar Afili Filintalar adını sıkça anarak ya Canıgüz’ü ve romanı tam bunun bir ürünü olarak değerlendirir ya bu topluluğu çok sevdiğini, hepsini okumaktan zevk aldığını ileri sürer ya da topluluğun ürünlerini edebî bulmadığını belirtir.

Her ne kadar incelemeler ve istatistikler üzerinden bu romanların ve genel olarak topluluğun zamanın dilini ve okurunu yakaladığı görülse de bu, topluluğu ve eserlerini olumsuz bir dille eleştiren hatırı sayılır bir kitle de görmezden gelinemez. Bu kitle özellikle Ruhi Mücerret romanı incelemelerinde görüldüğü gibi bu edebî oluşum ve ürünlere karşı olumsuz bir tavra sahiptir. En çok ileri sürdükleri eleştiriler popülerlik, çok satma kaygısı ve edebî bir değer taşımama olarak görünmektedir. edebî bir değer taşımak ya da taşımamak meselesi biraz muğlak bir eleştiridir. Çünkü akademik ve ayrıntılı olmayan bu incelemelerde bu ve benzeri ifadelerle ne kastedildiği, eleştirinin nelere yönelik olduğu çok anlaşılmamaktadır. Ancak popülerlik ve çok satma kaygısı üzerine yapılan eleştiriler, üzerinde durulması gereken bir mesele olarak görünmektedir. Okurların belirttiği ve istatistiklerin gösterdiği gibi bu eserler okur ilgisi ve satış oranları bakımından hatırı sayılır bir popülerliğe sahiptir. İlk baskısı 2004’te yapılan Oğullar ve Rencide Ruhlar Ağustos 2018 itibarıyla 22. baskısını, ilk baskısı 2013’te yapılan Ruhi Mücerret’in ise yine aynı tarih itibarıyla 16. baskısını yapmıştır. Prestijli yayınevlerinden çıkan birçok eserin ikinci baskıya geçemediği bilinmekteyken bu, kitapların popüler olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu özelliklerin yanı sıra eserlerin ve yazarların hakkında çok konuşuyor olması da ayrı bir popülerlik

sağlamakta ve aslında tartışma yaratan, belki provoke eden bir yapıda olduklarını göstermektedir.

Tüm bunların olumsuz olarak değerlendirmesi ve bu yünde eleştirilere maruz kalması topluluğun üretimini etraflıca anlamak ve nasıl alınıldığını görmek açısından kayda değerdir. Bunun için eleştirilerin haklı noktaları olabileceği ve bu noktaların ne olduğu ve nasıl değerlendirilmesi gerektiği tespit edilmelidir. Bunu yaparken olumsuz eleştirilerin odağını netleştirmek gerekir: Okurlar romanlarda çok fazla göndermenin bulunmasını “ucuz bir entelektüelite” çabası olarak değerlendiriyor. Afili Filintalar’ın romanlarında birbirlerinin adını, farklı eserleri anmalarını birbirinin reklamını yapmak; eserlerde çok fazla aforizmanın yer almasını “twit” atar gibi kitap yazmak; konu ve dil itibarıyla kitapları hızlı tüketim malzemesi olarak değerlendiriyorlar. Bunlara ek olarak Murat Menteş özelinde, Ruhi Mücerret incelemelerinde, yazarın çok satmanın yolunu bularak sürekli kendini tekrar ettiği ileri sürülüyor.

Hepsine tek tek değinmek gerekirse göndermelerin fazlalığı noktasından başlanabilir; değişik yazar, eser, tür vb. göndermelerin önceki dönemlerde de karşılaşılan bir durum olduğu açıktır ancak bunun Afili Filintalar’da dikkat çekici bir artışı söz konusudur. Bu topluluğun daha kalabalık ve hareketli bir dil ve içerik benimseyerek, çağın okurunu yakalayan bir durumdur. Birçok okur da bunun güzel olduğunu düşünmektedir. Bir diğer nokta olan Afili Filintalar’ın birbirlerinden bahsetmesi konusu reklam yapmaya yönelik midir bilinmez ama bu kitle birlikte hareket eden, birbirini anmayı seven ve kendi aralarında bir metinler arasılık kullanma eğilimindedir. Bu ve bir önceki konu birlikte değerlendirildiğinde okura internet öncesinde var olan metinler arasılık sunulmasının yanı sıra internet metni gibi bir nevi hipermetinsel okuma deneyimi sağlamaktadır. Afili Filintalar’ın aforizmaları söylemin yoğunluğunun olduğu göz ardı edilemez bir özelliğidir. Bu ciddi bir okur kitlesi tarafından çok beğenilmekte, okuma eylemini keyifli kıldığı söylenmektedir. Bunun olumlu ya da olumsuz olduğunu nesnel bir şekilde tespit edebilmenin mümkün olduğunu düşünmemekle birlikte konunun daha çok çağın getirdiği dil kullanımı ve kültürü bağlamında ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Bu metni alıntılaman, özlü düşünme ve yazmayı çeşitli nedenlerle pratik ve çekici bulan bir neslin kullandığı ve yaydığı dilin edebiyatta da kendini göstermesidir. Bugün dilin geldiği noktada yaşanan sözlü – yazılı kültür tartışmaları bağlamında duruma güzel ya da çirkin demenin ötesinde bir çözümleme gerekmektedir. Buna ek olarak eserlerin hızlı tüketim malzemesi olarak görülmesi konusu yine oldukça öznel bir yaklaşımdır; çok satan kitapların ortak özellikleri arasında sürükleyicilik

oldukça başattır. Ancak bu her çok satan kitabın kötü ya da her yüksek edebiyat ürününün sürükleyicilikten uzak olduğu anlamına gelemmez. Bu nedenle bir kitabın sürükleyici, hızlı okunabilen bir yapıda olması edebî değerini belirlemekte yetersiz bir ölçüt olarak görünmektedir. Son olarak Murat Menteş'in kendini tekrar etmesi meselesinin boyutu ve nasıl bir durum ortaya koyduğu ancak diğer kitapları ile birlikte ve bu bağlamda yapılacak bir inceleme ile tespit edilebilir. Yazarların farklı eserleri arasında üslup, dil ya da edebî teknikler açısından benzerlikler vardır. Murat Menteş'te bu durumun ticari bir kaygı ile ilgisi olup olmadığı ise tartışmaya açık bir eleştiridir.

Tüm bunlar çerçevesinde daha önce üzerinde durulduğu gibi eserler ve toplulukla ilgili konularda öne çıkan noktalar olumlu ve olumsuz anlamda ciddi bir koşutluk göstermektedir. Okur tarafından çok beğenilen bazı noktaların aynı zamanda okur tarafından ciddi eleştiriye maruz kalması Afili Filintalar'ın çağın okurunun beğenisi ile örtüştüğünü gösterebileceği gibi okurun bu yeni üretime belli bir direnç gösterdiği anlamına da gelebilir.

Bu bölüm boyunca kitap siteleri, seçili kitaplar ve okur etkinlikleri üzerinden edebî hareketinden nasıl bir etki ağı içinde olduğu incelendi. Buna bağlı olarak kitap sitelerinin internet üzerinde etkin olan kuşak okurlarınca kullanımının yoğunluğu tespit edildi. Bu okur kitlesinin okuma etkinliğini internet ağları üzerindeki farklı mecralara taşıyarak katılımlı ve etkileşimli bir hale getirdiği görüldü. Buna bağlı olarak okurların edebî eserleri puanlama ve eserler hakkında inceleme yazma etkinlikleri ile eser üzerinde odaklandıkları konular ve edebî eğilimlerinin görülebileceği istatistiki olarak ortaya kondu. Seçili Afili Filintalar eserlerinin ilgi toplayan, popüler ve hakkında konuşulan eserler olduğu ve okurların hangi noktaların üzerinde durduğu görüldü. Basılı kitap satış oranı ile internet popülerliği arasında doğru orantı olan bu eserlerin söz konusu internet ağı edebiyat hareketleri ile ilişki içinde olduğu görülmektedir. Okurların basılı kitap üzerine yazdıkları incelemeler üzerinden belirlenen beğeni odakları ile topluluğun internet etkinliğinin kitaplarla internet arasında bir ilişkiye yol açtığını görüyoruz.

4. ROMANLARDA YENİ KÜLTÜRE DAİR UNSURLAR

Bir önceki bölümde belirlendiği gibi okur ve eser internet ağı içerisinde birbirine bağlıdır. İnternet öncesi dönemde okur ilgisi, beğenisi ve eserin popülaritesi kısıtlı araçlarla belirlenebilir durumdaydı; bunlar kitabın baskı sayısı, yazarın imza günlerine katılım oranı gibi çok yönlü veri içermeyen, yalnızca niceliksel bir sonuç ortaya koyan araçlardı. Edebiyat dergileri de yazar ile okuru buluşturan bir mecra gibi görünse de aslında burada tek yönlü bir iletişim söz konusu idi. Bu araçla yalnızca yazarın sesi, kitabı hakkında bir röportaj, yazarın hayatı-eserleri konulu metinler vb. ile okura ulaşıyordu. Oysa okurun doğrudan yazara seslenme, eser hakkındaki öznel görüşlerini, okuma eğilimlerini ya da beğeni odaklarını ifade edebilme gücü basılı medya üzerinde yoktu. Okur yazılarının bulunduğu bazı fanzinler ya da kısıtlı okur incelemeleri genel bir çerçeve çizmek açısından yeterli değildir. Okur, ancak herhangi bir konferans ya da imza günü gibi somut mekanlarda fikrini ortaya koyabiliyordu ve bunlar da zaman ve mekanla sınırlandırılmış etkinliklerdi ve kısıtlı bir çevre katılım sağlayabiliyordu. İnternet öncesinde kitaplar hakkında bilgi ve değerlendirme, editoryal bir kontrolle gerçekleşen basılı medya yahut TV – radyo medyası ve akademik çevrelerce sağlanıyordu. Bugün editoryal araçların ya da akademi çevrelerinin fazla dikkat göstermediği ve üstüne konuşmadığı eserlerin internet medyası ile ciddi bir etkinlik alanı oluşturduğu gerçeği ile karşı karşıyayız. Bu noktada daha önce de değindiğim gibi internette etki alanı geniş olan eserlerle ilgili popülarite, edebî değer eleştirileri ile karşılaşmak mümkün. Ancak yine belirlenmiş olduğu üzere popüler olanın niteliği düşüktür gibi bir mantıksal süreç izlemek birçok kanonik eser ve yazar göz önüne alındığında mümkün değildir. Bunun yanı sıra edebî niteliği belirlemek de belli başlı, kesin ölçütleri olmayan bir konudur ve edebî nitelik özellikle zamana, bunun yanında çevresel, toplumsal, kültürel koşullara göre değişen bir durumdur.

Dolayısıyla en yeni medya olan internet ile dilin, kültürün ve edebî anlayışın değişimi kaçınılmazdır. Bunu da içinde bulunan çağın edebî hareketleri gözlemleyerek anlamak mümkündür. Kısacası internetin edebiyatla ilişkisi birçok farklı sonuç doğurmuştur. İnternet üzerindeki etkinlerin genel bir çerçevesi daha önceki bölümde çizildi. Bu bölümde de basılı olan edebî ürünün kendisinde var olan sonuçlar incelenecek. Bu araştırma için seçilmiş olan Afili Filintalar topluluğunun bir topluluk olarak internet ağında var olmaları okur üzerinde ortak bir alımlama yaratırken, topluluk üyelerinin her ne kadar iddia etmeseler de belli noktalarda ortaklaşan bir üretim gerçekleştiriyor

olmaları okurun bir Afili Filinta edebiyatının varlığı üzerinden alımlama ve yorumlamasına yol açmaktadır. Ayrıca yazarlar eserlerinde birbirlerinden ve birbirlerinin eserlerinden bahsederek de bu ağı güçlendirmektedirler. Peki, Afili Filintalar'ın eserlerinde yer alan ortak unsurlar nelerdir? Türün macera, polisiye olması; sürükleyici ve akıcı bir dilin kullanılması, absürt bir üslûbun söz konusu olması; farklı yazar, eser, karakter vb. göndermelerin yoğun olması; aforizmavari bir söylemin olması ve karakter isimlerinin okurun ilgisini çeken farklı bir yapıda olması. Okurların da daha önceki bölümde ortaya konan ilgi odaklarının da bu unsurlarla büyük ölçüde örtüştüğünü görüyoruz. Okur incelemelerinde de aforizmaların, göndermelerin, sürükleyicilik unsurunun, türün ve absürtlüğün yoğun bir şekilde üstünde duruldu. Şimdi seçili olan Ruhi Mücerret ve Oğullar ve Rencide Ruhlar romanlarında bu unsurların nasıl yer aldığını inceleyeceğim.

Bunu yaparken ana izleği, dört temel ölçüt oluşturacaktır. Bu ölçütler, daha önceki bölümlerde ortaya konan dil, okur, tür, bağlantılı metinsellik ve alıntılama pratiği bağlamlarında belirlenmiştir. Bu saydıklarım birbirinden tamamen bağımsız etken unsurlar ya da kümeler değildir. Y kuşağı olarak belirlenmiş olan okurun alışkanlık ve okuma pratikleri sayılan tüm unsurlarla yakından ilişkili olduğu gibi romanlarda kullanılan dilsel özellikler de diğer unsurlarla ayrı düşünülemez. Dolayısıyla ölçütler belirlenirken her bir ölçütte bazı özellikler öne çıksa da geçişken bir yapı söz konusudur. Bunlar çerçevesinde belirlenmiş olan ölçütler ana hatlarıyla şöyledir:

- 1 – Sürükleyicilik, hareketli bir dil, olay örgüsü ve akış öne çıkar; macera hem tür hem de izlek olarak görülür.
 - 2 – Yazar metinde özgün ve belirgin dilsel izler bırakır. Üslûp ile metinde telif kendiliğinden sağlanır. Karakter isimleri, absürt bir izlek ve durum gibi farklı noktalar öne çıkar. Ayrıca üslup konuşma diline yakındır.
 - 3 – Alıntılama uygun bir metin söz konusudur. Metinlerde aforizmalar ve anekdotlar sıklıkla kullanılır.
 - 4 – Metinlerde farklı türden, kurmaca ya da değil, metin parçaları ve metin dışı göndermeler sıklıkla görülür; aynı ya da farklı türlerdeki eserlere de sıkça değinilir.
- Metinlerin yakın okuması yapılırken ölçütlere uygun örnekler kuramsal temellendirmelerle verilecek ve iki roman birbirini izleyen bir sıra ile ayrı ayrı ele alınacaktır.

4.1. OĞULLAR VE RENCİDE RUHLAR

Alper Canıgüz'ün ikinci romanı olan Oğullar ve Rencide Ruhlar absürt-polisiye türünde bir eserdir. Eserin polisiye olması sürükleyici bir akış sağlarken absürt unsurlar da eseri diğer polisiyelerden farklı bir yere taşır. Okurların genellikle olumlu yorumlar yaptığı roman, yine okurlarca bu ve benzeri yönleriyle özgün olarak nitelendirilmiştir. Görünen o ki eserin bu özellikleri okur ilgisini artıran, yeni nesil okuru yakalayan unsurlardır. Romanın anlatıcısı ve ana karakteri ise beş yaşındaki Alper Kamu'dur. Alper Kamu gerçek hayatta karşılaşılması mümkün olmayan bir karakter olarak hem absürtlüğün hem de komik unsurların merkezinde yer alır. Alper Canıgüz bir nevi kitabı tek başına absürt kılan bir karakter kurgulamıştır denebilir. Çünkü Alper Kamu dışındaki roman unsurları; karakterler, mekanlar vb. gerçekçi bir yapıya yakındır. Yalnızca olay örgüsünde yine absürtlüklerle karşılaşırız ancak hem bunların tümünü Alper Kamu'nun gözünden görmekte hem de hemen tümünde onun eşliğinde gelişen olayları okumaktayız. Kısacası ana karakter sıra dışı özellikleri ile absürt unsurların ve atmosferin çıkış noktasını oluşturur.

Alper Kamu henüz beş yaşındayken temel edebiyat ve felsefe metinlerini okumuş, klasik müzikten çok iyi anlayan ve anaokuluna gönderilmeyi eziyet sayan bir çocuktur. Alışlageldik çocuk tanımına uymamakta; kültür düzeyi, ironik konuşma tarzı ve bir cinayet vakasının tam ortasında yer almasıyla farklı bir karakter olarak okura sunulmaktadır. Alper Kamu, sıradan bir çocuğun eğlenceli bir yer olarak algılayacağı anaokulunu adeta bir eziyet olarak gören bir çocuktur: “Benden, evde Shostakovich dinleyen benden, ‘kestane, gürgen, palamut’ diye yırtınmam bekleniyordu” (Canıgüz, 8). Şarkı söylemek, el işi yapmak gibi gündelik anaokulu etkinliklerini yapmaktansa, kendi deyişiyle, zihinsel özürlü olarak algılanmayı tercih eden Alper Kamu'nun öğretmenine bakış açısını bile eğitim sistemine dair bir farkındalık ile dile getirdiğini görürüz: “İşin kötüsü kadın katılımcı ders işleme metoduna kafayı takmıştı ve durmadan, açtığı can sıkıcı konular hakkında bir yorumda bulunmamızı bekliyordu” (8). Çünkü Alper Kamu'ya göre “Okulda insanın asıl öğrenmesi istenen, anlatılan dersler değil ders anlatılırken susması gerektiğidir”(31). Ana karakterin evde yalnızken beş yaşındaki bir çocuktan bekleneceği gibi çizgi film izlemek yerine Shostakovich dinlemesi; Dostoyevski ve Oğuz Atay okuması, Nietzsche'yi “çerez niyetine okumalık” olarak görüp “Şaka yapıyorum canım, sıkı adamdır Posbıyık. Korkaklığın insanı bu kadar yaratıcı kılması büyüleyici” (11) diye değerlendirmesi otuz yaşında bir karakter

olsaydı da ortalama bir kültür düzeyinin üstünde olacağını gösterir. Bu karakterin beş yaşında olması ise romanı daha absürt ve komik kılar.

Peki, böylesi gerçek dışı bir karakter kendine romanın gerçekliği için de nasıl yer bulur? Öncelikle romanda çocuğun farklılığı görmezden gelinmez, hemen her karakter onun bu ilginçliğine dair görüşünü ya da şaşkınlığını dile getirir. Mahallede işlenen cinayet sonrasında görgü tanığı olarak babasıyla birlikte karakola götürülen Alper, sorgu için komiser yardımcısını bekledikleri sırada, babasının ona yönelttiği legato, etan gibi zor cevapları olan bulmaca sorularını yanıtlarken odadaki polis memuru buna şaşırır. “Kadife eldiven içindeki demir yumruk babama dönüp homurdandı. ‘Bu ne biçim çocuk yahu?’ ‘O biçim çocuk,’ dedi babam” (39). Ana karakter karşısındaki bu yadırgama, romanın diğer unsurları olan karakter ve mekânın gerçeğe yakın olduğunu da gösterir. Alper’in annesi ve babası orta halli bir memur ailesi, en yakın arkadaşı okuma-yazma öğrenmekte zorlanmak gibi yaşına özgü dertleri olan bir çocuk, sokakta oynadığı arkadaşlarının da kimi yaş grubuna göre tehlikeli, serseri kimi ise akşama dek futbol oynamakla meşgul olan çocuklardır. Ana karakter dışındaki gerçekçi atmosfer de okurun kendi hayatına ve çocukluğuna dair nostaljik bir yaklaşım geliştirmesini sağlar. Daha önce okur yorumlarında sıkça bu nostaljik havayı dile getirdiğini belirttiğim okur, Alper’in orta sınıf aile hayatını, sokakta oynadığı futbol maçlarını ve arkadaşlıklarını kendine yakın bulurken absürtlüğüyle de komik ve eğlenceli bir okuma deneyimi edinmiş olur.

Romandaki bu gerçek-gerçek dışı tezatıyla ve anlatıcının çocukluğa dair sık sık bilgece yorumlar yapmasıyla bu absürtlük daha da öne çıkmaktadır. “Çocuklara bakıp da saflık, masumiyet ve güzellik edebiyatı yapanların aklına şaşarım. Ben bizimkilere bakınca, insanoğlunun en alçakça eğilimlerinin en çıplak halinden başka bir şey görmüyorum” (51). Alper standart dışı bir karakter olduğunun kendi de farkındadır ve çocuklukla ilgili genel anlayışı eleştirir. Metinde bu gibi cümlelerle absürtlük vurgusunun yanı sıra insanların çocukluk hakkındaki düşüncelerinin gerçek dışı bir iyimserlikle şekillenmesi de eleştirilir ve bir noktada ana karakterin çoğunlukça beklenen romantik bir çocukluk imgesiyle örtüşmemesinin normal olduğu imlenir çünkü romana göre “Çocuk, insanın atasıdır” (139). Dolayısıyla ana karakterin küçük bir insan olarak saf, salt iyi, hiçbir şeyin farkında olmayan bir çocuk olması zaten mümkün değildir ve buna bağlı olarak sert, hazır cevap, umursamaz ve kurnaz olması da şaşırtıcı olamaz. Onu farklı kılan yalnızca fazla kültürlü ve cesur oluşu olabilir ve bunlar yetişkin insanlar için de ayırıcı özelliklerdir. Tüm yetişkinlerin iyi ya da kültürlü olmadığı bir dünyada tüm çocukların

da saf ve dünyadan bihaber olması romanın gerçekliği içinde beklenemez. Dolayısıyla Alper Kamu'nun sıkça küfreden, olayları hep eleştirel bir tavırla ele alan, saçma bulduğu şeyler karşısında sert tavır takınan bir karakter olması gerçek dışı değildir ve onun çocukların dünyasına ait olamayacak konulara yaklaşımı ve bunlarla ilgili düşüncesi elbette farklı olacaktır: “Laf aramızda, ölülerin buna bozulacaklarını hiç sanmıyordum. Onların hayatı bu kadar ciddiye alacağını düşünmek bence düpedüz dangalakça bir yaklaşımdı” (77). Alper Kamu sıradan bir çocuk gibi ölümü uzak ve korkunç bulmayan, ölümün ve ölenlerin ulvî addedilmesini “dangalakça” bulan özgün ve birçok tavrı ve söylemiyle ukala bir karakterdir.

Yazar böyle standart üstü ve kültürlü bir karakter kurgulayarak metin dışı göndermelerini rahatlıkla yapabildiği bir zemin de oluşturmuş olur. Roman boyunca Alper birçok düşünür, yazar, eser, beste, bilimsel konular vb. üzerine söz söyler. Goethe'nin meşhur karakteri Genç Werther'i anar, Kartal Tibet'in Senede Bir Gün filmindeki haliyle benzerlik kurar, kendisini “Milena'dan mektup gelmesini bekleyen [...] onu açma işini durmadan geciktiren Kafka” (105) gibi hisseder, işçi sınıfının bilinçsizliğine “Hey gidi koca Marx” (62) diyerek hayıflanır, kendini telefonda komiser yardımcısına Walter Matthau olarak tanıtır, tekinsiz bir mahallenin adının neden Paris olduğuyla ilgili “Belki Baudelaire'i çok sevdikleri için” (116) diyerek tahminde bulunur ve benzer birçok metin dışı gönderme yapar. Bunlardan bir başkası da yine Alper'in ölümle ilişkili duyarsızlığını imleyen ve metnin akışını kesen Russel Paradoksu ile ilgilidir. Bir cinayet sonucu öldürülen komşusunun üniversite öğrencisi olan oğlu Rebi, babasının çok iyi bir yerde olduğunu söyleyince Alper'in karşılığı kendinden yaşça büyük bir yetişkin olan Rebi abisini afallatacak şekilde olur: “Russel Paradoksu bize her şeyin hiçbir şeyin içinde yer aldığını açıkça gösteriyor” (57). Bu gibi metin dışı göndermeler komedi unsurunu pekiştirirken okurun internetten Russell paradoksuna bakma ihtiyacı ya da isteği duyabileceği hiper metinsel bir okuma deneyimine de olanak tanır. Bu da yeni nesil okurun birçok yönden ilgisine hitap edecektir. İnternet çağı okurun bilgi ile ilişkisi kitap ve okul düzleminin dışındadır artık. Bu okur her an her tür medyadan enformasyon kalabalığı ile yaşar ve bunu içine doğduğu çağ nedeniyle kanıksamıştır. Her an ve her yerde bilgi hayatında olan okur bu kalabalık içinde farklı unsurları algılayabilen ve tek yönlü, tek odaklı araçlardan kolayca sıkılabilen bir kuşağın üyesidir. Dolayısıyla hem tek düze bir akışın olmaması kitabı onun için daha kolay okunur kılacaktır hem de arada geçen ilginç bir bilgi dikkatini dağıtmaktansa ilgisini pekiştirecektir.

Okur ilgisini pekiştirecek bir araç olan metin dışını halihazırda “paratext” yani metin dışı bir unsur olan bölüm başlıklarında da dikkate değer bir şekilde görmek mümkündür. Oğullar ve Rencide Ruhlar romanı on dört bölümden oluşmaktadır ve bölüm başlıkları çeşitli edebî ya da kavramsal göndermeler içermekte ve söz oyunlarına dayanmaktadır. Her bölüm başlığın atıfta bulunduğu eser ya da olgu ile ilişkili bir içeriğe sahiptir. İlk bölüm “olmak ve de olmamak” başlığıyla Shakespeare’nin ünlü oyunu Hamlet’e gönderme yapar. Bu bölümde Alper’in yaşamı okura sunulurken ayrıca bölüm, karakterin varoluşsal düşüncelerini içerir. İkinci bölüm “ne güzel komşumuzdun sen Hicabi amca” başlığıyla Ahmet Muhip Dranas’ın “Fahriye Abla” başlıklı şiirine gönderme yapar ve bölümde hem adı geçen komşu Hicabi Bey öldürülür hem de Alper’in hoşlandığı komşu kızı Alev Abla ile uzun sohbeti yer alır. Dranas’ın şiiri de kendinden yaşça büyük bir komşu kızına aşkını ifade eden bir şiir kişisini barındırır. Dolayısıyla hem benzer bir abla figürü hem de ölen bir komşunun gidişi ile bölüm başlığıyla uyum içindedir. Üçüncü bölümün başlığı “ilahi adalet, ömürsün”dür ve günlük dilde kalıplaşmış bir söz grubu olan “ilahi adalet” anıştırılarak bölümde adalet sistemi eleştirisi yer alır. Ayrıca başlıkta “İlahi sen ömürsün!” gibi başka bir günlük söz kalıbının dönüştürülmesiyle bir söz oyunu yapılmış olur. Beşinci bölüm “serin devlet” başlığıyla yine yaygın bir kavram olan “derin devlet”e gönderme yapar ve bölümde günün ailesinin çalıştığı devlet kurumunda geçiren Alper’in kurumda gördüğü yolsuzluklar ve sistem eleştirisi işlenir. Yedinci bölüm “öcülerin öcü” başlığıyla Fakir Baykurt’un Yılanların Öcü romanını anıştırır ve bölüm Alper’in kendisini korkutan maceraları ile geçer, burada gönderme yapılan eserden çok kelime oyunu yaparak konan başlığın kendisi ile ilişkili, korkutucu öcü sözüne uygun bir içerik söz konusudur. Sekizinci bölüm “sineklerin tanrısı Leviathan’a karşı” başlığıyla William Golding’in klasik eseri Sineklerin Tanrısı romanına, İncil’de geçen Leviathan adlı yaratığa ve Thomas Hobbes’ın aynı isimli kitabına gönderme içerir. Sineklerin Tanrısı bir grup çocuğun çeşitli mücadelelerine odaklanan bir konuya sahiptir ve bu bölümde Alper de küçük bir çocuk olarak savcı Metin Bilgin ile belli bir adalet mücadelesi vermektedir. Burada Metin Bilgin’in bir devlet görevlisi olması ile Hobbes’un egemen devlet fikri, kötücül bir adam olması ile de İncil’de şeytani bir yaratık olarak geçen Leviathan ilişkilidir. Dokuzuncu bölüm “dünyanın merkezine yolculuk” başlığını taşır ve herhangi bir söz oyunu yapılmadan, doğrudan Jules Verne’nin kitabının adından alınmıştır ve bölümde Alper’in Rebi ile babasının arkadaşlarıyla vakit geçirdiği meyhaneye gitmesi konu edilir. Burada anıştırılan eserin içeriği ile kurulan bir koşutluktan ziyade metaforik

bir yaklaşımın söz konusu olduğu görülmektedir. On birinci bölümün başlığı “böyle uyurdu zerdüş”tür. Nietzsche’nin Böyle Buyurdu Zerdüş kitabının adı bir söz oyunu ile dönüştürülerek bölümün başlığı haline gelmiştir. Bölümün dilinin belirsiz olması, metaforik anlatımların yoğunluğu gibi etmenler Böyle Buyurdu Zerdüş’ün dili ile benzeştirilebilir. Ancak bu bölümde okurlar farklı bir benzerliğin üzerinde yoğunlukla durmaktadır. Oğuz Atay’ın başyapıtı kabul edilen Tutunamayanlar romanındaki ana karakter Turgut Özben’in hayali arkadaşı olan Olric’le, bölümde yer alan Alper ve Özdemir arkadaşlığı benzeştirilmektedir. “Kitabın bir bölümünde iyice belli oldu ki Oğuz Atay tadı aldım. Alper Kamu ve Öztürk ilişkisi, Turgut Özben ve Olric ilişkisini hatırlattı bana” (Hüsamettin Çalışkan, 1000kitap). Aynı fikirde olan başka bir okur da şöyle der: “Ayrıca ‘Böyle Uyurdu Zerdüş’ bölümü ise Tutunamayanlar’daki Olric’e bir heves, öykünme sonucu oluşturulan bölümdü” (Sezen, goodreads). Bu karakterler arasında hayali-gerçek düzleminde bir koşutluk görünmektedir ancak burada okurun alımlaması metnin niyetinin önüne geçmiş görünmektedir. Bu da metin dışı unsurların okur için farklı bir okuma deneyimi ve alımlama sürecini kapısını açabileceğine dair bir işaret taşır.

Kitabın diğer bölümlerinden on ikinci bölümün başlığı “kartallar kuantal uçar”dır. Bu bölümde Attila İlhan’ın senaristliğini yaptığı 80’li yıllarda Türkiye’de meşhur olan Kartallar Yüksek Uçar dizisi anıştırılmaktadır. Dizinin konusu ile bölüm içeriği pek bir benzerlik taşımamaktadır. Daha çok, Alper’in Erdoğan Bey’i alt ettiği bölüm, kartallar yüksek uçar sözündeki kartalın büyüklüğü, cesareti vb. ile ilişkili görünmektedir. On üçüncü bölüm ise “mevlitte son tango” adını taşır. Burada Paris’te Son Tango adlı klasik sinema filminin adı ile oynanarak bölümde Alper’in olayları çözüme kavuşturması işlenir ve bir nevi son vurgusu öne çıkarılır. Romanın hemen her bölüm başlığında görülen bu söz oyunu ve göndermeler, bölüm başlıklarındaki metin dışılıkta oldukça zengin ve katmanlı bir yapı ortaya çıkarır. Öncelikle yukarıda da değindiğim gibi zaten bir metin dışı olan başlığın ayrıca ve tekrar metin dışı göndermelerin zemini olması hikâyenin dışında ancak aynı zamanda hikayeyle ilişkili bir yapı kurulması hem üslupsal hem de okurun ilgisini cezbedecek bir zenginlik oluşturur.

Söz konusu okur tipinin ilgi ve beğenisine hitap eden unsurlardan biri de daha önce söz ettiğim gibi aforizmaların ve tespitlerin yoğun olduğu bir üslubun benimsenmesidir. Romanda ana karakterin çok bilmişliği ve hazırcevaplığı sıklıkla kısa, özlü cümleler kurmasına ve tespitler yapmasına olanak tanır. Hemen her konuda bir eleştirisi ve her şeye bir cevabı olan Alper Kamu, hayata belli bir mesafeden ve biraz yüksekte bakar.

Yaşadığı sokakta, uzun saçlı ve küpeli iki gencin birlikte yaşadığı bir öğrenci evi vardır. Normal bir çocuk, genç abileri rol model olarak görmeye ya da onlara özenmeye hevesli olabilecekken Alper onların durumlarını küçümseyen bir bakış açısıyla değerlendirir: “Açıkçası hiç umudum yoktu bunlardan. Birkaç yıl ota boka gülüp ne kadar farklı olduklarını düşünecekler, sonra da ‘aslında’ ne kadar farklı olduklarına inanmayı sürdürerek sefil bir orta sınıf hayatına adım atacaklardı” (17). Ana karakterin benzer başka bir tespitini de öldürülen komşuları Hicabi Bey’in iki oğlundan asker olanı ile olan diyalogunda görür. Asker Şemi Bey, cesaretini överek ileride asker olması gerektiğini söylediğinde Alper hiç çekinmeden şöyle karşılık verir: “Askerlikte kafa tutmanın değil itaat etmenin meziyet sayıldığını sanıyordum” (105). Alper kendinden yaşça büyüklerin hemen her hareketini eleştiren ve bulduğu ilk fırsatta onlara karşılık veren bir karakterdir. Bazen bu örnekte olduğu gibi sisteme yönelik eleştiriler yaparken bazen de insanları eleştirir: “Kendinizle yüzleşmekten kaçıp aşağılık arzularınıza budala erkekleri alet ediyorsunuz. İstedığınız olunca pişmanlık, olmayınca da histeri krizleri geçiriyorsunuz” (86). Alper’e aşk hayatı üzerine dert yanan, komşusunun sevgilisi olan genç kadının “Hepiniz iğrençsiniz, bütün erkekler” demesi üzerine Alper kadınlar üzerine yukarıdaki cümlelerle başlayan genellemeler yapmaya koyulur. Ancak kendi “raconunca” nezaketi de elden bırakmamaya özen gösteriyor gibi görünür: “Her durumda bir kadınla konuştuğumu da aklımdan çıkarmamam gerekiyordu” (86). Ancak bu düşüncenin hemen ardından “Ayyaş Afrodite” diyerek bu özenin zorlama olduğunu göstermiş olur. Daha beş yaşında ama oldukça cinsiyetçi bir tavır göstermesi romandaki erillik açısından dikkat çekicidir. Bu yalnızca bu karakterle olan diyalogda görülen bir durum değildir. Cinsiyetçi tavır romandaki diğer kadınlar üzerinden de devam eder; en başta annesi ana karakterin kadına bakış açısını ortaya koyduğu bir alandır. Roman boyu annesinin hijyen alışkanlığını diline dolayan Alper’in bu tavrı, genel olarak nostaljik bir atmosfer hissedilen metinde, annelerin temizlik takıntısının çocukları rahatsız etmesi gibi masumca bir çerçevede değerlendirilebilecekken Alper’in konuyla ilgili tespiti, bu masumane açıklama imkanını yok eder: “Cinsel hayal kırıklıklarını hijyenle telafi etme alışkanlığını bekar geçirdiği o yıllarda edinmiş olsa gerek” (26). Her şeye yüksekte baktığını söylediği Alper’in benzer bir tavrı ailesine karşı da gösteriyor olması anlaşılabilir belki ama aynı tavır babası söz konusu olduğunda acıma, empati kurma ve onun üzülmemesi için patronu ile konuşmaya varan bir yakınlıkla sunulurken annesi konusunda benzer bir yaklaşımı görmek mümkün değildir. Roman boyunca okura annesinin temizlik hastalığı, hata yapıp eve geldiğinde sürekli konuşacak

olması ya da ebeveyn tartışmalarında baskı yapan taraf olması gibi mesajlar verilerek dırdırcı, olumsuz bir kadın imajı çizilir. Ana karaktere göre annesi olumsuzluklarla beslenir: “Üzüntü olmadan yaşayamaz annem. Felaketler onun yaşam kaynağıdır. Sanırım her şey yolunda giderken kendini gereksiz hissediyor” (26). Babası ise Alper’in deyişiyle “eş durumundan hayatı kaymış” bir adamdır. Annesine yakınlık gösterdiği tek an olan babasını annesinin istediği gibi ev bakmak üzere Erzurum’a gönderdiği zaman bile aslında babası için çözüm ürettiği bir andır. Romanın genelinde de olay örgüsüne etkisi olan karakterlerin tamamına yakının erkek olması, bu bağlamda kadın olan tek karakterin de cinsel bir tablo içinde sunulması aynı eril dili ve tavrı besler. Söz konusu kadın karakter Alev, romanın başında Alper’in hoşlandığı komşu kız Alev Abla olarak ortaya çıkar. Sonra anlaşılır ki annesiyle yaşayan Alev, komşu gençlerden biriyle ilişki içindedir ve annesinin kendisini pazarlaması sonucu başka bir komşunun kendini kullanarak çektiği seks kasetlerine malzeme olmaktadır. Karakterin adı da dikkat çekici, oldukça dişil bir seçimdir. Diğer karakterler daha sonra ayrıntılı olarak üzerinde duracağım gibi karakter özellikleri ya da konumları dolayısıyla ya da söz oyunları kullanılarak isimlendirilirken Alev söz konusu olduğunda bu, cinsiyeti öne çıkaran bir yaklaşıma dönüşmüştür. Oysa Alev, romanın bize sunduğundan farklı bir bakış açısıyla şöyle de değerlendirilebilirdi: Daha romanın başında küçük Alper’le ilgilenen, şefkatli bir abla, annesiyle yaşamak zorunda kalan, cinsel istismara maruz bırakılmış ve sevdiği adamla kavuşamayan bîçare bir kadın. Ancak romanda sadece kadın olma imajı kendisine daha uygun görülmüştür. Romanın dilindeki argo kullanımı, sokak jargonu vb. ile de beslenen eril atmosfer Afili Filintalar’a bu bağlamda yöneltilen eleştirileri haklı kılar niteliktedir. Bu da bugünkü kuşağın sosyal medya ile karşısında durmaya çalıştığı erkek dilini üretmeye devam eden bir tavır olarak görünmektedir. Ancak yine de istatistiklerin bize söylediği kadın okurun Afili Filintalar’ı okuduğudur.

Alper tespit yaparken ya da aforizmavari cümleler söylerken genel olarak yine eril bir dil kullanır ancak bu, yukarıda bahsettiğim kısımlar dışında, karakterin kurgusu içinde tutarlı ve karakterin yapısına, mekâna uygundur. Çünkü Alper tüm bilgeliğine karşın henüz beş yaşında, sokakta futbol oynamayı seven bir erkek çocuktur. Ancak bu çocukluğa özgü olan ilgi alanını bile bilgece bir yaklaşımla ele alır: “Severim futbol oynamayı. Fiziksel mücadele ihtiyacımı karşılıyor bu oyun. Özellikle sert geçen maçlardan sonra eve kan revan içinde gitmek ayrı bir zevk. Savaş kahramanı gibi hissediyor insan kendini; bir de, varoluş mu önce gelir öz mü, çok iyi anlıyor” (20). Yahut evdeki sessiz akşamlar Alper Kamu’ya göre yine insanın varoluşuyla ilgili ve

orta sınıfın rutin yaşamının kötü bir sonucudur: “Günü en az acı verici biçimde öldürmeyi sağlayan mükemmel rutini bozmuştum. Saat kaçta yemek yenir, kaçtan kaçta kadar televizyon izlenir, kaçta tuvalete gidilir, kaçta zıbarıp yatılır...” (52). Alper’in acıya bakış açısı da aforizmatik cümlelerle okura ulaşır ve oldukça nettir: “Gerçek acı sessizdir, bir huzurevi gibi” (85). Tüm bu cümleler hem karakterin absürtlüğünün altını çizer hem de kitabı “okurken birçok yerin altını çizmeye” müsait hale getirir. Kitap sitelerindeki okur yorumlarında birçok okur tam da bu ifadeyle kitabı övmektedir. Daha önce değindiğim gibi de birçok okur inceleme yazmak yerine yalnızca altını çizdiği bölümleri paylaşmayı seçmiştir. İnternette yapılacak ufak bir araştırma da okurların bloglarında ya da başka mecralarda kitaplarda altını çizdikleri bölümlerin paylaşılmasının ciddi bir eğilim olduğunu gösterecektir.

Aforizmaların yanı sıra romanda birçok anekdot da paylaşılmaktadır. Bu da okura fragmental bir okuma deneyimi sunar, tıpkı internette kısa okumalar yapma ya da bir metni okurken bağlantılarla başka bir metne gidip dönebilme pratiğinde olduğu gibi romanın akışına bazı farklı metinler yerleştirilmiştir. Bunlardan ilki sözü geçen Alev Ablanın bir akşam apartman önünde Alper’e anlattığı Karlar Kraliçesi masalıdır. Burada Alper yine evden bunalıp sokağa çıkmışken bir anda Alev Abla ile karşılaşır ve evde canını sıkıymış olan tayin, taşınma gibi konular rafa kalkar ve bir anda Alper okura Alev Abla’nın anlattığı masalı aktarmaya başlar. Masal Alper’in dilinden oldukça farklı bir süzgeçten geçerek anlatılır: “Karlar Kraliçesi işi gücü hainlik ve fesatlık olan Laponyalı bir cadıymış. Sözü geçen pis karı öyle bir ayna yaptırmış ki...” (32). Masadaki diğer karakterler de Alper’e göre orijinalinden farklıdır, masalda birbirine olan aşkları ile övülen, ayrı düşmelerinin üstesinden gelmeyi başaran bu olumlu tipler ona göre hiç olumlu ya da masum değildir: “Bu ikisi yaz aylarında sürekli birlikte takılır, çayirlarda hoplayıp zıplar, çoğunlukla da balkondan birbirlerinin evine falan girip, pis günahları boynuna, herhalde birtakım haltlar karıştırırlarmış” (32). Ayrıca bu karakterler Alper’e göre masum olmadıkları gibi akıllı da değildirler: “İkisi birlikte, yaşadıkları onca maceradan sonra bile, dirhem olgunlaşmamış aynı gerzek çocuklar olarak evlerine, ninelerinin dizlerinin dibine geri dönmüşler” (34). Bir masal klasiği olan mutlu son bile Alper’in küçümseyici yaklaşımıyla sunulur. Kitapta masala yaklaşık üç sayfa ayrılır. Bu bölüm hikâyenin akışını keser ve okura bilindik bir hikâyeyi farklı bir üslupla sunarak okurun ilgisini yeniler. Çoklu ekran çağında tek bir şeye uzun süre odaklanamayan okura bir mola şansı tanır. Üstelik bu mola hemen öncesinde can sıkıcı bir konu işlenirken oldukça eğlenceli bir üslupla anlatılan bir masalla yapılır. Okurun

bildiği bir masalı farklı bir üslupla sunmak da ayrıca ilgi çekici ve yabancılaşma olanağı tanıyacak niteliktedir. Okurun yabancılaşması ise dikkatini canlı tutarak daha etkin bir okuma süreci yaşamasına olanak tanır. Eserde yabancılaştırma tersine bir süreç izlenerek de yapılır. Alper'in olayları çözdiğünü düşündüğü ve Alev ile Erkin'i suçladığı bölümde cinayet etrafında gelişen olaylar masal türündekine benzer bir üslupla anlatılır. Yine yaklaşık üç sayfa boyunca okur bir yabancılaştırmaya maruz bırakılır. Bu kez okurun bilmediği bir olay tanıdık olduğu bir üslupla işlenmektedir ve bu üslup aslında kesinlikle söz konusu olay kullanılan masal üslubunun yarattığı atmosferden çok daha karmaşık ve dehşet verici bir durumdadır ve bu da okuru sarsacak olan unsurdur.

Anekdotların, göndermelerin ve aforizmaların sıkça kullanılması; internetin fragmental ve geçişken dünyası ile aynı anda çok şeyi algılayabilen okur için oldukça uygun görünmektedir. Metnin bu hareket ve kalabalığı romanda geçen marka isimleri üzerinden de desteklenir. Afili Filintalar romanında markaların sıkça geçmesi artık onların bir özelliği haline gelmiştir denebilir. Daha önce bahsettiğim gibi markaları Murat Menteş ya da Emrah Serbes romanlarında da yoğun olarak görürüz. Bu romanda ise göze batacak bir yoğunlukta olmasa da Tekel birası, kulüp rakısı ya da Samsun sigarası gibi markalar geçer. Bunlar hem metnin kalabalığına dâhildirler hem de Afili Filintalar'ın sıklıkla işaret ettiği bir karakter ve atmosfer kurgulamaya yardımcıdırlar. Emrah Serbes'in meşhur karakteri Behzat Ç.'nin yalnızca Tekel birası ve Samsun sigarası içmesi gibi belli bir kitleye özgü unsurlar olarak okunması mümkündür.

Yeni nesil okurun Afili Filintalar romanıyla ilgili üzerinde sıkça durdukları konulardan biri de kitaplardaki karakter isimleridir. Romanlarda absürt, göndermeli ya da takma adlara benzeyen karakter isimleri dikkat çekici bir yoğunluktadır. Canıgüz'ün bu romanında da karakter isimleri bunu yansıtır. Özellikle ana karakterin adının Albert Camus ile tesadüften öte bir benzerlik içindedir, Alper Kamu. Bu benzerlik yalnızca bir söz oyunu olmaktan ötedir. Varoluşçu filozof Albert Camus'nün düşüncesinin temeli absürte dayanır. Camus'nün düşünsel hayatı iki ayrı döneme ayrılır ve ilk dönemi sözü geçen absürt, ikinci dönemi ise başkaldırı dönemidir. Düşünürün ilk döneminde intihar, ikinci döneminde ise cinayet olgusu görülür. Her iki olgu da ölüm ortak noktasında bulunduğu için yaşamın anlamsızlığı Camus düşüncesinin vardığı noktadır. Romanın izleği ve ana karakterin hayatla olan ilişkisi bu düşünce ile koşutluk göstermektedir. Romanda gerilimi sağlayan unsur bir cinayettir ve ana karakter dili ve eylemleri ile yaşamı ciddiye almayan bir tavır sergiler. Alper Kamu'nun ölüme bakış açısındaki soğuk kanlılık ve ölüm hakkında söyledikleri de bu tavrı desteklemektedir. Ona göre

yaşam ciddiye alınacak bir şey değildir. Bunların yanı sıra Alper Kamu karakterinin baştan sona absürt bir yapıda olması ve romandaki absürtlüğün kaynağı olması da yine Camus ile ilişkili görünmektedir. Ayrıca aynı zamanda anlatıcı olan karakterin romana “Beş yaş insanın en olgun çağıdır; sonra çürüme başlar” cümlesiyle başlaması da daha baştan varoluşçu düşünceye yapılan bir göndermedir. Yazarın ana karakterin adının seçimi okurların da ilgisini çeken ve internette kitap sitesi, sözlükler, bloglar gibi farklı mecralarda kitaptan bahsederken sıklıkla üzerinde durdukları konulardan biri olmuştur.

Romandaki diğer karakter isimlerine gelinecek olursa kendilerini Erkin ve Koray diye tanıtan Alper’in sokağındaki genç komşular da müzisyen Erkin Koray’ın adına aleni bir gönderme içerir. Bu gerçek isimleri midir yoksa gerçekten doğru adlarını mı kullanmaktadırlar buna değinilmez. Belki de yazar karakterlere isim verirken fazlaca özentili görünmemesi için kendini öyle tanıttıklarını akış içinde dikkat çekmeyecek bir şekilde geçirerek okura bir belirsizlik bırakmış ve belki de karakterlerin bu özentili tavra sahip olduğu imajını çizerek abartılmış bir isim verme durumundan kaçınmayı tercih etmiştir. Bunun yanı sıra romandaki cinayetim maktulü olan Hicabi Bey’in adı da karakterine uygun görünmektedir. Hicabi Bey’in romanın sonunda sapkınlıkları olan; karısını, komşusunun kızını, polislik yaptığı dönemde eline düşen gençleri vb. kendi cinsel sapkınlıkları çıkarına kullanan kötü bir adam olduğu olduğu açığa çıkar. Bu doğrultuda Arapça kökenli utanç anlamına gelen hicap sözcüğünün sonuna, yine Arapça bir ek olan ve isimden sıfat yapan nispet ekinin eklenmesi ile utanç verici anlamında bir isimle karakterin sapkınlığı ve kötülüğü imlenmiştir.

Olayların gelişmesiyle romana dâhil olan polis memuru, komiser yardımcısı, savcı gibi karakterlerin isimleri konurken de tiplerin gerektirdiği standart gözetilmiştir; komiser yardımcısının adı Onur Çalışkan, savcının adı ise Metin Bilgin’dir. Buradan mesleklerin idealine gönderme yapılan metnin onurlu ve çalışkan bir emniyet çalışanını, metanetli ve bilgili bir adalet adamını işaret ettiğini görürüz. Ancak karakterler tam olarak bu ideali yansıtmaz. Komiser yardımcısı işleri en kolay şekilde halletmeye çalışan bir tip iken savcı ise kendi çıkarları doğrultusunda adaleti saptıran biridir. Bu şekilde romanda tiplerin isimleri ile oluşturulan tezatlık toplumsal eleştiriyi de beraberinde getirir. Roman boyu ara ara bu gibi göndermelerin olması bazı okurlarca romanı eğlencelik bir polisiye olmaktan çıkarır ve Y kuşağının eğlenmekle öğrenmek arasında herhangi bir sınır koymayan, her şeyi geçişken kılan bakış açısına uyan bir tablo çizer. Roman otoriteyi ve devlet kurumlarını sıklıkla hedef alır: “İşlenen suçun sorumluluğunu bir deliye yüklemek otoritenin sadece kolayına gelmiyor, aynı zamanda işine de geliyordu.

[...] Yani düzen o kadar mükemmeldi ki, o düzenin yasalarına karşı çıkan kişinin aklından kuşkulunmak gerekir demeye getiriyorlardı” (83). Devlet kurumlarını yansıtan bir diğer karakter olan Alper’in babasının müdürü Erdoğan Bey de alışlageldik bir devlet kurumu yöneticisi olarak çıkarları doğrultusunda hareket eden ve adam kayırma ya da harcama yöntemiyle makamını kötüye kullanan bir tiptir. Kısacası devlet kurumları eleştirel bir tavırla romana dâhil olurken olumsuz taraflarıyla normal ve bilindik şekilde işlenir, bu kişi kurumlar gerçekçidir ancak olumlu bir çerçevede değil. Bu da romanın belli ölçüde bir sistem eleştirisi yapmasına olanak tanır. Bir araç olarak interneti hem enformasyon hem eğlence hem iletişim için kullanan Y kuşağının aynı araçla Gezi protestoları akımını da yaratan toplumsal ve politik bir duyarlılığa sahip olması ve birçok farklı unsuru tek bir mecrada toplayabilen bir kuşağın absürt bir polisiye içinde toplumsal bir eleştiriye de barındıran, çoğul bir söylemi kolayca kabullenip beğenmesi şaşırtıcı değildir. Romanda bu toplumsal arka planın bir çocuğun diliyle ve gözünden, ironik bir tavırla işlenmesi de okurun ciddi ya da eğlencelik diye bir ayrımı gözetmeyen alışkanlıkları ve dünya görüşü ile koşutluk gösterir.

4.2. RUHİ MÜCERRET

Ruhi Mücerret, Murat Menteş’in 2013 yılında çıkan üçüncü romanıdır. Menteş, Afili Filintalar’ın lokomotif isimlerinin başında gelir ve kendisi sağ eğilimli bir yazar olarak bilinse de her kesimden ciddi bir okur kitlesi ve ilgisi vardır. Yazarın tüm eserleri popüler olsa da kitap siteleri üzerindeki istatistiki verilerle Ruhi Mücerret en önde yer alır. En çok ilgi gören roman olmakla birlikte incelemelerde görüldü ki yazarın ilgi çeken bu romanı diğer Menteş romanlarıyla karşılaştırılmaktan ve büyük bir kitle tarafından eleştirilmekten kurtulamayan bir eserdir. Ancak ilgi gösteren kitlenin büyük bir kısmı da eseri beğenmekte ve eser belli noktalarda internet ve edebiyat ilişkisi bakımından ciddi bir veri sunmaktadır.

Roman, adını aldığı Ruhi Mücerret adlı, 100 yaşında bir Kurutuluş Savaşı gazisinin başından geçen absürt olayları konu alır ve macera türündedir. Roman “Aynı Vav”, “Ruhi Mücerret”, “Civan Kazanova” ve tekrar “Ruhi Mücerret” başlıkları verilen dört ana bölümden oluşur. İlk ve son bölüm hem oldukça kısadır hem de daha çok giriş ve sonuç özelliği taşıyan altı-yedi sayfalık bölümlerdir. Hikâyenin akışını asıl bölücü olan iki ve üçüncü bölümlerdir. Bu iki bölümde anlatıcı da değişir; her bölüm adını aldığı ana karakterin ağzından okura aktarılır. Kitap, Ruhi Mücerret ve bir arkadaşının

Haydarpaşa rıhtımındaki çay bahçesinde otururken Coca Cola renklerindeki, üstünde “Coca Cola hayatın tadı!” yazan bir tren ile Pepsi renklerine boyanmış, bacası Pepsi şişesi şeklinde olan bir geminin çarpışmasına tanıklık etmesiyle başlar. Daha ilk bölümden Ruhi Mücerret’in 100 yaşındaki bir gaziden beklenmeyecek bir dil kullanması ve dünya devi iki markayı temsil eden araçların devasa bir kazaya karışması romandaki absürt atmosferi okura hissettirir. Romanın ilerleyen bölümlerinde diğer ana karakter Civan Kazanova ve Ruhi Mücerret’in sürekli reklamlarla konuşmasını sağlayan reklam şebekesi işin içine girer ve tüm bunlar çerçevesinde bir macera yaşanır.

Eserin ana bölümleri dışında seksen altı alt bölümü bulunmaktadır. Bu bölümlerin her biri ortalama üç-beş sayfadan oluşur. Kısa kısa bölümlenmiş bir kitap fragmental bir yapı sunarak internet kültüründeki kısa ve odaklanma sorununu aza indireyken yapı ile koşutluk içindedir. Bu alt bölümlerin her biri ayrı ve ilginç bir başlık taşır. Murat Menteş, başlıkları koyarken çeşitli söz oyunlarına başvurmuştur. Söz oyunlarından yararlanma Afili Filintalar’ın, özellikle de Murat Menteş’in karakteristik özellikleri arasındadır. Kitabın ilerleyen içeriğinde de benzeri dil kullanımına sıkça rastlanır. Bölüm başlıklarındaki söz oyunlarını birkaç ana gruba ayıracak olursak kalıp söz ile oynanarak yapılanlar, metin dışı gönderme içerenler, özlü söz ya da tespit tarzında olanlar ve alışılmamış tamlamalar diye dört ana gruptan söz edilebilir. Kalıp söz ile oynanarak yapılanların bazıları şöyledir: “tuzaktan kumanda”, “hayvanseverlikte karar kılmış insan sarrafı”, “7 ölümcül sevap”, “erkeğin kalbine giden yolda sürat rekoru”, “bok ringinde kazanıp dans pistinde kaybetmek”, “mutluluktan uçarken meraktan çatlamak”, “kör kuyuya düşen kör bıçak sessizliği”, “bıçak sırtında, diken üstünde”, “gömülmenin neresinden dönsek kardır”.

Metin dışı gönderme içerenler; “Bismillah, Rahmaninov!”, “7 ölümcül sevap”, “dar zamanda kısa yolculuklar”, “Pavlov’un Freud’a hediye ettiği köpek”, “seks-i memnu”, “Pinokyo ile burun buruna”. Özlü söz ya da tespit tarzında olanlar; “Geçmişte kalan her şey kısa sürmüş demektir”, “Maktullerin katillere sayı üstünlüğü var”, “Öfke ve pişmanlık, gerçeği tatlandırmaz”, “Şansım yaver giderse mezarımdan petrol fişkirir”, “Birinin duygularına haddinden fazla değer verirken, onu anlayan imkansızlaşır”, “Kaderini çizerken cetvel kullanamazsın”, Zevksizler ve aptallar bu dünyanın gerçek sahipleridir”, “Vicdanını korursan, aklını kaçırmazsın”, “Yalan aptallaştırır, hakikat delirtir”. Alışılmamış tamlamalar; “Hayvanseverlikte karar kılmış insan sarrafı”, “hafıza nezlesi”, bulutlara değen gecekondu”, “içindeki şeytandan emir alan asker”, “kaybedenler liginin şampiyonu”, “kobay kontenjanı”, “boks ringinde kazanıp dans

pistinde kaybetmek”, “düz yolda dengesini yitiren ip cambazı”, “şeytanın staj yaptığı şirket”, “tüm insanlığın inandığı pembe yalanlar”, “hainin göğsündeki şeref madalyası”. Bu başlıklarla zaman zaman komedi ve absürt unsurları pekiştirilmiş ve bununla okurun her yeni bölüme geçişinde bir yabancılaşma yaşamasına neden olacak zemin hazırlanmış. Bu bir sonraki bölüme başlarken okurun dikkatini toplayan ve onu metne bağlayan bir unsur olarak görülebilir.

Yeni bölüme geçildiğinde dikkati çekecek bir diğer unsur da her bölümde yer alan epigraflardır. Alt bölümlerin hepsine yakınında epigraf kullanılmıştır. Epigraflar birçok eserde rastlanan metin dışı unsurlardır ancak bu kitapta bilinen şeklinden biraz daha farklı ve oyunlu bir şekilde kullanılmışlardır. Öncelikle epigrafların bazıları kurgudur: “Dünya küçük. Yine de onunla pinpon oynayamazsın. (Tuğrul ve Çağrı Beyler)” (Menteş, 77). Burada tarihi iki karakter kaynak olarak verilse de sözün kendisi yazara aittir. Hem kaynağı hem içeriği kurgu olan epigraflar da vardır: “Nuh Tufan, geçen Pazar günü piyangodan 100 milyon lira kazanmış, doğru mu? –Evet, doğru. Yalnız, Pazar değil, Pazartesi’ydi. Piyango değil, tavlaydı. Ayrıca Nuh Tufan değil, İbrahim kurban’dı. Ve 100 milyon değil, 100 liraydı. Bir de kazanmamış, kaybetmişti” (134). Burada kaynak Üçüz Üçkağıtçılar olarak verilmiştir, içerikte geçen isimler de Menteş’in *Dublörün Dilemması* kitabının karakterleridir. Menteş’in kitabında sıklıkla farklı Afili Filintalar eser ya da yazarlarına göndermelerin olması ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak işleyeceğim bir durumdur. Epigraflarda ilgi çekici olan başka bir durum da romandaki temaları sıklıkla tekrar eden epigrafların kullanılmasıdır. Bu alışıldık şekilde epigrafın ait olduğu bölümün içeriğiyle uyumlu olması durumundan öte, belli bir temadaki epigrafların bölümlerce kullanılması gibi daha tekrara dayalı ve mizahi önceleyen bir kullanımdır. Örneğin ana karakterin 100 yaşında olması bunun için iyi bir malzeme olmuş gibi görünmektedir: “Eğer siz de 100 yıl yaşama arzusu uyandıran şeylerle ilginizi keserseniz, 100 yıl yaşayabilirsiniz” (50) yahut “100 yaşına gelip de uzun yaşamaktan daha önemli bir iş başarmış hiç kimseye rastlamadım” (95) gibi epigraflarla 100 yaşında olmanın olumsuz bir durum olduğu mizahi bir şekilde vurgulanmıştır. Epigraf kullanımında başka bir tematik odak da ihtiyarlıktır: “Biz ihtiyarlar, hepimiz aynı tayyaredeyiz. Gene de kimimiz fazla uçuyor” (61) veya “İhtiyarlamak, işlemediğiniz bir suç yüzünden cezalandırılmaktır” (68) gibi yine mizahi bir üslubun hâkim olduğu kullanımlar mevcuttur. Romanda epigrafların kullanılışının yoğunlukla mizahi üslubu güçlendiren bir yapıda olduğu görülür: “Şeytan güçlü bir müttefik değildir. Ne güçlüdür, ne de müttefik-Hershey Bosch” (293) Burada sözün

kendisi bir miktar mizah barındırsa da asıl dikkat çekici olan referans verilen isimdir; isim sesli okunduğunda Türkçe “her şey boş” diye telaffuz edilecektir. Bu ve benzeri birçok epigraf yazarın söz oyunları ve mizahi kullanımını destekleyici niteliktedir. Bunun yanında dikkate değer iki epigraf daha vardır ki onlar ana karakterin adının kaynağına göndermedir: “Ben Ruhi Bey, nasıl olan Ruhi Bey Nasılım” (28) ve “Fıskırır ruh-i mücerred gibi yerden na’sım!” (201). Edip Cansever’in “Ben Ruhi Bey Nasılım” başlıklı şiirindeki şiir kişinin görmüş geçirmiş, yol metaforuyla yaşamdan dem vuran hali ile romana adını veren yüz yaşındaki ana karakterin bir benzeşim kurulmuş, Mehmet Akif Ersoy’un yazdığı “İstiklal Marşı”ndan bir dize ile de karakterin istiklal gazisi olmasına gönderme yapılmıştır. Yazar adeta romanın ve karakterin adının kaynağını vermektedir.

Bu epigraflara okurun ilgisi de çok yoğun gözükmektedir. Birçoğu birer aforizma olan epigraflar okurlarca internette çok yoğun bir şekilde paylaşılmışlar, daha ilgi çekici olansa birçoğu kitapta verilen kaynak kişi dikkate alınmadan Murat Menteş kaynak verilerek paylaşılmıştır. Yukarıda söz ettiğim gibi bazı kaynaklar kurgusaldır ve bu, günlük hayatta yaygın olarak bilinmeyen birçok başkası için de orijinallik şüphesi doğurur niteliktedir. Ancak bazıları ufak bir araştırma ile kaynağına ulaşmanın kolay olduğu alıntılardır, örneğin: “Rusya ve Amerika’dan fırlatılan birer toplu iğneyi Atlas Okyanusu’nun ortasında çarpıştırmak gibi bir şey bu” cümlesi bir dönem CERN’in genel direktörlüğünü yapmış olan fizikçi Rolf-Dieter Heuer tarafından 2010 yılında yapılan, büyük patlama deneyi olarak medyada yer bulan ve Higgs parçacığının kanıtını bulmaya odaklanan deney üzerine söylenmiştir. Oysa birçok yerde bu söz okurlar tarafından Murat Menteş adıyla paylaşılır. Bu da internetteki enformasyon kalabalığının olumsuz yönüyle ilgili bir şey söylemektedir; bilginin dolaşımı ve buna bağlı olarak aforizma paylaşma modası bilgi kaynaklarını belirsizleştiren bir duruma yol açmaktadır. Ayrıca metnin fragmental dolaşımına olan bu ilgi bir noktada metin parçasının anonimleşmesine yol açar. Bu internetteki kültürün, daha önce değindiğim gibi sözlü kültürle olan sıkı bağından kaynaklanmaktadır. Artık edebiyatın fragmental dolaşımı telif konusunda düşünmeyi gerektirmektedir. Bu noktada yazarın üslubu önemli bir rol oynar. Menteş’in oldukça belirgin üslupsal özellik ve farklılıkları vardır. Bu zaman zaman yoğun eleştirilerin odağı olan bir konu olsa da metnin dolaşımının geldiği noktada yazarın telifini sağlaması açısından bize bir şey söylemektedir. Yukarıda verdiğim epigraf örneğinde Menteş’in romanından yola çıkılarak yapılan bir yanlış kaynak sorunu söz konusu olsa da bu daha çok paylaşım kültürünün doğasından

kaynaklanmaktadır. Yazarın kendine ait cümlelerinde telif sorununu çözmeye yönelik belirgin bir dilsel farklılık görülür. Bunu roman boyunca tekrar eden birçok yapı, söz grubu, söz oyunu ya da içerikteki birtakım belirleyici unsurlar üzerinden görmek mümkündür.

Menteş'in epigraf bölümünde de örnekleri geçen alışılmamış tamlamalar, söz grupları oluşturma gibi dilsel oyunlar üzerinde çok durduğu görülür. Örneğin roman boyu bir türlü ölemediğinden yakınan Ruhi Mücerret'in ölüm isteği bir yerde şu cümle ile ifade edilir: "Genleşmeyi, cennette bir lojmana yerleştirilmeyi, eski dostlarla kavuşmayı umuyordum" (61). Ana karakterin ölmemesinin trajikliğini anlatan şu cümle de dikkat çekicidir: "Ailemin fertleri tek tek kara toprağa girerek eksiliyor. Ben satranç tahtasındaki boyu devrilesi şah misali orada öylece dikiliyorum" (29). Buna benzer bir başka ifade Civan Kazanova'nın hoşlanmadığı biri için söylediği şu cümlede görülür: "Maktulun başında hatıra fotoğrafı çektiren polisler gibi gülümsüyordu" (160). Başka bir bölümde Avni Vav şahit oldukları kaza karşısındaki şaşkınlıklarını şöyle ifade eder: "Ruhi Mücerret ve ben zımbalanan bir karton gibi kalakalmıştık" (17). Ruhi Mücerret, otuzlu yaşlardaki Civan Kazanova'yı ilk gördüğü bölümde ondan şöyle bahseder: "Yeni yumurtlanmış bir yumurta kadar masum görünüyordu" (36). Romanda alışılmamış benzetmeler yoluyla kurulan benzer birçok cümle vardır: "(S)triptiz kulübünde heyecan arayan jinekolog kadar umutsuzdum" (48), "Kalbim çamaşır makinesindeki bir güve(r)cim gibi çırpınıyordu" (259). Bu cümlelerin tamamında durumlar, duygular ya da kişilerle ilgili belirgin özellikler kendisiyle oldukça ilgisiz başka birtakım şeylerin öne çıkan yönleriyle benzeştirilir. Doğada ilgisiz olarak bulunan şeylerin bir araya gelmesi de daha önce değindiğim okurun yabancılaşmasını sağlayan bir duruma olanak tanır. Ancak burada daha da önemlisi Mentesh'in üslubunun karakteristik bir yönü olarak ortaya çıkar.

Yazarın bunun dışında öne çıkan farklı başka üslup özellikleri de vardır. Örneğin roman boyunca iki ana bölümde tekrarladığı bir cümle yapısına rastlarız. "Ruhi Mücerret" bölümünde hemen hemen her alt bölümde karakterin mezar taşına ne yazdıracağı üzerinden kurulan bir tekrar yapı söz konusudur. Örneğin romanın başlarında kendisini tanıttığı kısımlarda şöyle der: "Ve mezar taşıma 'Sizi ayakta karşılayamadığım için özür dilerim' yazdıracağım" (25). Yahut yukarıdaki benzetmelerin birini daha yaptıktan sonra şöyle der: "Şiddetli yağmurda paraşütü açılmamış havacı gibi olmuştum. Mezar taşıma 'Barbaros Hayrettin Paşa'nın ne hissettiğini şimdi daha iyi anlıyorum' yazdırmak belki en iyisi" (75). İlk görüşte âşık olduğunu düşündüğü genç kadın

karşısında da şöyle der: “Nazlı Hilal’le tokalaşırken, mezar taşıma ne yazdıracağımı buldum: ‘Yaşamak ölülerin de hakkı’” (82). Ruhi Mücerret’in Gogol’ün Ölü Canlar romanından bahsettiği bir bölümde Pis Sultan Abdal’ın “Gelin canlar bir olalım” dizesini ve söz konusu kültürü çağrıştıran söz oyunu yaptığı bir başka mezar taşı fikri de şöyledir: “Mezar taşıma ‘Ölü canlar bir olalım’ yazdırabilirim” (97). Benzer birçok örnekten biri de karakterin televizyonda “zap” yaparken uykusu gelince aklına gelendir: “Mezar taşıma ‘Uykum eskisinden de ağır’ yazdırsam iyi olacak” (109).

Ruhi Mücerret’in bu mezar taşı kalıp sözüne karşılık Civan Kazanova’nın da adını verdiği bölümde yine hemen her alt bölümde geçen farklı bir kalıp sözü vardır. Bu kalıpta Turgut Uyar’ın “Şiir diye bir şey olmasaydı İlhan Berk onu icat ederdi” sözünden yola çıkılmış gibi görünüyor. Dolayısıyla metinler arası bir üslup devşirmesi olarak görülmeli. Ancak kitapta oldukça yaratıcı şekillerde kullanılarak kopya olmaktan çıkıp, yeniden üretim olarak yer alıyor. Civan Kazanova tehlikeli bir adam olan Masum Cici’ye bulaştığı bölümde şöyle der: “‘Yangından korunma broşürüyle şömineyi tutuşturmak’ diye bir şey olmasaydı ben icat ederdim” (148). Gerilimli bir duygu durumu içinde olduğu bir an da şöyle der: “‘İki buz küpünü birbirine vurarak ateş yakmak’ diye bir şey olmasaydı, ben icat ederdim” (214). (ruhi mücerret başlığında) Tehlikeye bulaşmak üzere olduğunda da bunu yine aynı kalıpla ifade eder: “‘Elektrikli testereleri havaya atıp tutmak’ diye bir şey olmasaydı, ben icat ederdim. Romanın ilerleyen bölümlerinde de pek çok kez aynı kalıp kullanılır. Burada da durumlar yine kendisiyle ilintisiz başka birtakım şeylere benzetilerek, abartılı ve alışılmamış bir üslup kullanılarak anlatılır. Bu noktada da Turgut Uyar’dan esinlenen kalıpla farklı bir ürün ortaya konmuş oluyor. Yukarıda geçen mezar taşına yazılacaklar kalıbı ve bu kalıbın yarattığı üslup okurun da ilgisini çekmektedir, işlediğim bu iki kalıptan birçoğu internette defalarca alıntılanmıştır. Hatta bazı okurlar da bu kalıbı kullanarak kendileri bir yeniden üretim gerçekleştiriyorlar. Bunlardan biri Ekşi Sözlük’te akay ali takma adlı bir kullanıcının yazdığı şu cümledir: “Saltanatlı sözler antolojisi diye bir şey olmasaydı ben icat ederim”. Görünen o ki bu kalıplar yoluyla yeniden üretim farklı bir boyuta taşınıyor ve adeta anonimleşen bir söylem ortaya çıkıyor. İnternetin sözlü kültür unsurlarını barındırması telif ya da anonimleşme konusunda yeni bir boyutun gözden geçirilmesini gerekli kılıyor. Menteş’in bunlar ve benzer kalıpları ya da üslup özellikleri okurlarca beğenilip taklit ediliyor ya da edilebilir, hatta bu durumu Menteş’ten başka yazarlar için de düşünmeliyiz. Bu noktada bir anlamda anonimleşmeden söz etmek mümkün olabilir veya örneğin Menteş tarafından yazılmayan şeylerinde ona atfedilmesi

söz konusu olabilir. Bilindiği gibi sözlü kültür döneminde birçok şairin hayatı, hatta hiç yaşayıp yaşamadığı bile tam olarak bilinmemektedir. Hatta birçok halk ozanının Anadolu’da farklı yerlerde mezarları olduğu iddia edilir. Bunun yanında Karacaoğlan gibi aşıkların mahlası kullanılarak farklı coğrafya ve zamanlarda üretim yapılmaktadır. Bunlar biraz halkın değerlerin kendisine ait olmasını istemesi ile ilgili olsa da aslında temelde metinlerin mahlaslara rağmen bir noktada anonimleşmesi ile ilgilidir. Hatta aslında mahlaslar anonim olmaya başlar. Bu genç şairlerin dikkate alınmak için, edebî çevrelere girmek için ya da acemilik dönemlerinde gelişmek vb. için taklit yöntemini kullanmaları ile ilgilidir. Bugün internette gelişen sözlü kültür unsurları da benzer durumların önünün açılmasına müsait görünmektedir. Ancak Menteş’in herhangi bir üslubunu, cümlesini vb. onun adıyla kullanan bir kişinin bu konuda değillenmesi mümkün ve çok kolaydır. Çünkü bugünkü sözlü kültürün yanında yazılı kültür varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla basılı kitap orada, değişmeyen yazı ve yapısıyla durdukça metinlerin telif sağlaması yapılabilmektedir. Ancak bu yine telifin artık farklı bir tartışma gerektirdiği gerçeğini değiştirmez.

SONUÇ

Bir medya olarak internet yazılı kültürü önemli ölçüde etkilemiştir. Bu da yazılı kültürün dönüşmesine hatta yer yer kendi dönemine özgü bir sözlü kültüre evrilmesine neden olmuştur. Hem yazılı kültürün biçiminde bir değişiklik gözlemlenirken hem de yazı kullanılarak üretilen bir sözlü kültür alanı oluşmuştur. Elbette bu değişimler malzemesi yazı ve söz olan edebiyat üzerinde de birtakım değişiklik ve dönüşümlerin olmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu noktada okur ve yazarı edebiyat üretiminin iki ayrı ayağı olarak değerlendirmek ancak onların birbiriyle ilişkisini de dikkate almak gerekir. Bu dönemde okur artık internet öncesine göre daha görünür ve söz sahibidir. Yazar ise eskiye göre daha ulaşılabilir. Ayrıca yazar, okurun eğilimi, tepkisi, değerlendirmesi, yorumu vb. anlamında önemli bir farkındalık sahibi olma şansı edinmiştir. Bu da üreten-yazar ve tüketen-okur bağlamını belki henüz kökten olmasa da belli bir ölçüde etkilemiştir. Bu noktada edebî üretimin editoryal yönü, tüketim alışkanlıkları, “yüksek edebiyat” kültürü, değişimlerin zamanla olan ilişkisi ve benzeri birçok etken köklü bir değişiklik görmemizi engelliyor olabilir. Ancak bu, var olan değişimi yok saymamızı mümkün kılmaktan uzaktır. Kısacası yeni medya, yeni kuşak ve yeni sosyal ağ belli ölçüde bir değişimi kaçınılmaz kılmıştır.

Bu değişimleri Afili Filintalar grubunun ortaya çıkışı üzerinden görmekteyiz. Ayrıca bu gruptan bazı yazarların grup dışındaki etkinlikleri, okurla etkileşimleri ya da doğrudan eserlerindeki dil özellikleri yeni bir çağa aittir. İnternetin bir medya olarak 20. yüzyılın öne çıkan medya-teknolojik araçları olan televizyon ve radyodan daha farklı ve çok yönlü bir etkisi olduğunu tez boyunca gördük. İnternet hem yazılı hem de sözlü kültür ürünlerini barındırması ve yeni bir sözlü kültür dönemine geçiş sağlamasıyla oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunu edebiyat üretim dinamiklerine yansımaları ile de görmekteyiz. Okur siteleri³⁵, okurların yazarlara geri dönütlerini ulaştırması açısından yazarın eserine editörünki dışında bir gözle bakma olanağı tanımıştır. Ayrıca okurun nelere ilgili olduğunu, nelerden hoşlandığı ya da hoşlanmadığını artık aracısız ve filtresiz bir şekilde görmek mümkündür. Bu da yazarı daha önce sahip olmadığı bir farkındalığa eriştirir. Bunun sonucunda yazar isterse okur ilgisine göre üretim yapabileceği gibi isterse bunu görmezden de gelebilir. Ama tezimin konusu olan iki romanda da gördüğümüz üzere eserler okur beğenisiyle örtüşmektedir. Burada anlamlı

³⁵ <https://www.goodreads.com/> , <https://1000kitap.com/kesfet>

olan okurun bazı kitapları seviyor olması değildir sadece. Çünkü okurun eserleri beğenmesi yeni bir şey değildir elbette. Burada anlamlı olan yukarıda ayrıntılı olarak değindiğim yeni yeni medyayla iç içe olan okur tipinin nasıl eserleri beğeniyor olduğu ve eserlerde bunun izlerini görebiliyor olmamızdır. Bu okur tipinin yanı sıra internette sosyal medya siteleri ya da sözlü kültür eğilimi ile şekillenen yeni bir dil kullanımı, aforizma, kısa-etkili söylem geliştirme kültürü olduğunu belirlemiştim. Bu romanlarda okurun beğenisiyle örtüşmesinin yanında, tespit ettiğim bu yeni söylemin izlerini de görmek mümkündür. İki romanda da hem kısa ve etkili ifade kullanımı hem de tekrar eden söz kalıplarının sıklığı gözlemlenebilmektedir. Murat Menteş ve Alper Canıgüz'ün bu bağlamda yeni nesil yazarlar olduğu ve dillerinde, üsluplarında 20. yüzyılda görmeye alışık olmadığımız bir fark olduğunu görüyoruz. Bu da bize şunu göstermektedir: Basılı olan kitap bu yeni dilsel özellikleri barındırmakta, internetteki okur ilgisiyle örtüşmekte ve önceki yüzyılda yazılı kültürün getirmiş olduğu söylemi yine yazılı kültür kodlarıyla ancak bu kez yeni medyanın etkisinde gelişen farklı bir sözlü kültürün de buna eklemlenmesiyle üretilmektedir.

Tüm bunlar ışığında bu tezin sonucunda iki önemli nokta öne çıkmaktadır. İlki edebiyat yazar ve okur karşılaşmasının önemi ve edebiyat eserlerinde üslup ile dilde olan değişimlerdir. İkincisi ise okurun ya da yazarın herhangi bir merkeze, editöre bağlı olmaksızın edebiyat üretim ve tüketim aşamalarında yer alabilmesidir. Bunun ve internetin herkese açıklığının sonucunda ortaya çıkabilecek telif sorunları olabilir. Ancak yazarın oldukça belirgin bir üslup kullanarak eserine diliyle kendine aitliği yediriyor olması oldukça önemlidir.

Genel bir çıkarım yapmak gerekirse 21. yüzyılda teknolojik gelişmeler edebiyatı kökten etkiliyor ve bu değişim internetin yaygın bir araç haline gelmesi ile hız kazanmıştır. İnternet hem yazılı ve sözlü kültür ilişkileri bağlamında edebî dilin ve üretimin dinamiklerini etkilemiş hem de yazar-okur iletişimde yeni açılımlara olanak tanımıştır. Bir diğer önemli etkisi de editoryal süreçleri dönüştürerek editörün tahakkümünü kırmaya başlamış olmasıdır. İnternet ve edebiyatın ilişkisi, bloglar gibi yeni mecralar yaratmış ve bu mecralar farklı metin türlerini olanaklı kılmış ve yazarlara yaratıcılıklarını kullanabilecekleri yeni alanlar açmıştır. Blogların yanı sıra sosyal medya ve bununla ilişkili olarak kitap odaklı siteler yazar ve okur etkileşimini artırır ve edebiyatın daha geniş bir kitleye yayılmasına da olanak tanır. Bu süreçte en etkin rol oynayan kitle ise internetin etkileri ile büyüyen ve internette yapılan üretim-tüketime ilk elden katılan Y kuşağı önemli bir rol oynamaktadır. Y kuşağı sosyal medyanın

yükselişinde önemli bir etkiye sahiptir ve dolayısıyla edebiyatla ilgili sosyal mecralarda da aynı oranda etkin olmuşlardır. Afili Filintalar'la Y kuşağı özellikle bu tezde merkeze alınan eserler ve sitelerin odak noktasını oluşturur ve edebiyatın değişiminde oldukça önemli bir noktada durular. Tüm bunlarla bağlantılı olarak:

- Afili Filintalar interneti kullanarak geniş kitlelere ulaşmış ve oldukça kalabalık bir okur kitlesine sahip olmuşlardır. Bu da onların kitaplarının satış oranlarına hatta kimi yazarların kitaplarının basılmasına olanak tanımış ve editöryal süreci tersine bir şekilde işletmenin bir örneği haline gelmişlerdir. Yazar yayınevlerinin kurumsallığından tamamen kopmak zorunda değildir ancak artık yayınevi ve editör tahakkümünün azaldığı, daha özgür hareket edebildiği olanaklara kavuşmuştur. Bunun yanı sıra basılacak olan kitaplarda yalnızca yayınevi ve editör ya da onların fikri doğrultusundaki okur ilgisinin ne olduğundan ziyade doğrudan okurun ne istediği eskiye göre daha açık ve nettir. Bu da henüz kitap basmamış ancak internette belli bir tanınırlığa ulaşmış yazarların kitaplarının kolaylıkla editör engelini aşmasına da yardımcı olmuştur.
- Ayrıca yazarlar internet çağının okurunun ilgi ve tercihlerinin farkında olma şansına sahipler. Kitaplarında da internetteki dil ve kültür ile uyumlu öğelerin öne çıktığı görülmektedir. Burada yazarın niyeti bağlamında yazdıklarının okur ilgi ve geri dönüşlerine bağlı olduğunu söylemek bu tez çerçevesinde mümkün değildir. Ancak metinlere ve metin diline bakıldığında internetteki ilgiyle koşutluk gösterdiği açıkça görülmektedir. Bu da bu tezde anlaşılmaya çalışan edebi metnin değişip değişmediği konusuna dair önemli bir veridir. Bugün internette eğilimlerini izleyebildiğimiz okurun beğenilerine yönelik içerikleri ve kullandığı dil özelliklerini basılı kitaplarda görebilmekteyiz.
- İncelenmiş olan romanlarda dil kullanımı, aforizmalar, keskin tespitler, anekdotlar, absürdün kullanımı gibi etkenler çok katmanlı bir yapı kurar. İnternet çağının çoklu perspektifiyle içli dışlı olan okur da bu çok katmanlı ve hızlı okuma deneyimini benimser. Burada özellikle romanlardaki dilde internette kullanılan dil ya da internet çağı okurunun internette paylaşmayı sevdiği metin parçalarını sıkça görebilmekteyiz. Bu da 21. yüzyılda nasılı romanda dönemin medyası olan internetteki dil özelliklerini izleyebildiğimizi ortaya koymaktadır.

Bu tezde odaklanılan konu ve sınırlar Y kuşağı, belli bloglar, bir edebî topluluk ve iki roman üzerindedir. Bu araştırmanın sonucunda ulaşılan bilgiler internetin edebiyat üzerinde bir etkisi olduğunu bu sınırlar çerçevesinde ortaya koymuştur. Bundan sonraki çalışmalarda 2018 sonrasında bu etkinin nasıl geliştiği ve değiştiği, başka teknolojik

kaynaklardan nasıl beslendiđi ve diđer tűrlerle olan etkileřimi gibi konulara yer verilebilir. evrim içi platformlarda ortak ve eř zamanlı yazılan romanlar, okurun yeni bir tűr yazara dűnűřmesi ve bunun edebiyatın geleceđi için ne anlam ifade ediyor olduđu gibi konular edebiyatın geleceđi konusunda anlařılması ve incelenmesi önemli konulardır.

KAYNAKÇA

- Aarhi, Vadde. "Amateur Creativity: Contemporary Literature and the Digital Publishing Scene". *New Literary History*. 48-1, (Kış 2017): 27-51.
- Asutay, Hikmet. "Elektronik Yazın, Yeni Teknolojilerle Birlikte Yazın Dünyasında Ortaya Çıkan Yeni Yazınsal Tür ve Biçimler". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11.2. (Aralık 2009): 63-86.
- Aydoğan, Derya. "Türk Romanında Dijitalleşme: E-Kitap". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi: 2014.
- Aytaç, Gürsel. *Edebiyat ve Medya*. Ankara: Hece Yayınları, 2005.
- Aytaç, Gürsel. "Genel Edebiyat Bilimi Terimleri Sözlüğü". *Genel Edebiyat Bilimi*. Say Yayınları, İstanbul: 2009.
- Benjamin, Walter. "Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilebildiği Çağda Sanat Yapıtı". *Pasajlar*. Çev. Ahmet Cemal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- Bilge, E. Fatih. "Üç Yazar Bir Blogda Buluşuyor!". (19.12.2009) 13.12.2017. <<http://www.dunyabizim.com>>
- Bouchardon, Serge. "Towards a Tension-Based Definition of Digital Literature". *Journal of Creative Writing Studies*. 2-6 (2017): 1-13.
- Canıgüz, Alper. *Oğullar ve Rencide Ruhlar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Çakıroğlu, Miray. "Afili Filintalar Edebiyatının Anlam Evrenine Dair Bir Okuma Denemesi". *Kitap-lık* 177. (Ocak – Şubat 2015): 85-90.
- Çınar, Şenay. "Blog: Metnin Dönüşümü ve Türün Sosyal Boyutu". *Yeni Medya Çalışmaları* II. ed. Erkan Saka ve diğer. İstanbul: Taş Mektep Yayıncılık, 2014.
- Çukur, Hüseyin. "Bir Cemaat Projesi: Afili Filintalar". Web. (5 Ekim 2011) 28 Temmuz 2017. <huseyincukur.blogspot.com.tr>
- Demir, Kenan. "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)". *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9. (Nisan 2016): 71-112
- Demir, Nurettin ve Emine Yılmaz. *Türk Dili El Kitabı*. Grafiker Yayınları, Ankara: 2006.
- Demirel, Ayşen Gençtürk. "İnternet ve Edebiyat". XVI. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara: 2021. 226-32

- Dijk, Jan Van. Ağ Toplumu. Çev. Özlem Sakin. İstanbul: Kafka Yayınları, 2016.
- Eagleton, Terry. Edebiyat Kuramı: Giriş. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017.
- Eisenstein, Elizabeth L. "Some conjectures about the impact of printing on Western society and thought: A preliminary report." *The Journal of Modern History* 40.1 (1968): 1-56.
- Ekici, Armağan. "Blog Edebiyatı Üzerine Üç Parantez". *Kitap-lık* 168. (Temmuz-Ağustos 2013): 17-19.
- Farrell, Henry ve Daniel W. Drezner. "The Power and Politics of Blogs". *Public Choice* 134. (Ocak 2008): 15-30
- Foça, Mehmet Atakan. "Politik Tahakküm Dışında Bir Edebiyat". *Bianet*. Web. (13 Ağustos 2011) 28 Temmuz 2017. <bianet.org>
- Gomez, Jeff. "Thinking Outside the Blog: Navigating the Literary Blogosphere". *Publishing Research Quarterly*. (Fall 2005): 3-11.
- Gugane, R. Bharat. "Impact of Technological Advancement on Literature". *New Man International Journal of Multidisciplinary Studies*. 1-1 (January 2014): 1-9.
- Güngör, Bilgin. *Sanaldan Estetiğe, Türk Edebiyatında Sosyal Medya*. Paradigma Akademi, İstanbul: 2021.
- Güzel, Ebru. "Dijital Kültür ve Çevrimiçi Sosyal Ağlarda Rekabetin Aktörü: 'Dijital Habitus'". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 4.1. (Mart 2016): 82-103.
- Howe, Neil and William Strauss. "The Next 20 Years: How Customer and Workforce Attitudes Will Evolve". *Harvard Business Review*. (July-August 2007): 41-52.
- Jenkins, Henry. *Cesur Yeni Medya, Teknolojiler ve Hayran Kültürü*. Çev. Nihan Yeğengil. İletişim Yayınları, İstanbul: 2016.
- Korat, Gürsel. *Edebi Metnin Görselleşmesi*. Monograf. (2014/2). 170-83.
- Korkmaz, Ramazan. "Gazeteler". *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ed. Ramazan Korkmaz. Ankara: Garfiker Yayıncılık, 2004. 20-1.
- McKinzie, D.F. *Bibliography and the Sociology of Texts*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Menteş, Murat. "Murat Menteş: Türkiye'yi Roman Okuyan Kadınlar Kurtaracak". *Indigo Dergisi*. Yy. Web. 03.01.2016. 21.03.2023.
- Menteş, Murat. *Ruhi Mücerret*. İstanbul: April Yayıncılık, 2015.

- Ong, Walter J. Sözlü ve Yazılı Kültür. İstanbul: Metis Yayınları, 2014.
- Orhan, Selçuk. “Afili Filintalar Görev Başında”. Röportaj. Cumhuriyet. (19 Haziran 2011) 29 Temmuz 2017. <<http://www.cumhuriyet.com.tr>>
- Orhuntaş, Işık Selin. “Afili Filinta: Murat Menteş”. Arakat Sanat. Web. (28 Ekim 2016) 2 Ağustos 2017. <<http://www.arakatsanat.com>>
- Ortiz-Ospina, Esteban, and Max Roser. "The rise of social media." Our world in data (2023).
- Öz, Fahri. “Yeni Bir Tür Olarak Çok Kısa Öykü”. *Edebiyat Fakültesi Dergisi* 25.2. (Aralık 2008): 187-204.
- Patterson, Nancy G. “Hiper Metin ve Değişen Okuyucu Roller”. Çev. Şevki Işıklı ve Gamze Aksel. Online Academic Journal of Information Technology. 6-20 (Yaz 2015): 65-74.
- Rettberg, Jill Walker. “E-mail Novel”. The Johns Hopkins Guide to Digital Media. Ed. Marie-Laure Ryan, Lori Emerson ve Benjamin J. Robertson. Johns Hopkins University Press, Baltimore: 2014. (177-78).
- Skains, R. Lyle. “The Shifting Author–Reader Dynamic”. *Convergence*, 16-1 (2010): 95-111.
- Subba Rao, Siriginidi. "Electronic book technologies: an overview of the present situation." *Library Review* 53.7 (2004): 363-371.
- Şklovski, Viktor. "Teknik Olarak Sanat." *Yazın Kuramı* (1995): 66-84.)
- “Medya”. 28 Kasım 2018. <<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/medya>>

EK 1. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

Form No: 10

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 16/11/2023

Tez Adı: AFİLİ FİLİNTALAR ÖRNEĞİNDE İNTERNET VE EDEBİYAT İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

16/11/2023

Adı Soyadı: Ayşen Gençtürk
Öğrenci No: N19236862
Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları
Programı: Türkiyat Araştırmaları
Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

UYGUNDUR

Telefon: 0-312-2976771

Faks: 0-3122977171

E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr

EK 2. ORJİNALLİK RAPORU

Form No: 9

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 16/11/2023

Tez Adı: AFİLİ FİLİNTALAR ÖRNEĞİNDE İNTERNET VE EDEBİYAT İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 89 sayfalık kısmına ilişkin, 16/11/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

16/11/2023

Adı Soyadı: Ayşen Gençtürk
Öğrenci No: N19236862
Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları
Programı: Türkiyat Araştırmaları
Statüsü: ☒ Y. Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

EK 3. TURNİTİN BENZERLİK ENDEKSİ

Afili Filintalar Örneğinde İnternet ve Edebiyat İlişkisine Bakış

ORJİNALLİK RAPORU

% 7	% 7	% 1	% 2
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	silo.tips İnternet Kaynağı	% 1
3	www.okumedy.com İnternet Kaynağı	% 1
4	Submitted to Koc University Öğrenci Ödevi	% 1
5	www.goodreads.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	acikerisim.karabuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
7	1000kitap.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
9	huseyincukur.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1